

Høyrepopulismens grenser

En analyse av Fremskritt og Frihet

Sara Elisabeth Larsen

Masteroppgave ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2019

Høyrepopulismens grenser

En analyse av Fremskritt og Frihet

Copyright Sara Elisabeth Larsen

2019

Høyrepopulismens grenser: En analyse av Fremskritt og Frihet

Sara Elisabeth Larsen

<http://www.duo.uio.no>

Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne studien forsøker å identifisere grensediskurser i det norske Fremskrittspartiet (Frp) og det nederlandske Frihetspartiet (PVV) ved å (1) undersøke geografiske forestillinger tilknyttet partienes forståelse av mobilitet, sted og romlig orden, og (2) undersøke hva slags grenser partiene konstruerer mellom "oss" på innsiden og "dem" på utsiden. Med hjelp fra blant andre Tim Cresswell, Anssi Paasi, David Newman, Ruth Wodak & Rogers Brubaker kombinerer denne oppgaven teorier knyttet til geografiske forestillinger, grensekonstruksjon og populisme, og argumenterer for at både Fremskrittspartiet og Frihetspartiet konstruerer grenser mellom "oss" og "dem" gjennom opposisjon mot en elite, innvandrere og aller tydeligst: Islam. Analysen finner også tendenser til en delvis oppskalert grensekonstruksjon mellom "vesten" og Islam i begge partiene. De geografiske forestillingene utgjør grensediskursens *grunnlag* og gruppene som skapes av partienes grensekonstruksjon utgjør *kategoriene* som FrPs og PVVs grensediskurs består av og opererer ut i fra. Oppgaven argumenterer for at partiene deler en høyrepopulistisk grensediskurs basert på geografiske forestillinger forankret i en delvis paradoksal metafysikk og en selektiv inkludering der ulike elementer ved "oss" blir løftet frem ut i fra hvilket "dem" partiene motsetter seg.

Forord

En enorm takk til Kristian og Marta, verdens beste veilederduo. Håper dere sammen fortsetter å veilede rådville masterstudenter med deres faglige refleksjoner, genuine engasjement og pedagogiske heiarop. Takk til tidenes medstudenter som har gjort dagene på Blindern til så innmari mye mer enn bare skriving. Takk til mine informanter, for interessante refleksjoner og for å muliggjøre prosjektet. Takk til Yoda, som med sitt kloke blikk og styrkende visdomsord har hindret meg fra å gå tidlig hjem fra lesesalen minst hundre ganger. Og takk til Kari og Sofie som holdt ut til siste slutt.

Og en siste takk til David Jordhus-Lier som på slutten av en forelesning i politisk geografi i 2013 nevnte en bisetning om grenser og dermed satte meg på et spor som skulle vare hele studietiden ut.

“Borders are important.
Because they protect us and
define who and what we are”

Geert Wilders

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon.....	1
1.1 Politisk og samfunnsvitenskapelig relevans	2
1.1 Forskningsspørsmål og analysespørsmål	3
1.3 Oppgavens design og struktur	4
2. Teoretisk rammeverk	5
2.2 Grenser som begrep og konsept	7
2.3 Grenseprosesser	8
2.4 Geografiske forestillinger	11
2.5 Populisme som konsept og repertoar	14
2.6 Høyrepopulismen	16
2.6.1 (Høyre)populismens vertikale og horisontale akse.....	17
2.7 Høyrepopulismens ultimate ”dem” og oppskalerte grenser	21
3. Metodologi og metode	24
3.1. Valg av case.....	24
3.2 Utvelgelse og innsamling av data.....	25
3.2.1 Forskningsintervju: utvalg og prosess	25
3.2.2 Sekundærdata.....	28
3.3 Subjektivitet og posisjonaltet	29
3.4 Etske betraktninger.....	32
3.5 Analyse av datamateriale.....	32
En diskursanalytisk tilnærming og veien til gresediskurs	33
Grensebriller og egen oppskrift	36
3.6 Forskningens troverdighet.....	36
4. Introduksjon av case	38
4.1 Fremskrittspartiet: Fra nisjeparti til regjering.....	38
4.2 Frihetspartiet: Wilders reise inn og ut av Tweede Kamer.....	41
5. Analyse 1: Geografiske forestillinger.....	45
5.1 Mobilitetsproblemet	45
5.1.1 Territoriell kultur og identitet i møte med innvandring.....	45
5.1.2 Grensa som beskyttelse: Behovet for kontroll.....	52
5.1.3 Innvandringsproblemets unntak.....	55
5.1.3 Den logiske løsningen: ”Å hjelpe dem der de er”	56
5.1.4 Mobilitetshierarkiet	58
5.2 Fremskritt og Frihet i møte Islam.....	61
5.3 Geografiske forestillinger som gresediskursens grunnlag.....	62
6. Analyse 2: Grensene mellom ”oss” og ”dem”	64

6.1 Frihetspartiets horisontale og vertikale grenser.....	64
6.1.1 Henk og Ingrid vs. EU og den cappuccinodrikkende Teslasjåføren	65
6.1.2 Henk og Ingrid. vs. Ali og Fatima	68
6.2 Fremskrittspartiets horisontale og vertikale grenser.....	73
6.2.1 Fremskrittspartiet ”folk flest” vs. Arbeiderpartiet og moralpolitiet	74
6.2.2 Folk flest mot sosial kontroll og svenske tilstander	79
7. Analyse 3: Oppskalerte grenser? Sivilisasjonspopulisme i PVV og Frp	84
8. Konklusjon	94
Litteraturliste	99
Vedlegg 1:.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.

1. Introduksjon

Høsten 2015 bodde jeg i Budapest, et steinkast unna togstasjonen Keleti som samme høst skulle bli verdensberømt. Det var i denne perioden flyktningsskrisen var på sitt mest dramatiske og togstasjonen i den ungarske hovedstaden ble forvandlet til en flyktningleir. Med statsminister Viktor Orbán ved rattet ble Ungarn det første landet i Europa til å bygge et gjerde langs sine sørlige grenser. Orbán hevdet flyktningene var ”muslimske inntrengere” i ferd med å ”bryte ned dørene til Europa” og anklaget Angela Merkels velkommen-politikk for ”moralisk imperialisme” (BBC 2015; France 24 2016). Ungarns håndtering av situasjonen ble først møtt med europeisk fordømmelse, men det skulle vise seg at Ungarn kun var det første av en rekke europeiske land som skulle sette opp gjerder langs grensene sine for å holde flyktninger ute. Før oppholdet i Ungarn hadde David Jordhus-Liers referanse på en forelesning i politisk geografi ledet meg til en artikkel om grenser av David Newman og Anssi Paasi fra 1998. Dette, samt oppholdet i Ungarn, resulterte i at jeg den påfølgende våren skrev bacheloroppgave om grensediskurser i EU i lys av flyktningssituasjonen. Enhver innleveringsoppgave siden har på en eller annen måte handlet om grenser mens egen entusiasme over konseptets evige relevans og teoretiske allsidighet fortsatte å vokse.

Til tross for at mange titusener mennesker har dødd i forsøket på å krysse en nasjonal grense det siste tiåret fortsetter land å lukke sine nasjonale grenser, både gjennom fysiske gjerder og gjennom strengere grensekontroll og mer restriktiv innvandringspolitikk (Jones 2016). I årene som fulgte 2015 fikk innvandringsfiendtlige partier økt oppslutning i tilnærmet alle europeiske land, Donald Trump ble valgt som president med valgløftet om å bygge en mur langs grensa til Mexico og Storbritannia meldte seg ut av EU for å ta tilbake kontrollen over egne grenser (Jones 2017; van Houtum & Lacy 2017). Trump og flere av de innvandringsfiendtlige partiene i Europa blir ofte kalt høyrepopulister og flere har kalt dagens politiske situasjon et ”populistisk øyeblikk” (Brubaker 2017a; The Guardian 2018).

Selv om ikke alle de høyrepopulistiske partiene fikk like høy oppslutning som forventet i de siste europeiske valgresultatene er det lite som tyder på at de er i ferd med å forsvinne, i tillegg til at en rekke moderate partier har adoptert deler av den høyrepopulistiske retorikken og politikken knyttet til grenser (Van Houtum & Lacy 2017). Dersom høyrepopulistiske partier driver Europa i en retning av mer ekskluderende grenser bør det være av politisk og akademisk interesse for disse partienes forståelse av grenser. Denne oppgaven søker derfor etter å undersøke høyrepopulistiske grensediskurser i Europa med den hensikt å forstå dem, og fenomenet de utgjør en del av, bedre.

1.1 Politisk og samfunnsvitenskapelig relevans

Ettersom politikk i stor grad handler om samfunnsstyring har samfunnsvitenskapen et særskilt ansvar for å studere politikk. I et politisk landskap i endring der høyrepopulistiske partier utgjør aktører med makt, i noen tilfeller som regjeringspartier, til å definere hvem som blir inkludert og ekskludert i samfunnet er det desto viktigere at samfunnsvitenskapen spiller en aktiv rolle i å analysere og påvirke denne politikken. Økt innflytelse til aktører som promoterer ekskluderende grensediskurser kan bidra til å gjøre det vanskeligere og farligere å krysse nasjonale grenser, i tillegg til at det kan skape og legitimere mer fremmedfrykt og diskriminering av mennesker basert på hvor de *hører til*. En undersøkelse gjort av Fafø på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet viser at en stor andel av den norske befolkningen har stereotypiske holdninger til minoriteter og 39% sa seg for eksempel enig i påstanden om at en innvandrer fra Somalia aldri kan bli helt norsk (Bufdir 2019). Politikk påvirker ideer om fellesskap og tilhørighet, og samfunnsvitenskapelig forskning har et ansvar for å kritisk undersøke politiske aktørers påvirkning på slike ideer og holdninger.

Til tross for at partier på ytre høyresiden i Europa er den politiske familien som hyppigst har vært objekt for samfunnsvitenskapelig forskning, tyder deres utvikling og økte oppslutning på at det er behov for å studere disse partiene på nye måter (Mudde 2013). Her er det rom for at samfunnsgeografer tar større plass da samfunnsvitenskapelig forskning på ytre høyre i stor grad kan sies å ha vært dominert av fagområder som statsvitenskap og sosiologi. Flere geografer har de siste årene løftet frem det geografiske perspektivet i debatten om ytre høyre gjennom fokuset på grenser. Grenser som teoretisk konsept kombinerer det territorielle med det sosiale, politiske og diskursive, og får frem samfunnsgeografiens grunnleggende element: *forholdet mellom mennesker og sted*. I tillegg, som denne oppgaven vil argumentere for, er grenser et verdifullt konsept for å forstå den høyrepopulistiske ideologiske tankegangen. Derfor er det uheldig at norske geografer vier såpass lite oppmerksomhet til grensekonseptet i dag. I tillegg til å besvare oppgavens forskningsspørsmål, er hensikten med denne masteroppgaven derfor også å vie litt norsk, geografisk oppmerksomhet til grensekonseptet da er altfor stor mangel på dette.

1.1 Forskningsspørsmål og analysespørsmål

Det overordnede forskningsspørsmålet denne oppgaven søker etter å besvare er:

Hva slags grensediskurser kan identifiseres i det norske Fremskrittspartiet (FrP) og det nederlandske Frihetspartiet (PVV)?

Jeg finner FrP og PVV både personlig og analytisk interessante da man ved første øyekast ser åpenbare forskjeller mellom partiene samtidig som de opererer i det jeg oppfatter som relativt like kontekster. Forskningsspørsmålet vil besvares gjennom to analysespørsmål:

1. *Hva slags geografiske forestillinger om mobilitet, sted og romlig orden finnes i partiene?*
2. *Hva slags grenser konstruerer partiene mellom "oss" på innsiden og "dem" på utsiden?*

Inndelingen av forskningsspørsmålet inn i to analysespørsmål er et forsøk på å lettere dekonstruere deres grensediskurs gjennom å først undersøke hva som kan utgjøre diskursen grunnlag, for å så undersøke hva grensediskursen består av og opererer ut i fra. En undersøkelse av den høyrepopulistiske grensediskursens grunnlag og bestanddeler vil forhåpentligvis bidra til å dekonstruere dens logikk og dermed dens legitimitet.

Grunnlaget til et partis grensediskurs handler om hva slags antagelser diskursen bygger på og deler av dette tror jeg er å finne i deres geografiske forestillinger. I teorikapittelet vil jeg diskutere hvordan grenser ikke lenger kan reduseres til fysiske linjer på et kart, men heller bør forstås som sosiale, kulturelle, politiske og diskursive *konstruksjoner* som skiller "oss" på innsiden fra "dem" på utsiden. Å undersøke partienes konstruksjon av slike grenser tror jeg er viktig for å forstå deres grensediskurs og derfor vier jeg to analysekapitler til dette spørsmålet der det siste fokuserer på hvorvidt partiene kan sies å også konstruere en *oppskalert* grense mellom "vesten" og Islam. Etersom det første analysekapittelet belyser grensediskursens grunnlag utgjør dette kapittelet også grunnlaget for de neste analysekapitlene. Hva slags grenser partiene konstruerer mellom "oss" og "dem" tror jeg i stor grad bygger på, og delvis kan forklares av, deres geografiske forestillinger rundt mobilitet, sted og romlig orden.

1.3 Oppgavens design og struktur

Denne oppgaven vil ta i bruk et kvalitativt forskningsdesign (med et komparativt element) med dybdeintervjuer med partirepresentanter som primærdata. I utformingen og gjennomføringen av oppgavens analyse legger jeg tung vekt på oppgavens teoretiske rammeverk, samt inspirasjon fra kritisk diskursanalyse.

Oppgaven består av åtte kapitler der tre av kapitlene utgjør oppgavens analyse. **Kapittel to** gjør rede for oppgavens teoretiske rammeverk. Her vil jeg presentere og diskutere min forståelse av de teoretiske begrepene og konseptene som vil tas i bruk i den senere analysen. Jeg vil blant annet redegjøre for Tim Cresswells teori om geografiske forestillinger, David Newmans og Anssi Paasis grenseteorier og Rogers Brubakers teori om populismens vertikale og horisontale opposisjon, samt hans teori om sivilisasjonspopulisme. I **kapittel tre** vil jeg redegjøre for forskningsprosessen og mine metodiske valg. Jeg vil blant annet begrunne valget av FrP og PVV og forklare hvordan jeg har vært inspirert av en kritisk diskursanalytisk tilnærming med fokus på *antagelser*. Jeg vil gjøre rede for ulike steg i prosessen, samt diskutere forskningens troverdighet og etiske implikasjoner. I **kapittel fire** vil jeg introdusere Fremskrittspartiet og Frihetspartiet der jeg svært kort beskriver partienes begynnelse, utvikling og politikk knyttet til grenser.

Oppgavens analyse er tredelt: **Kapittel fem** er en analyse av geografiske forestillinger i partiene knyttet til deres forståelser av mobilitet, sted og romlig orden med fokus på det førstnevnte. Denne analysen vil utgjøre et grunnlag for de to neste analysekapitlene. **Kapittel seks** er en analyse av hva slags FrP og PVV konstruerer grenser mellom ”oss” og ”eliten”, samt mellom ”oss” og (musliske) innvandrere. Den siste analysen, **kapittel sju**, vil være en videreføring av analysen i kapittel seks der jeg undersøker hvorvidt partienes grensekonstruksjon kan sies å være delvis oppskalert til et sivilisasjonsnivå der vesten utgjør ”oss” og Islam utgjør ”dem”. I **kapittel åtte** vil jeg trekke dette sammen gjennom å oppsummere hovedfunnene fra hvert analyse spørsmål for å så avslutte med en kort konkluderende diskusjon om det overordnede forskningsspørsmålet.

2. Teoretisk rammeverk

Dette kapitlet vil redegjøre for og diskutere de teoretiske begrepene og konseptene som tas i bruk i oppgavens analyse. Jeg vil begynne med å ta for meg grenser som forskningsfelt, hovedsakelig ut i fra et politisk geografisk perspektiv, da jeg ser dette som relevant for å forstå dagens geografiske forståelse av grensekonseptet. Deretter vil jeg diskutere og redegjøre for hvordan jeg tar i bruk grenser som begrep og konsept, samt utdype hva som ligger i begrepet *bordering*. Her vil jeg i stor grad bygge på David Newman og Anssi Paasi sine teorediskusjoner og et sentralt fokus vil være på *grensekonstruksjon* og de sosiale, kulturelle, politiske og diskursive aspektene ved grensene mellom ”oss” og ”dem”.

Neste delkapittel vil være en diskusjon av Tim Cresswells teori om geografiske forestillinger om sted, mobilitet og romlig orden som påvirkningsfaktor for tanker og handling. Dette er fordi jeg tror slike forestillinger kan være en del av grunnlaget for hvordan mennesker forstår og konstruerer grensene mellom ”oss” og ”dem”. Den politiske ideologiske tankemåten jeg anser som sterkest preget av grenser er høyrepopulismen og derfor beveger jeg meg over til en teoretisk diskusjon om populisme og høyrepopulisme. Her vil jeg avholde meg fra å dykke ned i den enorme faglitteraturen som tar for seg ulike aspekter ved (høyre)populisme, men kun fokusere på noen elementære ideologiske hovedtrekk som jeg vil argumentere for at i er sterkt preget av grenser, med god hjelp fra blant andre Cas Mudde og Rogers Brubaker. Kapitlet avsluttes med en diskusjon om en høyrepopulistisk klyngetendens Brubaker (2017b) refererer til som *sivilisasjonspopulisme* som kan forstås som en oppskalering av de høyrepopulistiske grensene mellom ”oss” og ”dem”.

2.1 Grenser i politisk geografi og på tvers av fagfelt

Til tross for den noe manglende interessen for grenser i norsk geografiforskning utgjør grenser et sentralt geografisk nøkkelkonsept, i tillegg til å være et stadig viktigere tema i flere andre fagfelt som statsvitenskap, sosiologi og filosofi (Bauder 2011). Grensekonseptet har lenge vært sentralt i politisk geografi, men fokuset var tidligere avgrenset til grensers territorielle dimensjon og ble hovedsakelig assosiert med statlige relasjoner og territorielle strategier (Newman & Paasi 1998). Grenser var i tillegg noe som hovedsakelig ble beskrevet, ikke analysert. Siden da har grensestudiet ifølge Newman (2006) og Jones (2009) vært gjennom en renessanse, i stor grad som et motsvar til hyperglobalistenes idé om at med

globaliseringen var vi på vei mot en verden der sted og grenser stadig ble mindre viktig. ”Grenseløs verden” ble et kjent og attraktivt uttrykk innenfor grensestudier på 1990-tallet, promotert av blant andre Kenichi Ohmae (1990; 1995) som ikke anså grenser som noe mer enn hindringer for samarbeid, vekst og framgang i det globaliserende markedet. Denne diskursen ble utfordret av motargumenter som pekte på at mer mobilitet, liberalisering og integrering på tvers av grenser heller har resultert i *mer* stedfiksering og sterkere tendenser av ”claiming of space” (Van Houtum 2003). Hyppigere terrorangrep, og spesielt 11. september, førte til en sterk politisering av grenser der investeringer i praksiser og teknologi knytta til *grensesikkerhet* og *grensekontroll* økte enormt (Paasi 2019). Dette førte til at sikkerhetsdiskursen innenfor grensestudiet fikk mer oppslutning med fokus på grensers funksjon som beskyttelse fra noe farlig utenfra (Newman 2006). I en økende mobil og flytende hverdag kan identitet og tilhørighet knyttet til sted potensielt bli desto viktigere da det kan tolkes som noe å trygt å holde fast ved i en mer flytende verden preget av økende usikkerhet og raske endringer.

Siden 1990-tallet har også forskningsfeltet blitt utvidet og det ble enda tydeligere at grenser ikke lenger kunne reduseres til linjer som deler statlig territorier fra hverandre. Den akademiske litteraturen har de siste to tiårene rettet fokuset mer mot grensers mangfoldige egenskaper og multidimensjonale karakter, samt på forholdet mellom grenser og mobilitet (Newman & Paasi 1998; Paasi 2019). David Newman & Anssi Paasi (1998) var noen av de første geografene til å peke på grenser som sosiale, kulturelle, politiske og diskursive *konstruksjoner* med dyp symbolsk og kulturell mening for mennesker, også lokalt nivå. De kom med en oppfordring til geografer om å løfte blikket og anerkjenne mangfoldet av grensetyper, fra de fysiske og territorielle til de symbolske, kulturelle, sosiale, og personlige. Flere geografer har de siste årene argumentert for at grenser ikke lenger bør reduseres til noe som *er*, men også noe man *gjør*, noe som vil bli diskutert nærmere senere i kapittelet. Dette, sammen med anerkjennelsen om at grenser ikke nødvendigvis er fysiske og territorielle konstruksjoner, men at vi også lever i en verden av usynlige grenser som påvirker alt fra våre hverdagslige praksiser til våre grunnleggende identiteter og tilhørigheter, utgjorde et verdifullt skifte i geografifaget (Newman 2006; Van Houtum & Van Naerssen 2002). Dette skapte videre et større konsensus om grensestudiets desperate behov for tverrfaglig oppmerksomhet da ingen fagfelt i seg selv ville være tilstrekkelig til å fange alle dets aspekter (Bauder 2011).

2.2 Grenser som begrep og konsept

Ordet grense kan sies å være en dagligdags betegnelse godt etablert utenfor academia. Ordet referer gjerne til et *skille*, ofte hører man ordet i sammenheng med for eksempel temaet oppførsel, som: ”det er viktig å sette grenser for barn” eller ”det finnes ingen grenser for hva han kan finne på”. Grenser viser her til et skille mellom hva som er akseptabelt og hva som ikke er det. Ideen om en grense som en *skillelinje* kan både ses som en enkel, overfladisk forståelse og bruk av begrepet, men den sier også, som jeg skal komme tilbake til, noe om hva grenser handler om på et dypere nivå. En grense skiller noe fra noe annet og kan fungere som en markør for hva som anses å være *innenfor* og *utenfor*. Begrepet brukes også i dagligtalen til å referere til territorielle grenser, slik det tradisjonelt utelukkende ble brukt i geografifaget, for å vise til for eksempel landegrenser, fylkesgrenser eller bygrenser. Sammen kan disse to forståelsene av begrepet også sies å fange flere av elementene ved grenser som teoretisk konsept.

Til tross for grensestudiets renessanse har det ikke oppstått noe konsensus rundt et teoretisk rammeverk for hvordan grenser bør studeres (Newman 2006; Jones 2009). Ulike fagfelt, samt ulike geografer, vektlegger ulike aspekter og bruker grensebegrepet på varierende måter. Mens noen løfter fram problematikken ved dette og roper etter mer samstemthet, argumenterer andre for at dette verken er oppnåelig eller nødvendig. Geograf Harald Bauder (2011) er en av tilhengerne av det sistnevnte og bygger på Etienne Balibar (2002) sin påstand om at det ikke er mulig å tillegge grenser en essens på grunn av dens sterke polysemiske natur. Grenser kan være tydelige eller utydelige, synlige eller usynlige og formelle eller uformelle. De kan også være porøse i den forstand at de kan være åpne for noe og lukket for noe annet og er paradoksale av natur da de både inkluderer og ekskluderer samtidig (Newman & Paasi 1998).

Grenser kan også forstås som institusjoner eller som institusjonelle regler om romlig utøvelse av kontroll (Müller 2013). I likhet med andre institusjoner har grenser normer og regler som ofte blir selvforsterkende og, til en viss grad, motstandsdyktige mot endring (Newman 2003). I tillegg har institusjoner funksjoner og en av grensens hovedfunksjon kan sies å være dens rolle som en *beskyttelsesbarriere* (Newman 2003). Grenser kan kontrollere mobilitet og beskytte ”oss” på innsiden fra farlige ”dem” på utsiden. Denne funksjonen kan ta flere former, og kan for eksempel være statlig beskyttelse mot utenlandsk invasjon eller ”beskyttelse” mot fremmede normer, verdier og egenskaper som ikke ”passer inn” i samfunnet (Newman 2003). Grensers beskyttelsesfunksjon knyttes ofte til et statlig nivå og

staten anses ofte som en av de mest motstandsdyktige grenseinstitusjonene. En forklaring bak dette kan være at det er de statlige grensene som i høyest grad knytter territorium og makt til mennesker og medborgerskap (Newman 2003).

Grenser utgjør stadig mer komplekse og tekniske institusjoner som blant annet stater tar i bruk for å kontrollere ulike mobile figurer og kan for eksempel være et middel for å sikre en sosio-romlig og etnisk homogenitet i en befolkning (Newman & Paasi 1998; Paasi 2019). Mobile figurer utgjør en særdeles heterogen gruppe og kan for eksempel være turister, internasjonale studenter, handelsreisende, arbeidsinnvandrere, asylsøkere, diplomater, spioner, soldater eller terrorister (Paasi 2019). Deres status, tildelt av vertsstaten, vil variere enormt etter blant annet nasjonalitet, etnisitet, religion, språk og kjønn og de vil dermed kunne bli møtt av den samme grensa på svært ulike måter (Paasi 2019). Menneskers forhold til grenser handler i svært stor grad om mobilitet og tilhørighet: menneskers mulighet til å bevege seg over geografisk avstand, samt deres tilhørighetsfølelse innenfor og utenfor ulike territorielle grenser. Forståelsen av grenser som sosiale, kulturelle, politiske og diskursive konstruksjoner som skiller mellom ”oss” på innsiden fra ”dem” på utsiden vil være et sentralt fokus videre i oppgaven (Newman & Paasi 1998).

2.3 Grenseprosesser

I tillegg til at man har beveget seg bort i fra å forstå grenser som kun fysiske linjer på et kart har geografer også begynt å studere grenser som noe man *gjør*, i stedet for noe som bare *er*. Grenser blir i økende grad forstått som en prosess, et verb, og flere akademikere har begynt å ta i bruk begrepet *bordering*:

”... the word 'borders' unjustly assumes that spaces are fixed in space and time, and should rather be understood in terms of bordering, as an ongoing strategic effort to make difference in space among the movements of people, money and products” (Van Houtum & Van Naerssen 2002, 126).

Dermed kan grensestudiet i nyere tid bli karakterisert som det Van Houtum beskriver som ”studiet av sosiale praksiser som utgjør og representerer sosio-romlige forskjeller” (2005, 672). Selv om også dette begrepet kan være tvetydig og vanskelig å fange, velger jeg å tilslutte meg en forståelse som går igjen hos flere politiske geografer: *bordering*, eller *grenseprosesser* som jeg velger å oversette begrepet til, handler om å regulere mobilitet, om å skape og reprodusere forskjeller, samt å knytte dette til rom og sted (Van Houtum & Van Naerssen 2002). En slik forståelse og definisjon av begrepet vil ligge til grunn for den videre diskusjonen. Å forstå grenser som en prosess løfter fram aktørskapet og maktaspektet ved grenser, da denne forståelsen innebærer et aktivt subjekt, et *noen*.

De siste årene har det oppstått et økende konsensus rundt ideen om at det er grenseprosesser, heller enn den faktiske grensa i seg selv, som påvirker våre liv, både på global, nasjonal og kanskje aller viktigst: på lokal skala av sosio-romlig aktivitet (Newman & Paasi 1998). Newman (2006) skiller mellom to typer grenseprosesser: hvordan grenser blir *konstruert* og hvordan grenser blir *håndtert*. *Grensekonstruksjon* er prosessen der forestillinger om forskjeller og likheter blir konstruert, og der kriteriene for inkludering og ekskludering blir satt. Ofte innebærer dette en konstruksjon av et "oss" og et "dem" der positive elementer knyttes til "oss" og negative elementer knyttes til "dem". Konstruksjon av likheter og forskjeller kan resultere i produksjon og reproduksjon av forestilte kategorier som kan bidra til stereotypifisering og diskriminering av ulike grupper. Grensekonstruksjon kan foregå både bevisst og ubevisst. De konstruerte grensene gir adgang, delvis adgang eller ikke adgang til diverse samfunnsrom og skapelsen av disse blir formet av ulike maktaktører i samfunnet. De samme aktørene som skaper disse kategoriene og rommene har også stor makt over i hvilken grad, og for hvem, disse grensene er lukkede eller åpne (Newman 2006).

Denne prosessen legger grunnlaget for hvordan *grensehåndteringen* blir utøvd. *Grensehåndtering* er prosessen der grensekonstruksjonen blir utøvd i praksis, altså hvordan systemet skapt av grensekonstruksjonen blir kontrollert (Newman 2006). Dette kan foregå for eksempel i form av sikkerhetskontroller på en flyplass der menneskers mobilitet fysisk blir stoppet dersom et individ ikke besitter de påkrevde reisedokumentene eller ved at et individ blir ekskludert fra en sosial gruppe fordi individet ikke har riktig sosiale kapital, etnisitet eller religion. Grensehåndtering vil også ofte innebære en delvis åpning av en grense der kun noen får krysse, ofte i tilfeller der kryssingen gir maktaktørene (Newman 2006). Politikk knyttet til innvandring, integrering, statsborgerskap og sikkerhet kan også forstås som grensehåndtering da dette er de konstruerte grensene satt i system. Donald Trumps innreiseforbud rettet mot muslimske land kan forstås som et eksempel på grensekonstruksjon (konstruert mellom Trump sitt "oss" og muslimer) satt i praksis (The Guardian 2018). Dette eksempelet illustrerer også hvordan grensehåndtering også kan være grensekonstruksjon da et slikt forbud kan spre og reprodusere ideen om forskjeller mellom "oss" og muslimer.

Til tross for Balibar (2002) sin påstand om at grenser ikke kan tillegges en essens peker stadig flere akademikere på én fellesnevner for alle grenser: de inkluderer noe(n) og ekskluderer noe(n). De skaper et skille mellom et "oss" og et "dem" og/eller et skille mellom et "her" og et "der". Bevisst grensekonstruksjon handler ofte om å gjøre dette skillet skarpere (Newman 2003). Grenser deler opp mennesker i kategorier samtidig som grenseprosesser er med på å produsere og reprodusere disse kategoriene. Menneskene innenfor en geografisk

enhet sin kultur og identitet er verken naturlig gitt, statisk eller enfoldig, men forestillinger om nettopp dette blir skapt og videreført av gamle og nye grenseprosesser (Jones 2009). Grenseprosesser skaper og mater forestillinger om "oss" og "dem", knytter dette til sted og rom og som konsekvens oppstår tilhørighetsideen om at "vi" hører til "her" mens "de andre" hører til "der".

Barth (1969) var tidlig ute med ideen om at for å forstå hvilke prosesser som er involvert i produksjonen og reproduksjonen av etniske grupper, må en analysere konstruksjonen av grensene mellom dem. Senere påpekte Bourdieu (1991) på lignende måte makten i evnen til å definere kategorier av identitet ved å være med på å skape grensene mellom dem. Ved å skape "annerledeshet", konstruerer vi separerte identiteter og dette gjøres ofte gjennom grensekonstruksjon (Newman 2003). Noen grupper i samfunnet har stor innflytelse på hva som karakteriserer grensen mellom "oss" og "dem", og påvirker dermed hvilke grupper som blir ekskludert og marginalisert (Sibley 1995). Etersom grenser skapes av mennesker samtidig som grenser skaper identitet gjennom konstruksjon og reproduksjon forskjeller mellom mennesker er det viktig å stille spørsmålet om hvilke aktører som har innflytelse over slike prosesser.

Et hyppig omtalt fenomen innenfor samfunnsvitenskapen, som kan sies å være et slags eksempel på forståelsen av grenser som konstruksjoner, er *forestilte fellesskap*, først beskrevet i Benedict Anderson analyse av nasjonalismen. Han pekte på nasjonen som et forestilt politisk fellesskap, forestilt fordi:

"[...] the members of even the smallest nation will never know most of their fellow-members, meet them, or even hear of them, yet in the minds of each lives the image of their communion" (1991, 49).

Hvilken nasjon man er en del av kan være en viktig del av individets forståelse av egen identitet og i dagens nasjonalstat-system innebærer dette også å knytte identitet til statlig territorium. Å føle en sterk tilhørighet til en geografisk enhet kan sies å være både naturlig og noe positivt, men det å trekke en *direkte* og *rigid* link mellom mennesker, identitet og territorium kan mate forestillinger om "oss" og "dem" der det førstnevnte anses som *bedre*. Slike diskurser kan bidra til å kategorisere mennesker og fyre opp stereotyper, samt produsere og reprodusere ideer om annerledeshet der denne annerledesheten legitimerer "de andres" mindre verd (Castles & Davidsons 2000). Geografiske enheters ulike identiteter eller kulturer er ikke gitt fra naturens side, men er skapt av grenseprosesser (Van Houtum & Naerssen 2002). Et nasjonalt forestilt fellesskap kan være et resultat av grensekonstruksjon der *statlige* grenser blir forstått og fremstilt som sammenfallende med kulturelle og sosiale

grenser. Ulike former for grensekonstruksjon kan bygge på visse geografiske forestillinger som ubevisst kan påvirke hvordan vi tenker og handler, noe jeg nå skal se nærmere på.

2.4 Geografiske forestillinger

Geografiske forestillinger handler om vår forståelse, våre ideer og antagelser rundt konsepter som mobilitet, sted og romlig orden (Cresswell 2006). Cresswell (2006) argumenterer for at disse forestillingene skaper en underliggende metafysikk som informerer og påvirker tanker og handlinger. Han løfter fram konseptet mobilitet som en *rotmetafor* for nyere forståelser av verden og skiller mellom to prinsipielle metafysiske måter å forstå verden der forståelser av mobilitet, sted og romlig orden står i sentrum: en *sedentær metafysikk* og en *nomadisk metafysikk*.

Et verdenssyn basert på en sedentær metafysikk forstår og ser mobilitet ut i fra et stedsfiksert ståsted med fokus på stedsrøtter, tilhørighet og høy grad av romlig orden. Mobilitet oppstår dermed som et biprodukt i en verden organisert ut i fra sted og romlig orden, og utgjør et avvik, en uorden i systemet, en trussel og noe å kontrollere (Cresswell 2006). James Scott peker på moderne staters økende tendens til å kontrollere mobile mennesker. Mobile figurer som innvandrere, flyktninger, og asylsøkere, samt hjemløse, sigøynere og til og med handelsreisende blir kategorisert som *outsidere*, en konstant kilde til frykt som behøver irettesettelse og disiplin. Liisa Malkki (1992) var først ute med begrepet sedentær metafysikk i sin forskning på flyktninger. Hun oppdaget en tendens til å tenke på mobile mennesker på en måte som antar den logiske og moralske *forrangen* til rigiditet i sted og rom, og argumenterte for at det uopphørlige behovet om å dele verden inn i tydelige territorielle enheter, henger sammen med en sedentær metafysikk. Fastsatte, stedsforankrede oppfatninger av identitet og kultur er sterkt knyttet til sedentære tenkemåter. Slike tenkemåter stadfester, reproducerer og muliggjør den allmenn-aksepterte segmenteringen av verden inn i enheter som nasjoner og stater med tydelige grenser, og gjør den til en nødvendig selvfølgelighet (Cresswell 2006). Det sedentære metafysiske verdensbilde innebærer ofte en antagelse om staten som den viktigste geografiske og politiske enheten. Shapiro (1994) argumenterer for at det statssentrerte verdenskartet fortsatt utgjør en ideologisk dominerende, moralsk geografi som underbygger og legitimerer strenge grensekontroller. I slike geografiske forestillinger vil staten utgjøre hovedaktøren i vår forståelse av romlig organisering og dermed vår forståelse inkludering og ekskludering (Paasi 1996). I et

sedentært metafysisk verdensbilde er nasjonale grenser ofte både utgangspunktet for hvordan mobilitet erfares, samt nøkkelressursen i møte med mobile figurer.

Sedentære tenkemåter reflekteres og kommer til uttrykk gjennom språk og sosial praksis. Identitet blir gjennom denne metafysikken territorialisert inn i sted og rom, samtidig som det produseres diskurser og praksiser som behandler mobile figurer som patologiske avvik. Ideologier basert på en sterk sedentær metafysikk knytter stedstilhørighet til moral og ansvar, og anser dermed flyktningen eller den hjemløse som ubundet av etiske forpliktelser og, som konsekvens: farlig (Malkki 1992). Denne tenkemåten henger sammen med antagelsen om at mennesker *hører til* visse steder, ofte i form av nasjonale ”hjem” (Malkki 1992; Cresswell 2006). Gjennom sedentære briller kan mobilitet bli erfart som den romlige ekvivalenten til anakronisme der den mobile figuren ikke passer inn og utgjør en moralsk trussel og en utrygghet (Cresswell 2006).

I Zygmunt Bauman sin artikkel *Modernity and Ambivalence* (1991) argumenterer han for at i et samfunnsbilde organisert rundt et ”oss” mot et ”dem”, er det den ”fremmede” heller enn ”fienden” som utgjør den største kilden til frykt ettersom den fremmede truer hele eksistensen av den sosiale organiseringen som ”oss” og ”dem” baserer seg på. Dette kan knyttes til det sedentære metafysiske verdensbildet: ideen om at ”vi” hører til her mens ”de andre” hører til der, innebærer en tanke om at de som *holder seg der borte* ikke utgjør en stor trussel. Det er de som *kommer hit og blir*, og dermed ikke godtar eller følger den sedentære sosiale og romlige organiseringen av verden, som er farlige. Den fremmede er en av ”dem” som kommer hit og ønsker å bli behandlet som en av ”oss” og dermed utgjør en konstant trussel for hele den romlige ordenens eksistens. ”Oss og dem”-narrativet blir ikke utfordret av ”dem der borte”, de reproducerer det. Eksistensen av ”dem” er en nødvendig forutsetning for eksistensen av ”oss” da definisjonen av det ene avhenger av det andre, eller som Bauman (1991, 143) sier: ”there would be no enemies were there no friends, and there would be no friends unless for the yawning abyss of enmity outside”.

Innenfor samfunnsgeografien kan man også finne sterke tendenser av sedentær metafysikk, i for eksempel romlig interaksjonsteori, blant annet beskrevet i Abler, Adams og Goulds *Spatial Organization: The Geographers View of the World* (1971) der menneskelig mobilitet sammenlignes med mobilitet i naturen (med eksempelet elvestrømmer) og legger til grunn antagelsen om at ting (inkludert mennesker) ikke beveger seg dersom de ikke må. Selv i humanistisk geografi med sitt tunge fokus på menneskers aktørskap blir mobilitet satt i baksetet, kun diskutert i kontekst av stedsrøtter og hjemmet, noe som kommer tydelig fram i Relph (1976) sitt argument om at ”to be human is to have and know your place” (sitert i

Cresswell 2006, 31). Yi-Fu Tuan (1989), en annen sentral humanistisk geograf, forklarer sted som et moralsk konsept og beskriver mobilitet som selve kilden til ødeleggelsen av sted. Lignende tenkemåter finnes også innenfor kulturell teori, for eksempel i *Notes Towards the Definition of Culture* skrevet av T. S. Eliot (1948) som hevder kultur er avhengig av stabilitet og ikke-bevegelse, og hevder i en diskusjon om stedstilhørighet og kultur at "On the whole, it would appear to be for the best that the great majority of human beings should go on living in the place in which they were born" (sitert i Cresswell 2006, 33). Med premisset om at mobilitet og meningene tilknyttet mobilitet gjennomsyrrer moderne kultur og samfunn i den vestlige verden peker Cresswell (2006) på at dypt forankrede ideologier av mobilitet er like utbredt i den akademiske verden av sosial og kulturell teori som i den verden akademikerne studerer. Forskeren er altså som regel like blind for sine geografiske forestillinger som sitt studieobjekt, noe jeg selv må reflektere over i min egen analyse.

I et verdensbilde basert på en *nomadisk* metafysikk derimot knyttes mobilitet til modernitet, og ting som røtter, romlig orden og stedsfiksering blir ansett som gammeldags. Å være mobil er å bevege seg fremover, og bli på stedet er å bli i tiden. Mobilitet assosieres med fremskritt, frihet, fleksibilitet og endring. En slik tenkemåte innebærer en idé om at kultur og identitet ikke lenger kan sies å være lokalisert, men er i konstant bevegelse på tvers av tid og rom (Cresswell 2006). Gjennom de nomadiske metafysiske brillene er alt i bevegelse og stabilitet blir ansett som en illusjon, å være mobil er normen, å stå stille er avviket. Flere akademikere innenfor blant annet antropologi, kulturstudier og geografi har vist stor interesse for hvordan mobilitet har endret både verden og hvordan vi forstår den, og flere har argumentert for at mobilitet og migrasjon er selve markørene for vår tid og tatt avstand fra det territorielle synet på kultur og identitet. Michel de Certeau (1980) løfter fram mobilitet og den nomadiske tenkemåten som en form for motstand mot maktkonstellasjoner. Han argumenterer for at makt handler om territorium og grenser, og at makteliters våpen er nettopp kategorisering, "mapping", inndeling og splittelse. Motstrategiene bør, i følge Certeau, være bygget på en nomadisk tankegang da det er vanskeligere å stedskategorisere mennesker som ikke følger territorielle konvensjoner eller definerer seg selv ut i fra sted. Å nekte å adlyde de sterkes klassifiseringer innebærer også en avvising av deres romliggjøring av dominans (de Certeau 1980; Cresswell 2006).

Geografiske forestillinger samhandler for å forme ontologi, epistemologi og dermed også politikk og hverdagslig praksis (Cresswell 2006). Cresswell mener den moralske kodingen av sted og mobilitet er dypere enn, og utgjør derfor en del av grunnlaget for, ideologi og jeg ser dette derfor som relevant i en analyse av grensediskurser i politiske

partier. En sedentær eller nomadisk metafysikk informerer tanker og praksis, og har dermed politiske og ideologiske implikasjoner for hvordan mobilitet blir erfart og håndtert i verden (Cresswell 2006). Disse geografiske forestillingene, som Cresswell (2006) beskriver som *moralske* geografier, fungerer som en etisk grunnmur bestående av bemerkelsesverdige varige sett av antagelser som arbeider på tvers av både politiske og teoretiske skillelinjer. Det finnes selvsagt store variasjoner innenfor både det sedentære og det nomadiske metafysiske verdenssynet og det kan heller ikke sies å være en enten-eller-måte å forstå verden på. Det er sannsynligvis mer hensiktsmessig å se på disse to verdenssynene som hver sin ende av en skala eller som idealtyper.

Av alle politiske ideologier vil jeg argumentere for at høyrepopulismen er den som er aller sterkest preget av grenser, både i dens ideologiske essens og dens typiske politiske kjernesaker. Høyrepopulisme kan karakteriseres som *grensepolitikk*, og diskusjonen vil videre fokusere på populisme og høyrepopulisme og deres grenser.

2.5 Populisme som konsept og repertoar

Innenfor akademia er det mange uenigheter og mye konseptuell uklarhet rundt populisme, noe som resulterte i at det har blitt definert som både en bevegelse, en ideologi, en diskurs og et syndrom (Mudde & Kaltwasser 2013). Uenighetene kan skyldes det faktum at populistiske fenomener historisk har oppstått og utfoldet seg på svært forskjellige måter, i tillegg til at populisme som oftest er en merkelapp påklistret utenifra. Faglitteraturen skiller typisk grovt mellom tre idealtyper av populisme, løst knyttet til tid og sted: jordbrukspopulisme i USA og Russland rundt det nittende århundreskiftet; sosio-økonomisk populisme i Latin-Amerika på midten av 1900-tallet; og xenofobisk populisme i Europa fra slutten av 1900-tallet (Mudde & Kaltwasser 2013). I søken etter en definisjon av populismen har flere akademikere forsøkt å inkludere alle former for populisme, som har resultert i en altfor bred definisjon og som konsekvens har mye av populismelitteraturen blitt møtt med en skepsis rundt hvorvidt konseptet i det hele tatt egner seg som analyseobjekt (Brubaker 2017a). Canovan (1981) og Mudde (2003) argumenterer for at for å identifisere populismens essens er det nødvendig å isolere populisme fra de vidt ulike fenomenene den oppstår sammen med. For til tross for dens sprikende kontekster og form finnes det et sentralt likhetstrekk ved bølgene av populisme som illustrerer kjernen av populismens natur: de innebærer alle en form for appellering til *folket*.

I sin artikkel *Why Populism?* svarer Brubaker (2017a) også på skepsisen og hevder at populisme, ikke bare forblir et nyttig konseptuelt verktøy, men at det også utgjør et uunnværlig et i karakteriseringen av dagens politiske bilde (2017a). Han argumenterer for at den beste måten å bruke populisme som konsept på er å behandle det som et *diskursivt og stilistisk repertoar*, og her bygger han på et retningsskifte i populismestudier allerede godt etablert. Brubaker (2017a) hevder dette skiftet gjør det mulig å fange likhetene på tvers av de vidt forskjellige kontekstene populisme oppstår i. Mens Jansen (2011) forstår populisme som ett element i det brede repertoaret av omstridt politiske praksiser, behandler Brubaker (2017a) populisme som et helt repertoar i seg selv og søker etter å identifisere elementene populismen består av. Dette innebærer en idé om at det eksisterer et begrenset sett av, mer eller mindre, standardiserte elementer tilgjengelig for politiske aktører. Brubaker (2017a) legger til at selv om elementene er relativt standardiserte er det rom for variasjon: de må fylles ut med eget innhold og tilpasses lokale omstendigheter for å kunne tas i bruk. Elementene fungerer som diskursive og stilistiske maler som kan utdypes i svært ulike retninger og dermed tilpasses vidt ulike politiske prosjekter.

Brubaker (2017a) sammenligner vanskelighetene med å definere populisme med Wittgensteins (1958) diskusjon om vanskelighetene med å definere et spill. Å fastslå hvilke kriterier som logisk må ligge til grunn for at noe skal kunne defineres som et spill er vanskelig da det ikke nødvendigvis er ett fellestrekk ved alle spill. Det er heller et ”komplisert nettverk av overlappende og kryssende likheter” (1958, sitert i Brubaker 2017a, 361). Videre trenger ikke hvert av elementene i seg selv være unike for populisme, og det er ikke bruken av individuelle elementer fra repertoaret, men heller *kombinasjonen* av elementene som er karakteristisk for populismen (Brubaker 2017a). Brubaker (2017a), i likhet med Mudde (2003) og Canovan (1981) peker på at repertoaret er bygget rundt et *kjerneelement*: påstanden om å snakke og handle på vegne av ”folket”. Han legger samtidig til at selv dette kjerneelementet ikke er verken konseptuelt nødvendig eller empirisk universalt og at dette det kan kombineres på ulike måter med andre elementer.

Å behandle populisme som et repertoar mener Brubaker (2017a) også svarer på kritikken om at populisme eksisterer overalt og er derfor analytisk ubrukelig, for selv om det populistiske repertoaret er kronisk *tilgjengelig* overalt i en moderne demokratisk kontekst, blir den ikke kronisk *tatt i bruk* og dens tiltrekning varierer på tvers av politisk, økonomisk og kulturell kontekst. Repertoaret blir også brukt ujevnt innen et gitt rom, kontekst og tid: noen politiske aktører avviser hele repertoaret, andre tar det i bruk minimalt, mens andre tar nærmere alle elementene kronisk i bruk (Brubaker 2017a). Populisme er altså, slik som

grenser, ikke et tydelig bundet fenomen som enten er til stede eller ikke, men heller et spørsmål om grad i tillegg til at det varierer kvalitativt i sin kombinasjon av elementer.

At populismens kjerneelement er dens påstand om å representere ”folket” har bred støtte i faglitteraturen. Samtidig kan dette elementet også sies å være en sentral del av demokratikonseptet, og derfor legges det ofte til en spesifisering: populisme innebærer å snakke og handle på vegne av ”folket” og mot en ”elite” (Brubaker 2017a; Mudde 2004).

Mudde definerer populisme som:

”en tynn-sentrert ideologi som anser samfunnet som delt inn i to homogene og antagonistiske grupper: ”det rene folket” og ”den korruperte eliten” og som argumenterer for at politikk bør være en uttrykk for den generelle viljen til folket” (2004, 543).

Brubaker (2017a) bygger på Muddes (2004) definisjon av populisme, men kritiserer den for å både være for snever, og ikke snever nok. Den er ikke snever nok i den forstand at ”folket” ikke alltid blir representert som ”rene”, og korrupsjon er ikke alltid hovedproblemet med eliten. Samtidig er definisjonen for snever da den kun fokuserer på opposisjonen mellom ”folket” og ”eliten,” og forsømmer opposisjonen mellom ”folket” og andre grupper. Brubaker (2017a) skiller her mellom en vertikal og en horisontal opposisjon noe jeg vil komme tilbake til gjennom en diskusjon av høyrepopulisme som teoretisk konsept.

2.6 Høyrepopulismen

Populismen i seg selv har ikke noen naturlig tilhørighet på verken høyre- eller venstresiden i politikken, men i den europeiske konteksten de siste tiårene har populismen hatt en tendens til å være sterkt assosiert med den radikale høyresiden (Mudde 2013). I tillegg er en rekke akademikere enige i at populisme er en sentral del av dagens høyreradikale partiers ideologi i Europa (Golder 2016; Rydgren 2007). Ruth Wodak (2015) argumenterer for at til tross for en del fellestrekk mellom venstre- og høyrepopulisme knyttet til stil og form, er det fundamentale forskjeller mellom dem når det kommer til innhold og substans. Dette handler blant annet om hvordan populistiske politikere forholder seg til rasisme, fascisme og xenofobi, samt deres syn på miljø-, kjønns- og sikkerhetspolitikk (Wodak 2015; Pelinka 2013). Den høyrepopulistiske ideologien innebærer også en viss grad av nativistisk tolkning av tilhørighet og en rasialisert og sjåvinistisk forståelse av konseptene folk og nasjon (Wodak 2015). Bobbio (1996) hevder at den fundamentale forskjellen mellom en høyreorientert og venstreorientert politisk grunntanke er hvorvidt man støtter den abstrakte ideen om sosial og individuell *likeverd*. Høyrepopulistiske partier har en xenofobisk og ekskluderende tilnærming til integrering av marginaliserte grupper, og er høyreorienterte hovedsakelig på

grunn av deres ekskluderende definisjon av ”folket” basert på kultur, etnisitet eller religion (Mastropaolo 2008; Jupskås 2015).

Høyrepopulistiske partier i Europa deler også, i følge Mudde (2007), kjerneideologi som kombinerer populisme med *autoritarisme* og *nativisme* og deres politiske kjernesaker er som oftest relatert til innvandring og integrering, sikkerhet og korrupsjon. Autoritarisme handler om troen på et strengt organisert samfunn uttrykt gjennom å vektlegge lover og regler, mens nativisme refererer til ideen om at statens kun bør bestå av medlemmer av den ”innfødte” befolkningen, og at ”ikke-innfødte” elementer utgjør en fundamental trussel mot den homogene nasjonalstaten (Mudde 2007).

Nativisme henger tett sammen med en etnisk nasjonalisme med et mål om å styrke nasjonen ved å gjøre den mer etnisk homogen (Rydgren 2007). Dette kan også knyttes til promotering av et statsborgerskap basert på statsborgerskapet til foreldrene (*jus sanguini*). Dette kan knyttes til geografiske forestillinger da autoritarisme kan knyttes et ønske om en streng romlig orden og nativisme kan knyttes til en rigid tolkning av forholdet mellom identitet og sted. Autoritarisme og nativisme kan dermed tolkes å være en naturlig del av en sedentær metafysikk.

2.6.1 (Høyre)populismens vertikale og horisontale akse

Brubaker (2017a) legger til en horisontal opposisjon til Muddes definisjon av populisme som kun innebærer den vertikale, og argumenterer for at populismens kjerneelement ”folket” heller bør forstås i relasjon til et todimensjonalt syn på sosialt rom, definert av skjæringspunktet mellom den vertikale og horisontale aksene. Den vertikale opposisjonen handler hovedsakelig om klassetilhørighet, mens den horisontale opposisjonen handler om kulturell *annerledeshet*. Klasseaksen er ”folkets” opposisjon mot ”eliten” oppover, og mot ”lavere klasser” nedover, og annerledes-aksen er ”folket” opposisjon mot eksterne grupper (Brubaker 2017a). Brubaker (2017a) forklarer ikke hvordan han skiller mellom høyre- og venstrepopulisme, men jeg velger å slutte meg til Wodaks (2015) og Bobbios (1996) forståelse av dette skillet og tolker den horisontale aksene til å hovedsakelig knyttes til høyrepopulismen.

Høyrepopulistiske partier søker ofte etter å dekode det politiske rommet gjennom å hevde at det ikke er noen forskjeller mellom de etablerte politiske partiene i samfunnet, og at de alle er en del av den samme homogene gruppen (Rydgren 2007). De argumenterer ofte for at uenighetene mellom de etablerte partiene er irrelevante og at den eneste inndelingen i

samfunnet som er av betydning er den mellom ”folket” og ”eliten”, ofte også beskrevet som en kamp mellom nasjonal identitet og multikulturalisme (Rydgren 2007). Hva ”folket” består av varierer med populistenes spesifikke idé og prosjekt, men felles er populisters tolkning av ”folket” som en samlet enhet uten interne divisjoner. ”Folket” er referansepunktet og selve grunnlaget for populismens eksistens og logikk, og kan referere til nasjonen, ”mannen i gata”, folk flest, de fattige eller ”de utnyttede” avhengig av konteksten populistene opererer i. De anses ofte som hardtarbeidende, familieorienterte, ”vanlige” mennesker med sunn fornuft og god moral (Brubaker 2017a). Tilnærmet alle populismeforskere er enige om at det rene og homogene ”folket” er en sosial konstruksjon, og på sitt beste refererer til en særdeles spesifikk tolkning og forenkling av virkeligheten (Mudde & Kaltwasser 2013). Laclau (2005) hevder at det er nettopp denne ekstreme forenklingen av virkeligheten, samt populismens egenskap som et ”tomt symbol” og kameleonske politiske uttrykk som gjør den til et så attraktivt og mektig politisk fenomen.

Folkets motsats ”eliten” finner vi langs den populistiske opposisjonen langs den vertikale klasse-aksen og utgjør populismens andre referansepunkt (Brubaker 2017a). ”Eliten” består typisk av etablerte politiske partier, den økonomiske eller akademiske overklassen, media, som i følge høyrepopulistene er ansvarlig for svekkelse av ”folkets” suverenitet og samfunnsposisjon, samt øvrige samfunnsproblemer (Golder 2016; Kriesi & Pappas 2015). Eliten blir gjerne representert som rike, mektige, (over-) utdanna, politisk korrekte, ofte korrupte, løsrevet fra konvensjonelle spilleregler og økonomiske vanskeligheter (Brubaker 2017a). Eliten lever i en annen verden ute av kontakt med vanlige menneskers problemer og opptrer som nedlatende overfor ”folkets” levemåte. De kritiseres for å åpne grensene for innvandrere, bruke fellesskapets midler på flyktninger og favorisere flerkultur over nasjonal kultur (Kriesi & Pappas 2015).

”Folket” defineres ikke bare ut i relasjon til de på toppen langs den vertikale klasseaksen, men også i relasjon til de på bunnen (fortsatt på samme akse) (Brubaker 2017a). Det har vært langt mindre diskusjon knyttet til det populistiske opposisjonen orientert *nedover* langs denne aksen mot ”lavere klasser”. Menneskene dette sinnet er rettet mot blir ofte representert som parasitter, utnyttede, farlige avvik som ikke er verdig verken samfunns-goder eller respekt, og minst av alt medlemskap i ”folket” (Brubaker 2017a). Dette kan for eksempel være kriminelle, tiggere, uteliggere eller mennesker som antas å utnytte statlige støtteordninger. Sinnet oppover mot eliten og nedover mot denne gruppen henger tett sammen da eliten beskyldes for å løftet opp denne gruppen på bekostning av ”folket”.

Ressurser og muligheter, samt respekt og anerkjennelse, blir ansett som urettferdig fordelt og tilbakeholdt fra de som egentlig fortjener det (Hochschild 2016).

Høyrepopulismens *horisontale* opposisjon handler, ifølge Brubaker, om deres syn på ”folket” som et kulturelt og/eller etniske avgrenset fellesskap som deler en viss levemåte, kultur og verdier, og som anses å være truet av grupper eller krefter *utenfra* (dette inkluderer også interne ”outsidere” som lever innenfor fellesskapet, og for eksempel til og med er statsborgere, men som ikke blir ansett som ”ekte” medlemmer av fellesskapet) (Brubaker 2017a). Disse gruppene anses som kulturelt *annerledes* fra folket, og anses som å ha liten eller ingen evne til å tilpasse seg ”oss”.

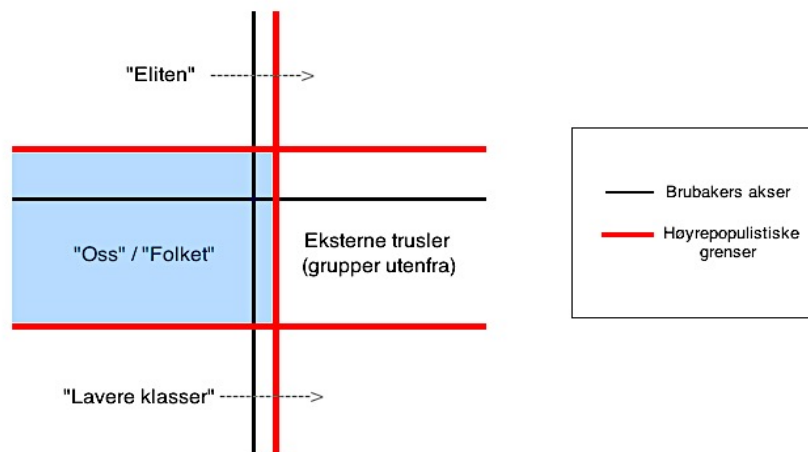
Det kan være vanskelig å skille mellom de på bunnen av den vertikale aksene og de som er horisontalt ekskludert, da de på bunnen også ofte blir representert som ”utenfor”. Forskjellen er at de som er horisontalt utenfor er etniske eller religiøse ”outsidere”, mens dette ikke alltid er tilfelle for de på bunnen av den vertikale aksene (Brubaker 2017a).

Brubaker (2017a; 2017b) legger til at dagens europeiske populisme karakteriseres av en *diskursiv sammenfletting* av den vertikale og horisontale opposisjonen. Med det mener han at ”eliten” på toppen blir i økende grad representert som både *over* og *ved siden av*, både på toppen og utenfor samtidig. De er ikke bare isolert fra vanlige menneskers økonomiske vanskeligheter, men skiller seg også fra ”folket” i deres verdier, kultur og levemåte. De anses som også mobile, både kulturelt og økonomisk, uten røtter, uavhengige og likegyldige til nasjonale grenser: en tilhørighetsløs kultur avkoblet fra sted og rom (Brubaker 2017a). Her kan det trekkes linjer til de geografiske forestillingene der ”eliten” kan utgjøre et umoralsk, unaturlig og mobilt avvik, noe som kan tilsi at den populistiske opposisjonen mot eliten er ofte forankret i en sedentær metafysikk. Nasjonal identitet er en viktig del av høyrepopulismen og dens ”folk” er ofte sterkt knyttet til sine stedsrøtter. ”Eliten” blir også representert som å være mer opptatt av ”de andres” rettigheter enn det nære ”folket” og som favoriserende overfor åpne grenser uavhengig av de potensielle effektene på nasjonale fellesskap. Høyrepopulistiske partier anklager ofte eliten for å tilrettelegge for masseinnvandring, favorisere flerkultur over nasjonal kultur, for å bry seg mer om minoriteter enn majoriteten og for å opptre uempatisk og nedlatende overfor ”folket” ved å for eksempel stemple dem som rasistiske eller islamofobiske (Brubaker 2017a; 2017b).

På samme måte som ”eliten” ikke lenger blir sett på som en annen klasse, men også en del av en annen kultur, blir gruppen på bunnen av den vertikale aksene også representert som stadig mer kulturelt *annerledes* (Brubaker 2017a). Når lavere klasser i tillegg blir ansett som kulturelt *annerledes*, kan denne ”annerledesheten” fungere som en årsak, og dermed en

legitimering av, deres lave klasseposisjon (Brubaker 2017a). Dersom den horisontale aksen kan ha en legitimerende og forsterkende effekt på den vertikale aksen, (eller/og potensielt også omvendt) vil sannsynligheten for en gruppes mulighet til å bevege seg mot å bli mer inkludert i ”folket” være svært liten. Langs annerledes-aksen kan man også se for seg at noen grupper vil være *mer* annerledes, og derfor også enda *mer* ekskludert, enn andre grupper noe jeg vil komme tilbake til. Å naturalisere annerledeshet og knytte det til kultur, sted eller etnisitet er ikke i seg selv, i følge Brubaker (2017a), noe særegent for populismen. Han hevder det blir populistisk når ”eliten”, innenlands eller internasjonalt, blir beskyldt for å prioritere gruppene utenfor og på bunnen, mens de forsømmer ”folket”.

”Folkets” opposisjon i disse tre retningene kan også forstås som tre grenser. Høyrepopulismen konstruerer to grenser på tvers av den vertikale klasse-aksen: den første mellom ”folket” og ”eliten”, og den andre mellom ”folket” og ”lavere klasser”. Den tredje grensa trekkes på tvers av den horisontale ”annerledes”-aksen og utgjør skillet mellom ”folket” og de ”utenfra” (utenfor det kulturelle fellesskapet). Grensene trukket på tvers av den vertikale aksen blir altså horisontale og grensa trukket over den horisontale aksen blir vertikal. Den diskursive sammenflettingen beskriver hvordan både eliten og den lavere klassen har flyttet seg slik at de *også* havner utenfor den tredje grensa. I figuren nedenfor illustrerer jeg dette der de svarte linjene illustrerer Brubakers akser og de røde linjene illustrerer de tre grensene.

Brubaker (2017a) anser ”folkets” vertikale og horisontale opposisjoner som populismens kjerneelement, men legger også til fem andre elementer. Det første elementet er det han kaller en *antagonistisk re-politisering*: kravet om gjeninnføre demokratisk politisk kontroll over avpolitiserte samfunnsdomener. Det andre elementet er *majoritanisme* som handler om kampen mellom ”folket” som majoritet mot samfunnets minoriteter, både over, under og utenfor. Det tredje elementet er en *selektiv anti-institusjonalisme*, en kritikk og

mistillit til samfunnets institusjoner (selektiv fordi når de kommer til makten kan populistere konstruere egne institusjoner og/eller jobbe innenfor de eksisterende). *Proteksjonisme* er det fjerde elementet: påstanden om å beskytte ”folket” mot trusler ovenfra, nedenfra og i dag aller mest: utenifra. Dette knyttes til hvordan populistere forholder seg til ”kriser” der de ofte dramatiserer og forvrenger truslene de påstår å tilby beskyttelse mot (Brubaker 2017a). Disse krisene kan utnyttes til å forverre og tydeliggjøre skillet mellom ”oss” og ”dem” (Thorleifson 2018).

Det populistiske repertoarets siste element handler om den populistiske diskursens *hvordan*: dens stil knytta til retorikk og atferd. Ostiguy (2009) karakteriserer den populistiske stilen som enkel, ubehersket, rå og direkte heller enn kultivert og polert. Kompleksitet forenkles og det tas i bruk det Saurette og Gunster (2011) kaller en epistemologisk populisme som verdsetter ”sunn fornuft” og direkte erfaring over mer abstrakte former for kunnskap. Brubaker (2017a) påpeker at slik som det populistiske repertoaret, er heller ikke elementene det består av tydelige avgrenset, men utgjør heller en løs sammensetning av diskursive og stilistiske temaer, motiver og praksiser. I oppgavens analyse vil jeg fokusere på kjerneelementet ”folket” og dens vertikale og horisontale opposisjoner.

2.7 Høyrepopulismens ultimate ”dem” og oppskalerte grenser

Fremmedfrykt, eller xenofobi, er et sentralt kjennetegn ved høyrepopulismen. Denne fremmedfrykten handler ofte om egen frykt for visse grupper, men kan også handle om partiers fryktstrategier som tas i bruk for å gjøre befolkningen redde for hva som vil skje dersom innvandring ikke blir begrenset (Fangen & Vaage 2018). Høyrepopulistiske partier har en tendens til å forenkle politiske problemer og løsninger, og dette blir ofte muliggjort gjennom konstruksjon av *skyldebukker*, manifestert gjennom det Wodak (2015) kaller *politics of fear*, eller fryktpolitikk. Wodak (2015) argumenterer for at alle høyrepopulistiske partier tar i bruk en eller annen form for etnisk, religiøs eller politisk skyldebukk som blir tillagt skylden for ”folkets” problemer og denne skyldebukken blir som konsekvens, en representasjon og et symbol for alt man frykter (Wodak 2015). Typiske samfunnsredsler er frykt for fremmede, frykt for å miste tradisjoner og verdier, frykt for å miste jobben, frykt for klimaendringer og frykt eller sinne for økende sosial ulikhet (Rydgren 2007). Høyrepopulismens skyldebukker kan i prinsippet være hvem som helst og har flere ganger vært jøder eller muslimer, og andre ganger romfolk, kapitalister, sosialister eller EU. For å skape disse skyldebukkene tas tradisjonelle stereotypier og fiendebilder hyppig i bruk

(Wodak 2015). Ofte er fienden den gruppen som anses som å skille seg mest fra ”folket” og utgjør gruppen som ville havnet lengst unna ”folket” på Brubakers horisontale annerledesakse. Jo mer annerledes en gruppe er fra ”oss” desto lettere er det å demonisere dem. Dette kan også forstås som et hierarki av annerledeshet der høyrepopulismen konstruerer det ultimate ”andre”.

Frykt kan, med nok gjentakelser, forvandles til en del av et menneskets fundamentale måte å forstå livet på, og da er sannsynligheten stor at gruppen som representerer alt man frykter, blir en trussel og en fiende (Wodak 2015). Høyrepopulistiske argumenter for mer lukkede grenser og strengere innvandringspolitikk legitimeres ofte gjennom en appellering til menneskets frykt, og dermed behovet for sikkerhet. Dersom noen utgjør en farlig trussel vil det også anses legitimt å holde dem ute, eller dersom de allerede er inne: kaste dem ut. Wodak (2015) peker videre på hvordan eliten holdes ansvarlig for disse inntrengerne, samt hvordan fienden ofte utgjør en både ekstern og intern kulturell trussel. Dette er ikke bare en høyrepopulistisk *strategi*, men utgjør i stor grad også et viktig poeng for å forstå den høyrepopulistiske ideologiske tankegangen (Wodak 2015).

I konteksten av den xenofobiske populismen i Europa de siste tiårene utgjør folket ofte en imaginær, homogen gruppe der kriteriene for inkludering ofte handler om kultur, religion og/eller etnisitet (Betz & Johnson 2004). Hafez (2014) argumenterer for at den imaginære kraften i konstruksjonen av Islam og muslimer har blitt et svært nyttig verktøy for høyrepopulismen, ofte fremstilt gjennom et forsvar av liberale verdier (2014). Han peker videre på at europeisk ytre høyre sitt ”vi” har blitt utvidet ved å ta i bruk felles religion som definerende markør for tilhørighet og identitet, og islamofobiske diskurser i dag blir tatt i bruk av mange svært ulike partier på den radikale høyresiden. Samtidig er ikke rase-aspektet helt forsvunnet, men heller erstattet av, eller maskert som, *kultur* (Hafez 2014). Ytre høyres *kulturelle rasisme* inkorporerer kultur og religion som bi-produkter av en biologisk determinisme der rasekonseptet er skjult da det har blitt for tabu i den offentlige samfunnsdebatten mange steder i Europa (Hafez 2014). Islamofobi har blitt den radikale høyresiden i Europa sitt viktigste ekskluderingsprosjekt der muslimer blir forsøkt karakterisert som *eksistensielt* forskjellige, og i noen tilfeller underlegne og i stand til å konspirere mot vertsamfunnet, med mål om kollektiv undertrykkelse og ekskludering fra det nasjonale fellesskapet (Hafez 2014). Ved å sikte seg inn på Islam og ta i bruk muslimer som farlige skyldebukker kan høyrepopulistiske partier også røre ved større bekymringer som utvanningen av nasjonal identitet, kultur og verdier i møte med økende globalisering og multikulturalisme.

Høyrepopulismens tolkning av tilhørighet og identitet knyttes ofte til nasjonal skala og mennesker som orienterer sin identitet til et nasjonalt nivå kan ofte finne en tilhørighet i høyrepopulismen (Fligstein, Polykova & Sandholtz 2012). ”Folket” eller ”oss” referer ofte til gruppen høyrepopulismen anser som å være ”ekte” medlemmer av nasjonalstaten. Brubaker (2019) kritiserer tendensen til å sette en skarpt konseptuelt skille mellom nasjonalisme og populisme, samtidig som han også advarer mot å se dem som to sider av samme mynt. Brubaker (2017b) kaller vår tids populisme i Europa og USA kan, med noen få unntak, *nasjonalpopulisme* der inkluderingen i ”folket” i stor grad handler om hvem som anses å være en del av nasjonen.

I Brubakers (2017b) artikkel *Between Nationalism and Civilizationism: the European Populist Moment in Comparative Perspective*, skrevet kort tid etter *Why Populism?* (2017a), argumenterer han for at store deler av nasjonalpopulismen i Europa, spesielt den i Nederland, Frankrike, Belgia, Østerrike, Sveits og Skandinavia – i økende grad konstituerer en distinktiv klynge som konstruerer opposisjonen mellom ”oss” og ”dem”, ikke eksklusivt på nasjonalt nivå, men også på et *sivilisasjon*-nivå. Brubaker (2017b) kaller dette en delvis overgang fra nasjonalpopulisme til *sivilisasjonspopulisme* som han, på lignende måte som Hafez (2014) hevder har blitt fremdrevet av en økende konvergens de siste femten årene rundt ideen om Islam som en ”sivilisasjonell” trussel. Dette kan representere en oppskalering av ”oss” og ”dem” der populistiske partier setter ”Vesten”, karakterisert av sekularisme, modernitet og liberale verdier, opp mot Islam. Også Akkerman, de Lange & Roodujin (2016) argumenterer for at vi nå ser tendenser av at høyrepopulismens ”folk” i økende grad i Nord- og Vest-Europa blir oppskalert til et regionalt og/eller religiøst eller kulturelt nivå med Islam som felles fiende. Islam presenteres som en trussel mot vestens grunnleggende verdier og dermed hele dens sivilisasjon og eksistens, og forsvaret av liberale verdier blir dermed høyrepopulismens nøkkelstrategi mot Islam (Hafez 2014).

Ytringsfrihet, likestilling mellom kjønn og homofiles rettigheter fremheves ofte sammen med en kombinasjon av kristendom, sekularisme og sterk avstand fra anti-semittisme (Brubaker 2017b). Det oppskalerte ”oss” omfavner kristendommen som en del av vestens *sivilisasjonsidentitet* heller enn en religion og blir representert som Islams antitese. Liberale verdier blir selektivt løftet opp for å karakterisere ”vår” levemåte og representert som motsetningen til Islams iboende illiberalisme (Brubaker 2017b). En slik oppskalering muliggjør også samarbeid mellom høyrepopulistiske partier i flere land, noe som vi ser stadig mer til i dagens Europa (Hafez 2014).

3. Metodologi og metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for stegene i forskningsprosessen, metodiske valg, diskutere implikasjoner og etiske betraktninger ved kvalitativ forskning, samt redegjøre for hvordan jeg har gått fram for å analysere datamaterialet. Studiens forskningsspørsmål avgjør metodisk tilnærming som igjen følger med en rekke metodologiske og metodiske implikasjoner. Mitt forskningsspørsmål søker etter å identifisere diskurser, altså noens *forståelse* av noe og dermed er kvalitativ tilnærming en naturlig og nødvendig retning. Samtidig vil oppgaven ha et komparativt element da jeg ser på *to* case av høyrepopulistiske grensediskurser. Sammenligning er ikke oppgavens mål, men heller en måte å oppnå større innsikt i høyrepopulistiske grensediskurser og for å øke muligheten for forskningens overførbarhet.

3.1. Valg av case

Det første valget jeg tok i dette prosjektet, og som viste seg å bli utgangspunktet for omtrent alle videre valg, var grensediskurser og det logisk påfølgende spørsmålet jeg ble nødt til å ta stilling til var *hvem* sin grensediskurs jeg var interessert i å undersøke. Som nevnt i innledningen var jeg interessert hvilke aktører som påvirker grensediskurser i en mer ”lukket” retning og jeg beveget søkelyset derfor tidlig mot politiske partier på ytre høyresiden. Etter å ha utforsket en del populismelitteratur gikk det i tillegg opp for meg at det var en rekke koblinger mellom grensekonseptet og populisme som ideologi, i det minste i teorien.

Frihetspartiet i Nederland var et parti jeg fikk interesse for på grunn av Geert Wilders sin særegne karakter og oppsiktsvekkende, ekstreme Islamkritikk. Jeg fant også partiets stadig økende oppslutning som overraskende i det jeg så på som et av verdens mest inkluderende og liberale land. En annen grunn til at valget falt på PVV var at i Nederland finnes det et anerkjent senter for grenseforskning, samt den generelt store faginteressen for grenser innenfor nederlandsk geografiforskning. I tillegg er Nederland et land med praktiske fordeler da de fleste snakker engelsk og det er lett å reise til. Jeg ønsket å sammenligne PVV med et parti som opererte i en lignende kontekst, og falt etter hvert på Fremskrittspartiet i Norge. I tillegg til de åpenbare fordelene knyttet til språk, kjennskap og tilgjengelighet med å velge et parti i eget land var mitt inntrykk at Norge og Nederland er relativt like land når det kommer til åpenhet og inkludering. I tillegg hadde FrP også gjort det godt på målinger i perioden rundt flyktningsskrisen, og fått mye internasjonal oppmerksomhet på grunn av Sylvi

Listhaug. FrP har også i likhet med PVV flere ganger vist seg å være spesielt kritisk mot Islam. Jeg forsto både FrP og PVV som partier som promoterte den mest ekskluderende grensehåndteringen, med fokus på Islam, i hver sine relativt inkluderende kontekster. Samtidig ser partiene ekstremt annerledes ut ved første øyekast, og det er store, åpenbare forskjeller på partienes leder, historie, struktur og politiske erfaring. Disse tydelige forskjellene og likhetene mellom partiene fikk meg til å anse dem som analytisk interessante.

Å gå for to case har vært et valg jeg tidvis har sett tilbake på med vegring da deler av forskningsprosessen har vært preget av følelsen av å gjøre ”dobbel” arbeid og jeg har stadig blitt hjemsøkt av et spørsmål jeg kom over i innledningen til Anders Jupskås sin doktoravhandling (2015): ”Hvorfor studere flere case når du kan studere et?”. Til tross for dette har sammenligningen vært en kilde til motivasjon og innsikt flere ganger ettersom en rekke spennende og overraskende fellestrekk mellom partiene har dukket opp underveis.

3.2 Utvelgelse og innsamling av data

I dette prosjektet har jeg tatt i bruk to kvalitative forskningsteknikker: muntlige og tekstuelle (Davis og Dwyer 2007). Målet med datainnsamlingen har vært å samle inn fyldig og mangfoldig data som forteller meg mest mulig om Fremskrittspartiets og Frihetspartiets forståelse av grenser, og dybdeintervjuer med representanter fra partiet utgjør derfor oppgavens primærdata. For å supplere har jeg også inkludert noen politiske dokumenter, to selvbiografier og sosiale medier som sekundærdata.

3.2.1 Forskningsintervju: utvalg og prosess

Intervju var en naturlig hovedmetode i dette forskningsprosjektet da intervjuundersøkelser egner seg godt for å få omfattende informasjon om menneskers egne meninger, tanker og synspunkter (Thagaard 2013). Fordeler med intervju som metode for datainnsamling er at man kan få tak i informasjon man ikke kan få gjennom andre metoder, i tillegg til at man kan få fram kompleksiteten i intervjuobjektens motivasjon og tanker (Dunn 2016). Mine intervjuer har krevd mye planlegging og arbeid underveis i hele forskningsprosessen og mye tid har gått til utvelgelse, kontakt, intervjuguide, selve intervjusamtalen, transkribering og mest av alt – tolkning. Samtidig fikk jeg mye igjen for det og endte opp mye interessant og relevant datamateriale.

Utvalg av intervjupersoner

Et politisk parti utgjør ikke nødvendigvis summen av meningene til sine representanter eller medlemmer, men dets bestanddeler er likevel enkeltmennesker. Ettersom FrP og PVV er forskningens case kan partirepresentanter kalles casets elementer (Hay 2016). Partirepresentanter skal, slik ordet antyder, *representere* partiet, og intervjuer med partirepresentanter fra FrP og PVV var den beste muligheten for å komme inn på partiene. På grunn av prosjektets begrensede omfang og ressurser ønsket jeg holde antall intervjuer til rundt ti, og jeg endte opp med ni intervjuer. Kun åtte ble inkludert i min primærdata da den siste intervjupersonen hadde forlatt PVV for et annet politisk parti (og var heller aldri en representant for PVV). Jeg intervjuet fire representanter fra hvert parti i varierende poster og stillinger (se liste over respondenter under ”Vedlegg 1”).

Utvalget fra begge partiene har vært strategisk da jeg forsøkte å velge ut partirepresentanter med et ansvarsområde tilknyttet grensehåndtering, men som resultat av et par avlysninger ble noen av intervjupersonene mer ”tilfeldig” valgt basert på tilgjengelighet. Det var spesielt tilfelle i Nederland da jeg i tillegg måtte reise med tog til alle intervjuene. Det har også vært et strategisk mål å snakke med representanter ”høyt oppe” i partiet, noe som ble delvis vellykket. Jeg fikk ikke intervju med noen av partilederne, da Geert Wilders er svært lite tilgjengelig (på grunn av sikkerhetsårsaker) og Siv Jensen ikke hadde mulighet. Man kan dermed kalle innsamlingsprosessen en kombinasjon av det Patton (2002) refererer til som kriteriesampling og konvensjonell sampling.

Intervjuguide

Forskningsspørsmålet var nødt til å inneholde spørsmål som genererte mer enn kun korte, beskrivende svar. Ettersom jeg både hadde en del teoretiske konsepter på forhånd som jeg ønsket å bruke i analysen senere, men også ønsket at intervjupersonene skulle ha en viss mulighet til å trekke samtalen i egen retning valgte jeg å gå for det Dunn (2016) refererer til som semi-strukturerte intervjuer. Jeg utformet to intervjuguides, en tilpasset hvert parti som var noe påvirket av inntrykket jeg hadde dannet meg av partiene på forhånd, samt politiske dokumenter jeg hadde lest. Temaene var de samme, men med noe ulik vinkling og vektning, og begge ble noe revidert underveis i prosessen. Intervjuguidene besto av ti fleksible spørsmål om innvandring, integrering, statsborgerskap, EU, og sikkerhetspolitikk, der hovedfokuset var på innvandring. Spørsmålene til PVV-responentene inkluderte i tillegg noen korte deskriptive spørsmål om politikken deres på ulike områder da det var vanskelig å finne detaljert informasjon om dette andre steder. Dette var ikke nødvendig på samme måte

med FrP-respondentene da all vedtatt politikk ligger svært tilgjengelig på partiets nettside. Jeg inkluderte også det Hay (2016) refererer til som meningsspørsmål for å få frem hva respondentene følte og mente om ulike temaer, strukturelle oppfølgingsspørsmål for å få frem refleksjon rundt årsaker bak meningene, samt kontrastspørsmål for å få frem respondentenes differensierte syn på visse grupper (Hay 2016).

Feltarbeid og intervjusamtalen

Jeg fikk godkjent forskningsprosjektet av Personvernombudet for forskning (NSD) våren 2018 og begynte deretter å ta kontakt med potensielle respondenter for intervju både fra PVV og FrP. Jeg mottok finansiell støtte fra instituttet til feltarbeid i Nederland og bodde i Nijmegen i fire uker september 2018. Hensikten med feltarbeidet var intervjuene med PVV, selv om også senteret for grenseforskning ved Radboud universitet var en av hovedgrunnene til at jeg valgte Nijmegen. Dessverre var det ikke noe aktivitet på senteret under oppholdet mitt, men jeg fikk deltatt på noen relevante forelesninger og kom i kontakt med professorene og studentene tilknyttet masterprogrammet i samfunnsgeografi på Radboud.

Mitt første forskningsintervju var mitt viktigste intervju av de fire PVV-intervjuene. Respondent 1 er både svært høyt oppe i partiet og har et høyst relevant ansvarsområde. Etter å ha lest diverse partidokumenter og tilegnet meg en del generell kunnskap om partiet på forhånd følte jeg meg forberedt og trygg i intervjusituasjonen til tross for mangelen på intervjuerfaring. Det var en viss risiko ved å starte med et viktig intervju, men heldigvis fungerte intervjuguiden godt og resulterte i svært mye brukbar data. Jeg opplevde også intervjurelasjonen mellom meg og respondenten som uformell og positiv. At min første intervjuerfaringen var god ga meg mer trygghet og selvtillit i de neste intervjuene som også fungerte godt og resulterte i god data. Jeg reviderte intervjuguiden noe underveis da jeg merket at den var noe lang.

Intervjuene med FrP ble gjort mer sporadisk utover høsten. Å ha intervjuer på eget språk med representanter fra et parti jeg har en del kjennskap til fra før var på en måte mer utfordrende da intervjusamtalen følte ”nærere”. Jeg tror det var positivt for meg å ha intervjuene i Nederland først slik at jeg hadde fått testet intervjuguiden godt og opparbeidet meg noe intervjuerfaring før intervjuene med Frp. Intervjurelasjonene med FrP-respondentene opplevdes også som positive og jeg fikk mye god data også fra disse. Det faktum at alle mine respondenter er politikere var positivt i den forstand at deres intervjuerfaring gjorde det mulig for meg å stille en rekke varierte og kompliserte spørsmål, samtidig som det var negativt i den forstand at deres evne til å ”snakke for seg” gjorde det lett

for dem å vri spørsmålene til å handle om noe de lettere kunne svare på. At jeg intervjuet en politiker ble mer tydelig i intervjusamtalene med FrP noe som kan handle om at de sannsynligvis har mer politisk erfaring enn PVV-respondentene. Hvert intervju varte mellom en og halvannen time og ble tatt opp med båndopptaker. Jeg transkriberte hvert intervju, lagde meg tankekart og noterte ned ideer og funn underveis i intervjuprosessen.

3.2.2 Sekundærdata

For å danne meg et bredere bilde av partienes forståelse av grenser har jeg også inkludert noen politiske dokumenter der det viktigste har vært partienes nyeste partiprogram. I dette tilfelle var de to partiprogrammene svært forskjellige da FrP sitt ”Prinsipp- og handlingsprogram 2017-2021” er et omfattende og mangfoldig dokument på 120 sider, mens PVV sitt ”Valgprogram 2017-2021” er på totalt én side med kun elleve hovedpunkter (PVV 2017; FrP 2017). Jeg har derfor også sett på deler av PVVs valgprogram fra 2010 som er på 59 sider. Jeg fikk kun tilgang på PVVs valgprogram på nederlandsk så dette har jeg oversatt med hjelp av diverse oversettelsesverktøy på nett. Alle andre dokumenter fra PVV har vært på engelsk.

Jeg har kun sett på deler av partiprogrammet som kan knyttes til grensehåndtering, altså politikkområdene innvandring- og integrering, statsborgerskap og sikkerhet (med fokus på det første). Jeg har også sett på deler av fire politiske taler holdt av PVVs partileder Geert Wilders (Europe og Nations and Freedom-konferansen 2017; Restoration Weekend 2018; Ambrosettikonferansen 2017; Europaparlamentet 2019), og Siv Jensens tale på FrPs Landsmøte i 2018 og 2019 (Frp 2018; Frp 2019). Jeg har også inkludert en liten del av FrPs ”Bærekraftig innvandring”-rapport fra 2013 og det nye innvandringsutvalgets første delrapport fra mai 2019 (Frp 2013; FrP2019b). Disse politiske dokumentene har kun blitt brukt som supplerende bakteppe- og sekundærdata i analysen.

Ettersom prosjektet fortsatte å forme seg også etter alle intervjuene var utført følte jeg at det fortsatt var behov for mer dybde i datamateriale mitt. Ettersom alle mine respondenter er politikere og dermed er godt vant til å bli intervjuet ville jeg inkludere en annen type data som ville hjelpe meg å bedre forstå partienes fortolkning av grenser. Derfor leste jeg også to selvbiografier: Sylvi Listhaugs ”Der andre tier” (2018) og Geert Wilders ”Marked for Death” (2012). Selv om disse bøkene er redigert, ført i pennen av andre enn dem selv, og ikke nødvendigvis er Listhaug og Wilders som ”tenker høyt”, gir dette formatet dem likevel rom for å kommunisere uavbrutt om akkurat det de vil. Hvordan de velger å bruke disse sidene så

jeg dermed som interessant og potensielt verdifullt for min analyse. Ettersom Wilders er PVVs partileder, og partiets eneste offisielle medlem, vil hans bok sannsynligvis reflektere PVV i større grad enn Listhaugs boks representerer FrP. Samtidig er Listhaug nestleder i FrP og spiller en helt sentral rolle i partiets politikk på grensehåndtering da hun leder partiets innvandringsutvalg (Frp 2018a). Om det er mulig å skille mellom politikere og privatpersoner vil noen muligens si at selvbiografier er skrevet av ”privatpersonene” Wilders og Listhaug. Samtidig vil deres personlige samfunnsskildringer sannsynligvis henge tett sammen med politiske overbevisninger og dermed også reflektere partiet de representerer. I tillegg søker dette forskningsprosjektet å belyse partirepresentanters forståelse av et aspekt ved verden, og man kan umulig skille mellom en politikers ”offisielle” og ”personlige” verdensforståelse da dette stikker dypere en politiske og ideologiske standpunkt.

Jeg har også valgt å inkludere noe materiale fra sosiale medier, mer presist fra Wilders og Listhaugs mest brukte plattformer for å kommunisere med tilhengere, henholdsvis Twitter og Facebook. Dette er kun er brukt som et siste lag med supplerende data, og få innlegg endte opp som en del av oppgaven. Selv om politiske rådgivere ofte er involvert, også i hva som publiseres på sosiale medier, kan disse plattformene i større grad enn intervjuer og selvbiografier være en kilde til en mer direkte kommunikasjon mindre preget av redigering.

3.3 Subjektivitet og posisjonalitet

Forskning er ikke adskilt fra samfunnet og sosiale strukturer (Hay 2016). Hvordan man forsker og hvordan man kommuniserer forskningen er med på å forme det man forsker på. All samfunnsforskning er en sosial prosess noe som innebærer en rekke implikasjoner jeg som forsker har måttet være obs på og reflektert over underveis i forskningsprosessen.

Et intervju er en sosial interaksjon som blir påvirket av sosiale normer, forventinger og maktforhold (Dowling 2016). Egenskaper som kjønn, alder og sosial bakgrunn, i tillegg til egen fremtoning i intervjusituasjonen og den personlige relasjonen mellom meg og mine respondenter har med sannsynlighet hatt en innvirkning på mitt intervjudata (Thagaard 2013). Informasjonen intervjuene har gitt meg sier noe om respondentenes erfaringer, holdninger og kunnskap om deres livsverden, men reflekterer i tillegg også samspillet mellom respondentene og meg (Thagaard 2013).

Intervjuene mine har sannsynligvis blitt påvirket av maktrelasjoner mellom meg og mine respondenter, noe jeg har forsøkt å være bevisst på. Jeg forsøkte å etablere en god tone

med mine respondenter fra første kontakt, samt en profesjonell, men uformell atmosfære i intervjusituasjonen. Jeg tenkte på forhånd over en del eventuelle utfordringer som kunne dukke opp i intervjusituasjoner, som for eksempel utfordringer knyttet til maktstrukturer på grunn av kjønn og alder. Til tross for at jeg som ung kvinne hovedsakelig har intervjuet eldre menn (kun to av åtte respondenter var kvinner), opplevde jeg å bli tatt på alvor og behandlet med respekt i intervjusamtalene i tillegg til at jeg følte at det var jeg som ”styrte” intervjuet. Fog (2005) hevder at det mest påfallende tegnet på god kontakt i intervjusituasjonen er at intervjueren ikke legger merke til kontakten og dette kjenner jeg meg igjen i. I de tilfeller der intervjusamtalen fløt godt reflekterte jeg ikke over hvorvidt kontakten var god eller ikke før etter intervjuet. Inntrykket var at både jeg og mine respondenter var engasjert i temaene som ble tatt opp noe som, ifølge Fog (2005), kan ha bidratt til vi begge i mindre grad var opptatt av vår relasjon og kvaliteten på kontakten oss i mellom.

Samtidig kan jeg ikke vite hvorvidt mine respondenter faktisk oppfattet meg som likeverdig og at vår relasjon kan kalles symmetrisk. I tillegg til maktstrukturer knyttet til alder og kjønn er også alle mine respondenter politikere og mine intervjuer kan klassifiseres som det Smith (2006) kaller eliteintervjuer. Alle mine respondenter sitter i en form for maktposisjon i sine partier og har intervjuerfaring jeg ikke har, og sånn sett kan min forskning forstås som å ”studere oppover” (Dowling 2016). Dette er spesielt interessant i mitt tilfelle da ”eliten” er en samfunnsgruppe mine respondenter (i varierende grad) ofte motsetter seg og hevder å ta avstand fra. Som vil bli diskutert i analysen hevder både FrP og PVV å representere ”vanlige folk” og plasserer i noen tilfeller mennesker tilknyttet akademia i en elitekategori. Som masterstudent ved et universitet kan dette også gjelde meg, samtidig som egen alder muligens kan ”tone ned” denne potensielle elitefaktoren. Makt er som Smith (2006), sier relativt for enhver situasjon, og maktrelasjonens påvirkning på intervjudataen vil jeg aldri helt kunne fastslå. Jeg vil samtidig påstå at intervjurelasjonen med liten sannsynlighet kan kategoriseres som et potensielt utnyttende forhold da respondentene ikke har vært i noen spesielt sårbar eller utsatt posisjon da det er tilnærmet ingen risiko involvert i deltakelsen. En årsak til dette er at de valgt ut på grunn av det politiske partiet de representerer, og ikke på bakgrunn av personlige egenskaper.

I samfunnsforskning vil objektivitet være en tilnærmet umulig oppnåelse ettersom jeg som samfunnsforsker forsker på et samfunn jeg selv er en del av (Dowling 2016). Jeg startet dette prosjektet med en rekke oppfatninger og erfaringer som har gjort det umulig for meg å være personlig avkoblet i forskningsprosessen. Kvalitativ forskning innebærer med andre ord uunngåelig *subjektivitet*, som handler om plassering av seg selv inn i forskningen. I

intervjusituasjoner er dette ofte en styrke og en nødvendighet for å etablere en tillitsrelasjon til de man forsker på (Dowling 2016). I deler av prosessen knyttet til fortolkning av datamaterialet har subjektivitet også vært en del hvordan jeg har forsøkt å dekonstruere og tolke respondentenes datamaterialet. I intervjusituasjonen har også *intersubjektivitet* vært viktig, altså inntrykk og tolkninger som blir skapt, bekreftet eller avkreftet, som et resultat av interaksjonen oss i mellom (Dowling 2016). Min subjektivitet i situasjonen foregikk ikke i et sosialt vakuum, men ble møtt av respondentens oppfatning av meg, samt en rekke sosiale normer.

Et annet aspekt ved egen påvirkning på forskningen er min *posisjonalitet*. Dette handler om tilkjennege egen posisjon i forhold til feltet jeg forsker på (Waite 2016). Dette vil kunne synliggjøre mitt personlige utgangspunkt og politiske overbevisninger, noe som Winchester & Rofe (2016) hevder er spesielt viktig i kritisk samfunnsforskning. Ettersom jeg har forsket på politiske partier kan det være et poeng å ikke legge skjul på at min eget politisk standpunkt står langt unna både PVV og FrP sitt. En av årsakene til at jeg valgte å forske på grensediskurser var i tillegg personlig skepsis og bekymring overfor utviklingen der flere europeiske land i større grad stenger grensene sine for blant annet flyktninger og dette har sannsynligvis påvirket forskningsprosessen. I tillegg har geografen i meg spilt en viktig rolle i forskningens utgangspunkt og retning. Hadde jeg for eksempel vært statsviter hadde jeg sannsynligvis søkt etter, og sett, noe annet. Min fortolkning og konklusjoner vil være verdiladet, samtidig som jeg har forsøkt å redusere forutinntatte slutninger.

For å redusere disse potensielle påvirkningsfaktorene har jeg som intervjuer forsøkt å hele tiden være bevisst på egen rolle både i selve intervjusamtalen og i den senere tolkningen av intervjudata gjennom *kritisk refleksivitet*. Ifølge England (1994) handler kritisk refleksivitet om å konstant drive med en selvbevisst granskning av sin rolle som forsker og av forskningsprosessen. Jeg har med andre ord forsøkt å ha et konstant analytisk blikk, også på meg selv og egen påvirkning på forskningsprosessen. Et nyttig hjelpemiddel tilknyttet dette har vært den grundige notatskrivingen underveis som jeg i ettertid ser resulterte i en slags forskningsdagbok. Til tross for et forsøk på kritisk refleksivitet vil jeg likevel aldri kunne verken fjerne meg helt fra deler av prosessen der det hadde vært fordelaktig, eller vite nøyaktig hvordan egen subjektivitet og posisjonalitet har påvirket forskningens utfall.

3.4 Etiske betraktninger

All forskning innebærer etiske hensyn og vurderinger. Forskningsetikk kan forstås både som åpenhet rundt forskningen og som forskerens ansvar overfor de som blir studert (Silverman 2011). Jeg har forsøkt å ivareta mitt ansvar med utgangspunkt i det Thagaard (2013) identifiserer som de mest sentrale etiske aspektene ved kvalitativ forskning.

Et viktig etisk aspekt tilknyttet forskning handler om samtykke, privatliv og konfidensialitet (Thagaard 2013). Alle respondentene har på forhånd lest og signert et samtykkeskjema med informasjon om hva forskningsprosjektet handler om og hva deltakelse i prosjektet innebærer. Dette inkluderte informering om at respondentene når som helst kan avbryte sin deltakelse i prosjektet. De ble i tillegg informert om at deres partitilhørighet og rollenivå i partiet ville bli synlig i studien, men at navnene deres ikke ville bli brukt ettersom jeg ikke så dette som nødvendig eller relevant for prosjektet.

Dowling (2016) peker på viktigheten av konfidensialitet. Informasjonen om deltakerne har blitt behandlet konfidensielt og intervjudataen har vært trygt lagret. Respondentene har hovedsakelig svart på spørsmål om politikken til partiet de selv åpent representerer, ikke deres privatliv, noe som gjør intervjumaterialet mindre sensitivt. Hay (2010) og Thagaard (2013) løfter frem viktigheten av at forskningsdeltakere ikke skal ta fysisk, psykisk eller sosial skade av forskningen. Respondentene offentlige personer som potensielt kunne tatt skade knyttet til politisk omdømme dersom sitater tatt ut av kontekst hadde blitt delt i offentligheten, ellers er respondentene i svært liten grad i en utsatt posisjon.

Et annet viktig etisk hensyn handler om avstand mellom tolkning av intervjusvar og respondentenes egen opplevelse av situasjonen (Thagaard 2013). Det er en mulighet for at respondentene ikke kjenner seg igjen i min fremstilling av deres intervjusvar. Her har jeg forsøkt å tydeliggjøre å skille mellom hva respondentene faktisk sier og hva som er egen tolkning, samt tydeliggjøre tolkningsresonnementene som de ulike delene av konklusjonen bygger på. I tillegg har jeg forsøkt å fremheve det faktum at denne oppgaven kun undersøker en svært liten del av partirepresentantenes meninger og ikke kan si noe om verken respondentene eller partiene de representerer som helhet.

3.5 Analyse av datamateriale

Thagaard (2013) skiller mellom to former for kvalitativ analyse: personsentrerte og temasentrerte analyser. Den personsentrerte fokuserer på og strukturerer analysen ut i fra personene i analysen, mens den temasentrerte analysen fokuserer og strukturerer analysen ut i

fra tema for tema. Min analyse følger delvis en tematisk tilnærming der den eneste variabelen av betydning hos informantene er partitilhørighet, nemlig om de representerer Fremskrittspartiet eller Frihetspartiet. Det komparative elementet vil i det første og siste analysekapittelet være til stede hele veien, men i det andre analysekapittelet vil partiene hovedsakelig sammenlignes på slutten av hvert delkapittel. I tillegg vil de viktigste likhetene og forskjellene trekkes fram i konklusjonen.

Transkriberingene av intervjuene ble gjort underveis i prosessen og lastet opp i Nvivo for koding. Koding defineres som å knytte ett eller flere nøkkelord til et tekstavsnitt, og dette kan brukes til å oppdage mønstre og se datamateriale på nye måter (Kvale & Brinkmann 2010). Min første runde med koding forsøkte jeg å gjøre utelukkende basert på tanker jeg hadde gjort meg under selve intervjuene og under den første lesingen av intervjudataen. I den andre koderunden tillot jeg meg selv å kode med utgangspunkt i teorilitteratur jeg hadde lest på forhånd. De to kodelagene ga meg til sammen ny inspirasjon til mitt teoretiske rammeverk, som igjen ga meg nye koder. Slik knyttet jeg sammen teori og data gjennom kodeprosessen.

Senere kodet jeg deler av de politiske dokumentene og denne kodingen var basert på den siste kombinasjonskodingen av intervjumaterialet. Intervjumaterialet har som nevnt vært forskningens primærdata og har dermed blitt viet et grundigere analyseprosess enn dokumentene da disse som nevnt kun har fungert som et datasupplement. Basert på den endelig kodingen kom strukturen på det teoretiske rammeverket på plass og dette utgjorde begynnelsen på utformingen av analysekapitlene. Samtidig manglet jeg å klargjøre for meg selv diskursens rolle i analysen og i oppgaven som helhet. Ettersom oppgaven søker etter å belyse hvordan en gruppe forstår en del av verden på, har jeg hele veien visst at jeg ikke kunne gå veien utenom diskurs. Diskurselementets rolle vil jeg nå gjøre rede for.

En diskursanalytisk tilnærming og veien til grensediskurs

Oppgavens forskningsspørsmål søker etter å identifisere diskurser og i analysen av datamateriale har jeg tatt inspirasjon fra *kritisk diskursanalyse*. Joar Skrede (2017) argumenterer for at kritisk diskursanalyse ikke er en enkel teori eller metode, men utgjør heller en bred paraplybetegnelse for en rekke ulike diskurstilnærminger med ulik vinkling og karakter. Kritisk diskursanalyse bygger ofte på et vitenskapsteoretisk grunnlag som knytter sosialkonstruktivisme og kritisk realisme sammen til en *realistisk sosialkonstruktivisme* og det er denne tilnærmingens realistiske ontologi som skiller kritisk diskursanalyse fra mer konvensjonelle diskursanalyser (Skrede 2017). Selv om ulike grensediskurser konkurrerer om

hegemoni blir forstått jeg dem også som å påvirkes av, og påvirke, andre forhold, både sosiale strukturer og naturvitenskapelig lover.

Ettersom jeg hovedsakelig er ute etter å *identifisere* grensediskurser, ikke å se etter eller bedømme den ”beste” eller ”verste” diskursen, vil ikke det normative aspektet være viktig i selve analysen. Samtidig vil fortsatt studien slutte seg til det Kalleberg (1992) beskriver som målet til kritisk diskursanalyse, nemlig å påvirke den sosiale realiteten i retning av hvordan jeg anser den *bør* være, da jeg mener en dekonstruksjon av en diskurs som driver samfunnet i det jeg anser som en negativ retning, vil kunne bidra til å underslå dens logikk og dermed delegitimere den. Videre vil jeg gjøre rede for hvordan jeg i praksis tar i bruk kritisk diskursanalyse i analysen av datamateriale.

Skrede (2017) bygger på Wodak & Meyers (2009) argumenter om at kritisk diskursanalyse trekker på ulike teoretiske innsikter, varierende begrepsapparat og datamateriale. De hevder at kritisk diskursanalyse kan forstås som en verktøykasse med begreper og dette er hovedsakelig slik jeg vil ta det i bruk sammen med det teoretiske rammeverket. Oppgaven vil altså ta i bruk en kritisk diskursanalytisk tilnærming som legger stor vekt på teoretiske konsepter innenfor geografiske forestillinger, grenser og populisme, samtidig som jeg tar aktivt i bruk det diskursanalytiske verktøyet *antagelser*. Antagelser er en praktisk nødvendighet i samfunnet da vi som medlemmer av et fellesskap er avhengig av noen felles oppfatninger som bygger på en form for felles grunnforståelse for å kunne kommunisere med hverandre (Skrede 2017). Samtidig sitter aktører med makt til å påvirke innholdet i en slik grunnforståelse i en posisjon til å skape og opprettholde hegemoniske oppfatninger (Fairclough 2003). Antagelser skaper virkelighetsoppfatninger som igjen skaper politikk og en analytisk undersøkelse av antagelser kan dermed være relevant for min analyse. Dersom visse antagelser knyttet til for eksempel innvandring blir godtatt av en større majoritet vil dette legitimere visse former for grensehåndtering over andre i møte med innvandrere. Fairclough (2003) skiller mellom en rekke ulike typer antagelser, men løfter frem to som spesielt viktige: eksistensielle antagelser (om hva som finnes) og verdiantagelser (om hva som er godt, riktig eller ønskelig) og det er disse jeg vil ta i bruk i oppgavens analyse.

Fokuset på antagelser vil jeg ta i bruk som et verktøy, tidvis i kombinasjon med Carol Bacchis (2012) ”Hva fremstilles problemet som?”-analysemetode. Denne tilnærmingen brukes til å undersøke politiske tiltaksforslag og ytringer gjennom å se på hva slags problemforståelser som ligger til grunn. Metoden innebærer et kritisk blikk på politikernes antagelser rundt problemets bestanddeler, årsaker og hvilke løsninger som oppfattes legitime

basert på den gitte problemdefinisjon, i tillegg til å se på hva som *ikke* problematiseres (Bacchi 2012). Metoden, med et fokus på antagelse-aspektet, kan være nyttig i min analyse av grensediskurser da den fokuserer på forståelser og forestillinger som underligger politiske påstander.

I en slik tilnærming er det fokus på hvordan politikk konstruerer problemer som påvirker hva som blir gjort og hva som *ikke* blir gjort. Samtidig er *ikke* fokuset på politikeres intensjonelle former for politisk manipulering eller strategier, men målet er heller å forstå en politisk ytring bedre enn den politiske ytreren, gjennom å undersøke antagelser, dypere konseptuelle logiske slutninger og sammenhenger innenfor problemrepresentasjonen (Bacchi 2012). Tilnærmingen tilhører et perspektiv med en idé om at offentligheten ikke bare blir styrt gjennom politikk, men også gjennom problemkonstruksjoner. Dette innebærer ikke slutningen om at dette kun handler om konkurrerende problemtolkninger, og perspektivet motsetter seg den relativistiske antagelsen om at enhver ”sannhet” er like god som den neste, men påstår at mennesker lever på visse på måter *på grunn av* innvirkningene av forslag som skaper spesifikke problemforståelser (Bacchi 2012). Hun understreker at WPR-tilnærmingen ikke bør bli oppfattet som en oppskrift, men heller som en åpen form for kritisk undersøkelse og dette er slik jeg vil ta den i bruk. Hun peker også på at i en tid der problemløsning-motivet er nærmest hegemonisk, utgjør tilnærmingen et nødvendig alternativ til den utbredte antagelsen om at ”problemer” er ukontroversielle utgangspunkt for politikk og løfter fram det faktum at ”problemer” og ”løsninger” alltid er tungt meningsladet (Bacchi 2012).

Jørgensen og Philips (2002, 1) definerer en diskurs som ”en spesifikk måte å forstå og snakke om verden, eller en del av verden, på”. Diskurser er integrert i språket vårt, de konstruerer mening og sammenhenger, og bidrar til fornuftdefinering og kunnskaps- og politikklegitimering. Dryzek (2013) argumenterer i tillegg for at diskurser hviler på antagelser og består av elementer der det viktigste elementet er diskursens *ontologiske enheter*, eller *kategorier*, og hevder at i møte med diskurser er man nødt til å stille spørsmålet: *hvilke kategorier opererer diskursen ut i fra?* Jeg tror en grensediskurs hviler på antagelser som er å finne i geografiske forestillinger og at en grensediskurs sine ontologiske enheter, eller kategorier, er gruppene som skapes gjennom konstruksjoner av grensene mellom ”oss” og ”dem”. Det er disse gruppene grensediskursen består av og opererer ut i fra. Derfor vil oppgavens analyse forsøke å identifisere grensediskurser i FrP og PVV ved å undersøke nettopp dette. Derfor vil oppgavens analyse struktureres etter to hovedspørsmål:

1. *Hva slags geografiske forestillinger om mobilitet, sted og romlig orden finnes i partiene?*
2. *Hva slags grenser konstruerer partiene mellom ”oss” på innsiden og ”dem” på utsiden?*

I tillegg vil partienes politikk knyttet til grenser, altså deres grensehåndtering, være av relevans, og en kort redegjørelse av dette vil derfor bli lagt fram i et introduserende case-kapittel som vil utgjøre et utgangspunkt for analysen.

Grensebriller og egen oppskrift

Min tolkning av datamaterialet er som nevnt påvirket av både inntrykk jeg har gjort meg ut i fra intervjuene, min subjektivitet og posisjonalitet, samt av litteratur jeg har lest på forhånd av og underveis i prosjektet. Jeg tror tolkningsprosessen har vært spesielt påvirket av det sistnevnte. Grenseteori er et fagområde jeg har vært interessert i lenge noe som muligens kan ha resultert i en overdreven tolkning av grensers tilstedeværelse i datamateriale da jeg uvitende kan gå rundt med ”grensebriller” på. Samtidig er det å lese datamateriale teoretisk en analysestrategi i seg selv og har gitt meg nyttige innsikter jeg ellers ville oversett. Brinkmann & Tanggaard (2010) hevder det å lese intervjumateriale teoretisk er en mindre kjent analytisk strategi som innebærer å lese materiale ut i fra teoretisk kunnskap til et felt, men uten å nødvendigvis være bundet til noen bestemt fremgangsmåte. Selv har jeg latt meg inspirere av sosiologen C. Wright Mills anbefaling om at enhver forsker bør være sin egen metodolog og unngå å følge metodologiske eller teoretiske oppskrifter (1959). På veien til å finne ut hvordan jeg best bør gå frem for å belyse et forskningsspørsmål jeg tidlig i fasen ble besatt av, har jeg unngått å følge en bestemt fremgangsmåte eller oppskrift. Dette er både fordi jeg ikke har funnet noen metodologisk, teoretisk eller analytisk oppskrift som passet til min idé for prosjektet, i tillegg til eget ønske om å ikke legge noen bindinger prosjektets utvikling.

3.6 Forskningens troverdighet

Å tolke og representere andres refleksjoner og erfaringer er et ansvar man som forsker ikke skal ta lett på og i dette ligger det også et ansvar for å muliggjøre en kritisk vurdering av forskningens kvalitet (Stratford & Bradshaw 2016). Kvaliteten på forskningen handler om dens pålitelighet, overførbarhet og rigoritet, og kan oppsummeres gjennom begrepet *troverdighet* (Stratford & Bradshaw 2016; Thagaard 2013). Det bør presenteres gode grunner til å tro at datainnsamlingen og analysen har blitt utført på en grundig, systematisk og tillitsvekkende måte som gjør at forskningen anses som troverdig. Ifølge Hay (2016) kan forskningens troverdighet styrkes ved at det tidlig utvikles troverdighetsstrategier som

integreres i alle ledd i forskningsprosessen, i tillegg til at alle stegene i prosessen dokumenteres for å skape en gjennomsiktighet ved forskningen. I dette kapitlet har jeg forsøkt å synliggjøre steg og valg i prosjektet, samt tydeliggjøre egen påvirkning på forskningen på grunn av blant annet subjektivitet og posisjonalitet. I tillegg har jeg forsøkt å vise hvordan jeg har gått frem for å analysere datamaterialet for å tydeliggjøre fortolkningsresonnementene som ligger til grunn for konklusjonene. De ulike faktorene som vil kunne resultere i svak troverdighet har jeg forsøkt å redusere gjennom kritisk refleksivitet.

4. Introduksjon av case

Her vil jeg gi en kort innføring i Fremskrittspartiets og Frihetspartiets begynnelse, utvikling og politikk knyttet til grenser.

4.1 Fremskrittspartiet: Fra nisjeparti til regjering

Fremskrittspartiet (FrP) startet som anti-skattepartiet ”Anders Langes parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlig inngrep” i 1973 og ble i førsteomgang avskrevet som et kortvarig nisjeparti som verken kunne samarbeides med eller institusjonaliseres (Jupskås 2015). Partiet utviklet seg etter hvert til et anti-innvandringsparti som i økende grad motsatte seg de andre partiene, før de senere posisjonerte seg som et av Norges største og mektigste partier (Bjerkem 2016). I 2013, da Fremskrittspartiet kom i regjering for første gang, publiserte Heikki Holmås fra Sosialistisk Venstreparti en twittermelding som utløste en debatt om hvorvidt høyrepopulismen for første gang hadde inntatt den norske regjeringen (Aftenposten 2013).

Jupskås (2015) hevder at de siste tiårene har FrP gått gjennom en ideologisk endring til å bli et radikalt høyrepopulistisk parti som mobiliserer på frykt. Denne radikaleringen begynte, ifølge Jupskås (2015), da Carl I. Hagen tok over som partileder i 1978 og da innvandring ble partiets største sak. Dette resulterte i en stor økning i oppslutning utover 80- og 90-tallet. Det var i denne perioden at aktive partirepresentanter som Vidar Kleppe og Øysten Hedstrøm kom med kontroversielle uttalelser om at innvandring uunngåelig fører til ”mord, dop og andre typer kriminalitet ” og at Norges etablerte partier var i ferd med å ”ødelegge nasjonen med innvandrere” (Hagelund 2003, 58). I 1997 inkluderte partimanifestet for første gang det som kan kalles tradisjonell nativistisk rasisme som blant annet stadfestet at ”innvandring vil lede til drastiske endringer i den generelle karakteren til den norske befolkningen”, mens punktet fra 1993 som handlet om viktigheten av å kjempe mot rasisme og diskriminering var fjernet (Jupskås 2015; FrP 1993; FrP 1997). Partimanifestet inkluderte i 1997 også et programforslag om re-introduksjon av dødsstraff som vitnet om en mer autoritær profil enn tidligere (FrP 1997). Under Hagen ble anti-elitismen tydeligere, blant annet gjennom et høyt antall mistillitsforslag mot Arbeiderpartiregjeringene, noe som ifølge Jupskås (2015) utgjorde en sentral del av partiets ideologi.

Fremskrittspartiet utvidet sitt politiske program utover 2000-tallet og tonet ned innvandringsretorikken, selv om innvandringspolitikken ikke ble noe mykere (Bjerkem

2016). Partiet begynte å mobilisere mange velgere gjennom velferdspolitik og fokus på eldreomsorg. Her spiller den norske konteksten inn da FrP kunne promotere både lavere skatter og økte midler til eldreomsorg samtidig, på grunn av nasjonale oljeinntekter (Jupskås 2015). Siv Jensen tok over som partileder i 2006, en politiker som ofte blir beskrevet som mer moderat enn Hagen og mindre populistisk i sin stil (Jupskås 2015). Partiet utfordret i mindre grad enn før de politiske spillereglene, men oppførte seg samtidig annerledes enn andre partier når det kom til parlamentarisk aktivitet (stilte for eksempel mange flere ministerspørsmål) (Jupskås 2015). Innvandring og integrering forble en sentral del av partiets kjernesaker og på disse områdene radikaliserer partiet sine standpunkter ytterligere og fortsatte å argumentere for at innvandring ville føre til ”alvorlige konflikter mellom folkegrupper i Norge” (Simonnes 2013, 149).

I stortingsvalget i 2013 fikk FrP 16,3% oppslutning og gikk inn i en mindretallsregjering sammen med Høyre (NRK 2013). Etter at FrP ble et regjeringsparti oppsto det ifølge Jupskås (2015) splid i partiet, spesielt i kjernesakene innvandring og integrering. Mens de utenfor regjering var opptatt av å redusere og stramme inn innvandringen, var representantene som satt i regjering opptatt av strengere integrering. Dette er verdt å merke seg da ingen av respondentene jeg har intervjuet sitter i regjering og ut i fra Fangen og Vaages (2014; 2018) analyse tolker de utenfor regjering som mer høyrepopulistiske enn de i regjering. FrPs representanter på Stortinget har for eksempel siden 2013 fremmet flere forslag om folkeavstemninger knyttet til innvandring, men dette har aldri vært offisielt partipolitikk. Christian Tybring-Gjedde og Per Sandberg er noen av FrP-representantene utenfor regjering som begge har kritisert eget parti i regjering (Fangen & Vaage 2014). I stortingsvalget i 2017 fikk FrP en oppslutning på 15,2% og partiet innehar i dag sju av tjueto ministerposter i regjeringen deriblant Jøran Kallmyr som justis- og innvandringsminister, Ingvil Smines Tybring-Gjedde som samfunnsikkerhetsminister og Sylvi Listhaug som nylig kom tilbake inn i regjeringen som eldre- og folkehelseminister (Valgresultat.no 2017; Regjeringen 2019).

Et politisk partis grensehåndtering tolker jeg som nevnt å handle om deres politikk knyttet til innvandring, integrering, sikkerhet og statsborgerskap, samt hvordan de forholder seg til EU. Jeg anser de to førstnevnte som mest relevant for min analyse. I partiets prinsipp- og handlingsprogram fastslår FrP at trusselbildet har blitt mer alvorlig de siste årene og at de derfor ønsker strengere straffeordninger, styrket grensekontroll, styrket politi og lavere terskel for overvåking i kriminalitetsetterforskning (Frp 2017a). De ønsker å bruke mer ressurser på forsvar (øke fra 1,6 til 2 % av BNP) og styrke tilknytningen og bevilgningene til

NATO (Frp 2017a). I tillegg ønsker de at Norge skal ha muligheten til ”permanent grensekontroll” uavhengig av Schengen-avtalen. Som regjeringsparti innførte partiet i 2017 en 20% økning i tollere i grensekontrollen, større overvåkning på alle landeveisoverganger, styrket etterretningskapasitet og flere mobile kontrollpatroljer (Frp 2017c). FrP initierte også etableringen av et nasjonalt kompetansesenter for etterretning og analyse tilknyttet tolletaten (Frp 2017c). Samtidig er partiet opptatt av frihandel og markedsadgang og ønsker for eksempel fjerne norske tollsatser og det de kaller ”beskyttelsesregimer” som hindrer dette.

Partiets innvandrings- og integreringsutvalg, ledet av Sylvi Listhaug og Jon Engen-Helgheim, la fram sin første rapport på Landsmøte i mai 2019 der de blant annet foreslår en ”skjerpet straffesone”-ordning der handlinger utført i ”utsatte” områder med høy kriminalitet skal få dobbel straff (Aftenposten 2019a). Dobbelt straff blir også foreslått for gjengmedlemmer som begår kriminalitet, og firedobbelstraff dersom gjengmedlemmer begår kriminalitet i disse sonene. Ordningen er inspirert av Danmark, som Listhaug og Engen-Helgheim dro til for å lære av den omstridte innvandringsministeren Inger Støjberg som står bak innføringen av over 100 innstrammingsiltak i dansk asylpolitikk siden 2015 (Dagens Næringsliv 2019).

Frp ønsker en restriktiv innvandringspolitikk og strengere krav til integrering der hovedansvaret ligger på innvandrerens selv. De ønsker også strengere krav til statsborgerskap ved blant annet å øke kravet om botid i Norge fra syv til ti, strengere samfunns- og språktester, krav om å sverge troskap til Norge, mulighet til fratakelse og i større grad knytte sosiale ytelser til statsborgerskapet (Frp 2017a). De vil at dagens asylsystem skal tolkes på strengeste måte og ønsker å utrede et nytt asylsystem for erstatte dagens system, begrense familieinnvandringsordninger, innføre kommunal vetorett ved etablering av asylmottak, obligatoriske språk- og kunnskapstester familieinnvandrere må bestå før de kan få opphold, obligatorisk helsekontroll for innvandrere og asylsøkere og effektivisering av uttransportering (Frp 2017a). De vektlegger at det er bedre å hjelpe flyktinger ”der de er” og ønsker heller økt innsats og ressurser i nærområdene. De går også inn for forbud mot hijab, burka og nikab i undervisningsinstitusjoner, totalforbud mot heldekkende klesplagg i det offentlig rom og økt bruk av tallbaserte måleindikatorer i vurdering av integrering (Frp 2017a). På landsmøte i 2018 gikk de også inn for et forbud mot bønnerop i offentligheten (Frp 2018b).

Frp er i mot norsk EU-medlemskap, for en reforhandling av deler av EØS-avtalen og ønsker en revurdering av norsk Schengen-medlemskap. De promoterer en videre økonomisk liberalisering i Europa, men vil heve terskelen for at arbeidsinnvandrere skal få tilgang på norske velferdsgoder.

Mens PVV ofte karakteriseres som et klassisk eksempel på et høyrepopulistisk parti veksler FrP med å havne innenfor og utenfor kategorien i akademisk forskning. FrP er et svært heterogent parti med store variasjoner innad som noe som gjør det vanskelig å kategorisere partiet. Anders Jupskås (2015), Johan Bjerkem (2016), Kathrine Fangen og Mari Vaage (2018) har alle forsket på Fremskrittspartiet og kategorisert partiet, eller deler av det, som høyrepopulistisk. I teorikapittelet har jeg gjort rede for Rogers Brubakers (2017a) definisjon på populisme, og Wodak (2015) skille mellom venstre- og høyrepopulisme, og i analysen vil jeg diskutere hvordan FrP kommer ut i lys av en diskusjon av dette. Samtidig er det ikke denne oppgavens hensikt å svare på om hvorvidt FrP er eller ikke er høyrepopulistiske, men jeg vil argumentere for at minst en del av partiet er høyrepopulistiske i sitt forhold til grenser.

4.2 Frihetspartiet: Wilders reise inn og ut av Tweede Kamer

Partij voor de Vrijheid (PVV) eller *Frihetspartiet* ble grunnlagt i 2006 av Geert Wilders, tidligere parlamentspolitiker fra det liberalkonservative *Folkepartiet for frihet og demokrati* (VVD) (Akkerman 2016). Wilders forlot VVD blant annet på grunn av sterk misnøye med partiets moderate nasjonalistiske profil og den siste dråpen var partiets ja til tyrkisk EU-medlemskap i 2004. Hans økende kritikk mot partiet og hans stadig mer kontroversielle retorikk, spesielt rettet mot Islam, hadde i tillegg marginalisert hans posisjon innen den parlamentariske gruppen (Mudde 2016). Etter en kort periode i Tweede Kamer i ”Wildersgruppen”, kun bestående av han selv, grunnla han sitt eget parti der han til den dag i dag fortsatt er partiets eneste offisielle medlem.

I følge Mudde (2016) begynte PVV som et liberalkonservativt parti med en sterk islamofobi, det han kaller et ”VVD+” og var, til tross for det mange tror, et ganske annerledes parti enn de utgjør i dag. Samme året som partiet ble grunnlagt fikk de en oppslutning på 5,9% og dermed ni seter i parlamentet. I perioden etter gikk partiet gjennom en rekke ideologiske, elektorale og politiske endringer (Mudde 2016). PVV ble etterhvert det man kan beskrive som et klassisk høyrepopulistisk parti som kombinerer nativisme, autoritærisme og populisme. Partiet gikk bort fra en helt nyliberalistisk sosioøkonomisk politikk til en mer blandet en, de radikaliserende innvandrings- og integreringspolitikken, fikk en økende etnisk-nasjonalistisk diskurs, utenrikspolitikken ble mer autoritær, motstanden mot EU ble sterkere og de fokuserte mer på omsorgspolitikken gjennom velferdsjåvinisme. Samtidig fortsatte Islam å være partiets hovedfokus (Akkerman 2016).

Wilders kontroversielle utspill siden partiets oppstart har i noen perioder hatt en negativ påvirkning på partiets rykte og oppslutning, spesielt i partiets oppstart. Veien til legitimitet var likevel ikke lang, mye på grunn av to politisk motiverte drap i Nederland som skjedde noen år før PVV ble grunnlagt (Akkerman 2016). Pim Fortuyn, som grunnla det høyrepopulistiske partiet List Pim Fortuyn (LPF) i kjølvannet av 11. September 2001, ble myrdet under den nederlandske valgkampen i 2002 på grunn av hans anti-islamske holdninger (Akkerman 2016). To år senere ble filmskaper Theo van Gogh myrdet av en muslimsk fundamentalist etter han produserte en film som kritiserte kvinnesynet i Islam. Disse hendelsene resulterte i et brakvalg for LPF, men partiet gikk i oppløsning kort tid etter uten sin originale leder. Wilders opplevde dødstrusler kort tid etterpå og det ble tydelig hvor langt spenningene kan gå mellom høyrepopulisme og Islam i Nederland. Akkerman (2016) hevder at dette er grunnen til at verken LPF eller PVV ble utsatt for en *cordon sanitaire*, altså politisk isolasjon eller utfrysning. Wilders kom i tillegg fra et etablert parti og hadde sittet i parlamentet, noe som bidro til å gjøre det lettere å se partiet som legitimt.

I valget i 2010 ble Frihetspartiet Nederlands tredje største parti med 15,5% av stemmene og gikk inn som et støtteparti til en mindretallsregjering mellom VVD og de sentrum-høyreorienterte kristendemokratene (CDA) som var avhengige av PVV for danne regjering (Akkerman 2016). PVV inngikk motvillig en formell avtale som gikk ut på at partiet måtte stemme for kabinettforslag på fire områder: innvandring og integrering, kriminalitet og sikkerhet, eldreomsorg og finans. I tillegg kunne ikke PVV støtte mistillitsforslag fra opposisjonspartiene (De lange & Art 2011). PVV gikk altså inn i samarbeidet med løftet om å endre sin politiske atferd. Partiet etterfulgte avtalen, samtidig som de fortsatte sin radikale profil på områdene utenfor avtalen som Islam og utenrikspolitikken, noe som førte til mye oppmerksomhet rundt en rekke kontroversielle utspill (Akkerman 2016).

Regjeringssamarbeidet (Rutte I) kollapset etter to år da PVV trakk seg og ble et opposisjonsparti til Rutte II som besto av VVD og Arbeiderpartiet (PvdA) (Akkerman 2016). VVD og CDA var lei av PVVs retorikk knytta til Islam og PVV var lei av å inngå kompromisser. PVV tok da igjen en radikal vending: de inntok en sterk opposisjonell rolle i parlamentet, innvandring gjenoppsto som partiets kjernesak og det ble mer fokus på EU. Partiet ble i større grad isolert, spesielt etter en hendelse under den lokale valgkampen i 2014 der Wilders stilte en folkemengde spørsmålet om de ønsker flere eller færre marokkanere i Nederland og fikk dem til å rope "Less, less, less" i kor (The Guardian 2014). Wilders ble etter dette forsøkt siktet for oppfordring til diskriminering og har ved flere anledninger måttet

ta avstand fra ekstreme grupper (Akkerman 2016). Det var i denne perioden partiet begynte å alliere seg med andre europeiske partier som Wilders tidligere hadde tatt avstand fra, som franske Nasjonal Front, italienske Lega og Frihetspartiet i Østerrike (Akkerman 2016).

Det nederlandske valget i 2017 ble beskrevet av media som en viktig test på populismens styrke og utvikling i Europa da dette kom kort tid etter Brexit og Trumps seier i det amerikanske presidentvalget (Telegraph 2017). Etersom flere prognoser tilsa at PVV ville bli landets største parti var det en lettelse for de andre partiene da PVV ble det nest største partiet med 13% av stemmene og tjue seter i parlamentet (The Economist 2017).

Det siste året har den økende oppslutningen for partiet snudd og i løpet av de siste månedene har et lignende parti har tatt over det populistiske rampelyset i Nederland. I provinsvalget i mars 2019 sjokkerte det kun tre år gamle høyrepopulistiske partiet *Forum voor Democratie* (FvD) med å bli landets største parti med 14,5% av stemmene (Foreign Policy 2019). Dermed tar de også flertallet fra regjeringspartiene i Senatet. Undersøkelser viser at en tredjedel av FvD sine velgere kommer fra PVV som kun fikk 7% oppslutning og går fra ni til fem seter i senatet (Foreign Policy 2019). De to partiene beskrives som å ha svært lik høyrepopulistisk ideologi, men med noe ulikt fokus og stil. Mens PVV sitt hovedfokus er på Islam, er FvD mer fokusert på anti-elitisme og EU (de Lange 2019). En velger beskriver lederen av FvD, Thierry Baudet, som å ha det samme budskapet som Wilders, men ”formulerer seg annerledes. Mer sofistisert. Mer subtilt. Litt smartere” (Foreign Policy 2019). Hvorvidt FvDs medvind vil holde fram til parlamentsvalget og hvordan forholdet mellom FvD og PVV utvikler seg er vanskelig å forutse, men kombinert stiller høyrepopulismen svært sterkt i Nederland om dagen.

PVV ønsker en sterk økning i ressurser til forsvar og politi, samt permanent nasjonal grensekontroll. De ønsker strengere straffeordninger, spesielt for vold rettet mot jøder og LGBT-samfunnet (PVV 2010). PVV foreslår ingen flere asylsøkere med begrunnelsen ”because we believe in a system of finding shelter in their own region” (PVV-respondent 1). Asylsøkere som har fått midlertidig opphold skal fratas oppholdstillatelsen og asylsentre i Nederland skal legges ned. For alle andre typer innvandring går partiet inn for stopp av innvandring fra islamske land (PVV 2017). PVV ønsker også å legge ned alle moskeer, forbud mot muslimske hodeplagg i offentligheten og forbud mot ”andre islamske uttrykk som bryter den offentlige orden” (PVV 2017). De vil også forby koranen og legge ned alle muslimske skoler (PVV 2017).

PVV ønsker strengere krav til nederlandsk statsborgerskap, blant annet et krav om ti års opphold og arbeid i landet, og strengere språk- og samfunnstester (PVV-respondent 1).

PVV er også mot dobbelt statsborgerskap og har lagt fram flere forslag for å svekke den ordningen. De har foreslått at kriminelle skal miste både oppholdstillatelse og statsborgerskap dersom de har dobbelt statsborgerskap. I mars 2019 la partiet også frem et forslag om å ta bort stemmeretten fra nederlendere med dobbelt statsborgerskap (NL Times 2019). Partiet ønsker også avskaffelse av Schengen-samarbeidet og utmeldelse av EU (PVV 2017).

Fremskrittspartiet er et eldre parti med langt mer politisk erfaring, både utenfor og i regjering, enn Frihetspartiet. Det er store organisatoriske forskjeller mellom partiene da FrP er et medlemsbasert parti, har tydelig politikk på langt flere områder og opererer med langt mer gjennomarbeidede partiprogram. PVV er i dag noe politisk isolert, noe som er i sterk motsetning til FrP som er en del av en flertallsregjering sammen med partier som tidligere har hevdet at FrP ikke kan samarbeides med. En annen viktig forskjell mellom partiene er at PVVs fokus på kampen mot Islam er offisiell partipolitikk, noe som ikke er tilfelle i Frp. PVV bruker i tillegg langt mer ekstreme og kontroversielle virkemidler i sin kritikk av Islam. I tillegg ønsker PVV i motsetning til utmeldelse av EU, men begge er svært kritiske til Schengen-avtalen. PVV er i mot dobbelt statsborgerskap, mens FrP er for.

Partiene deler kjernesakene innvandring, integrering, og sikkerhet som Mudde (2007) beskriver som noen av den europeiske høyrepopulismens mest typiske kjernesaker. Politikken tilknyttet disse områdene har også mange likheter, selv om PVV har en mer restriktiv innvandringspolitikk og deres integreringspolitikk er mer fokusert på Islam. De har en lignende autoritær profil, og promoterer begge strengere krav til statsborgerskap. Partiene har også en lignende sosioøkonomisk politikk som kombinerer nyliberalisme med promotering av velferdsordninger, og har begge et særskilt fokus på eldreomsorg (Jupskås 2015; Akkerman 2016). Velferdspolitikken deler også det faktum at det er ikke snakk om velferd til *alle*. Både FrP og PVV rammer velferdsdebatten inn i innvandringsdebatten gjennom argumenter om at innvandrere utgjør en kostnad for skattebetalerne, ofte referert til som *velferdsjåvinisme*. I tillegg har partiene til felles at de kombinerer kulturelle, sikkerhetsrelaterte og økonomiske argumenter mot innvandring. Disse forskjellene og likhetene mellom partiene vil bli diskutert videre gjennom analysen.

5. Analyse 1: Geografiske forestillinger

Hva slags geografiske forestillinger om mobilitet, sted og romlig orden kan identifiseres i Fremskrittspartiet og Frihetspartiet?

I dette analysekapittelet vil jeg ta i bruk innsikter fra blant annet Cresswells (2006) teori om metafysiske verdenssyn for å forsøke å belyse geografiske forestillinger i Fremskrittspartiet og Frihetspartiet ved å undersøke noen av deres ideer og antagelser knyttet til mobilitet, sted og romlig orden. Dette kapittelet er dermed ment som et grunnlag for de to neste analysekapitlene som tar for seg grensekonstruksjon i partiene. Å virkelig nå og favne slike dype forestillinger krever en langt mer omfattende analyse på et helt annet nivå enn denne oppgaven, men likevel kan et lite analytisk dykk i noen av ideene forhåpentligvis gi en interessant innsikt som kan være nyttig i den videre analysen.

5.1 Mobilitetsproblemet

5.1.1 Territoriell kultur og identitet i møte med innvandring

Cresswell (2006) skiller som nevnt mellom to prinsipielle metafysiske måter å forstå verden på der forståelser av mobilitet, sted og romlig orden står i sentrum. Et verdenssyn med forankring i et sedentær metafysikk forstår disse konseptene ut fra et stedsfiksert ståsted med fokus på røtter, tilhørighet og høy grad av romlig orden, mens et verdenssyn med forankring i et nomadisk metafysikk forstår disse konseptene ut i fra et ståsted med fokus på fleksibel identitet og kultur, modernitet, frihet og endring. Det førstnevnte anser stabilitet som en forutsetning for identitet og kultur, mens det sistnevnte anser stabilitet som gammeldags eller ikke-eksisterende. Her vil jeg forsøke se hvor i det metafysiske landskapet Fremskrittspartiets og Frihetspartiets ideer om innvandring er forankret.

Et av argumentene både FrP og PVV bruker for å begrunne deres restriktive innvandringspolitikk er påstanden om at høy innvandring fører til tap av nasjonale verdier, kultur eller identitet.

”Hva er galt med norsk kultur, siden Arbeiderpartiet vil erstatte den med flerkultur? Som er rotløshet satt i system og vil rive landet vårt i filler” (*En drøm fra Disneyland*, Aftenposten 2010)

“Det er ikke bare jeg som er skeptisk til en utvikling der nordmenn på sikt vil bli til en minoritet i eget land, slik blant annet forsker Asle Toje har slått fast. Det vil føre til (...) at tradisjonelle verdier kommer under enda sterkere press (...) Det er fordi jeg er glad i Norge, og jeg vil at kommende generasjoner skal vokse opp i et Norge som er bygd på de frihets-verdiene og den kulturen som ligger i bunn for samfunnet vårt i dag” (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 150).

”Day after day, for years, we are experiencing the decay of our cherished values (...) We want our homeland to remain our homeland. We want to stay who we are!” (Wilders tale under ”Europe of Nations and Freedom”-konferansen 2017)

“The Netherlands is the home of the Dutch people. It is the only home we have got. And we should regain control over its border and immigration policy. One of these things we, the Dutch, hold dear as well is our national identity. The Dutch have their own identity” (Wilders tale på Ambrosettikonferansen 2017).

Det første sitatet er fra kronikken *En drøm fra Disneyland* skrevet av FrP-politikere Christian Tybring-Gjedde og Kent Andersen der de anklager Arbeiderpartiet for ”kultursvik” gjennom å åpne opp de nasjonale grensene for masseinnvandring (Aftenposten 2010). Denne beskrivelsen av flerkultur som ”rotløshet satt i system” kan tolkes å innebære minst tre av det (Fairclough 2003) kaller eksistensielle antagelser om at (1) at det finnes noe som kan kalles norsk kultur og dette er noe enfoldig, (2) som vil forvitne i møte med flerkultur og (3) innvandrere som kommer til Norge slår ikke nye røtter her. I tillegg innebærer det en verdiantagelse (Fairclough 2003) om at flerkultur er noe negativt og uønsket. Det andre sitatet er fra Sylvi Listhaug sin selvbiografi der hun påpeker at tradisjonelle verdier og kultur som ligger til grunn for det norske samfunnet er under press på grunn av innvandring. Dette innebærer lignende eksistensielle antagelser om at det finnes et sett norske, tradisjonelle verdier som alle eller ”folk flest” identifiserer seg med, og at disse ikke nødvendigvis vil overleve møte med innvandring. Spørreundersøkelser gjort i perioden 2005-2012 der norske stortingsrepresentanter ble spurt om de var enige i at ”Innvandring er en alvorlig trussel for vår nasjonale kultur”, sa 70% av representantene fra FrP seg ”helt enig” eller ”delvis” enig i utsagnet, mens tallet fra de andre partiene lå på 0-8% (Jupskås 2016). Til sammen kan dette også tyde på en nativistisk tilhørighetsforståelse som i følge både Mudde (2007) og Wodak (2015) er et typisk trekk ved høyrepopulisme, samt en typisk sedentær metafysisk idé (Cresswell 2006).

De to siste sitatene er fra to ulike taler av Geert Wilders som begge handler om innvandring. Wilders påstander kan sies å bygge på, i likhet med Listhaug og Tybring-Gjeddes, eksistensielle antagelser om at (1) det finnes et sett nederlandske verdier, en nederlandsk kultur og en nederlandsk identitet, og (2) at alt dette er under press på grunn av innvandring. Den nederlandske identiteten kan også synes å forstås her som noe enfoldig og lite fleksibelt. Allerede nå kan man se tendenser til at både FrP og PVVs forståelse av innvandring er forankret i en sedentær metafysikk da en territoriell forståelse av identitet og kultur er en typisk sedentær metafysisk idé som skaper diskurser og praksis som behandler mobile figurer som avvik (Cresswell 2006).

Forståelsen av flerkultur som truende kan henge sammen med forestillinger om forholdet mellom annerledeshet og sted. Under intervjuene trakk flere av FrP-representantene inn EU-utvidelsene østover som det første innvandringsproblemet og pekte på ”ulikhet” som årsak.

”Forutsetningen for overnasjonalt samarbeid og forpliktende samarbeid er at landenes kultur, skikk og bruk, skattesystemer, velferdssystemer er relativt like. Når de er veldig ulike så er jeg ikke for et sånn la oss si felles regler og felles grenser. Vi ser det også på debatten om tiggere. Rumenerne som kommer, sigøynere/rumenerne som kommer til Norge og tigger. For dem er det en jobb! Det er jo ikke det for oss (...) derfor er jeg veldig skeptisk til likebehandling der hvor det er veldig store kulturelle forskjeller” (FrP-respondent 1).

”I dag er migrasjonsstrømmer en av våre store utfordringer, også på grunn av ekstremt store forskjeller” (FrP-respondent 4).

Her legges det fram en påstand om at relativ likhet knytta til kultur, normer og velferdssystemer er en forutsetning for overnasjonalt samarbeid. Ulikhet i denne sammenhengen er altså ikke redusert til det man ofte refererer til som sosial ulikhet, men kan tolkes å handle mer om *annerledeshet*. Eksempelet respondenten trekker fram om rumenerne, slengt her i samme kategori som ”sigøynere”, bærer også et preg av antydning til at ikke enhver kultur anses å være like god som den neste, men at ”vår” kulturs syn på hva som konstituerer arbeid er et mer respektabelt et enn rumeneres. Et lignende poeng kom fra Sylvi Listhaug på et åpent møte på Universitetet i Tromsø: ”Vi hører mange si at alle kulturer er like mye verdt. Det vil jeg ikke si meg enig i. Jeg synes ikke en kultur med kvinneundertrykking er like mye verdt” (VG 2018). Dette innebærer en tydelig verdiantagelse om at norsk kultur er bedre enn andre kulturer. ”Ulikhet” ble også pekt på av de to FrP-respondentene som en sentral kilde til konflikt eller problemer:

”Tage Erlander var statsminister i Sverige i 20 år eller noe sånt og han skal ha sagt en gang at ”fordelen med de nordiske land er at vi har en homogen befolkning”. Nå har vi ikke lenger en homogen befolkning, nå får vi ulik befolkning.. Og det kan være kimen til konflikt. for du vet det er mange land fremdeles som har borgerkriger [...] Altså et land som består av folk som er relativt like og har en lik kultur, likt forhold til rett og galt, der er det et fredelig og godt samfunn. Kimen til konflikter er ulikhet. Stor grad av ulikhet” (FrP-respondent 1).

”Forskjellig hudfarge er ikke noe problem, men det er i det øyeblikket du har kulturelle store forskjeller” (FrP-respondent 4).

Det siste sitatet minner om det Hafez (2014) beskriver som kulturell rasisme der ”kultur” har tatt over for betegnelsen ”rase” og der kulturelle forskjeller forstås som *eksistensielle*. I FrPs prinsipp- og handlingsprogrammet begrunnes tiltakene knytta til asyl med blant annet denne påstanden:

”Det er grunn til å frykte at en fortsatt innvandring av asylsøkere, av bare tilnærmet det omfang som man har hatt i de senere år, vil føre til alvorlige motsetninger mellom folkegrupper i Norge” (Frp 2017a)

I sitatet til FrP-respondent 1 påstås det både at nordiske land tidligere hadde en homogen befolkning, at befolkningen har blitt mer heterogen (eksistensielle antagelser) og at dette er et problem (verdiantagelse). Likheter innenfor et land blir ikke bare koblet til et ”fredelig og godt samfunn”, men det blir også forstått eller fremstilt som *årsaken til* og en *forutsetning for* dette fredelige og gode samfunnet. Dette innebærer også en verdiantagelse om at annerledeshet er noe negativt, samt at det årsaken til det motsatte: et konfliktfylt og dårlig samfunn. Årsaken til at land har blitt mer heterogene er i følge FrP-respondenten innvandring, og innvandrerene kan dermed tolkes som å bli forstått og representert som enten *problemet* eller *årsaken til* problemet. Dette kommer tydelig fram i det siste sitatet som er fra FrPs prinsipp- og handlingsprogram som setter en link mellom innvandring av asylsøkere og ”alvorlige motsetninger mellom folkegrupper i Norge” da ”motsetning” er den ultimate annerledeshet.

Både innvandring og annerledeshet kan være svaret på det første spørsmålet som bør stilles oss i tråd med Bacchis tilnærming i en analyse av utsagnene sitert over: *Hva definerer Fremskrittspartiet problemet som?* Samtidig er det kun den annerledesheten som kommer som følge av innvandring som blir fremstilt som problematisk her, i tillegg til at FrP også i stor grad peker på innvandring som også et økonomisk problem for velferdsstaten. Derfor er det sannsynligvis mer logisk å tolke innvandring som FrPs hovedproblem heller enn annerledeshet. Innvandrere utgjør mobile figurer, og dermed er innvandring en form for mobilitet noe som tilsier at FrP anser en form for mobilitet som et problem. Både FrP og PVV skiller mellom ulike typer mobilitet der noen former for mobilitet anses å være langt mer problematisk enn andre og dette vil diskusjonen komme tilbake til.

Resonnementet som disse antagelsene utgjør og som FrPs problemdefinisjon bygger på kan tolkes å bygge på er altså: innvandring fører til økt ulikhet (som i annerledeshet) som igjen fører til alvorlig konflikt, samt tap av nasjonal kultur og tradisjonelle verdier. Det subjektive aspektet ved påstanden om at annerledeshet er noe negativt blir ikke problematisert eller stilt spørsmål ved. Som konsekvens av resonnetet blir det også satt en link mellom innvandring og konflikt/problemer, som blir hengende som en ukontroversiell sannhet.

Flere av PVV-respondentene pekte også på annerledeshet knyttet til kultur som problematisk og knyttet lignende linker mellom innvandring, ulikhet og problemer:

”So we're in a lack of space over here. Then, we have grown to 17 million people. And when you have an influx of people [...] who do not stress your culture, like from non-western countries, then you have more problems than if the same kind of people come” (PVV-respondent 2).

”I: So is it more of a problem of too many people coming or too many people coming from certain countries?”

R: Both. We have a space problem like I said, but also with culture. There are cultures who are so vastly different than ours and it brings problems” (PVV-respondent 3).

Her skiller begge respondentene mellom ulike typer innvandring: generell innvandring og innvandring fra veldig forskjellige kulturer, der den ene spesifiserer ikke-vestlig innvandring. Ikke-vestlig innvandring blir forstått som mest problematisk *fordi* de forstås som ”veldig annerledes” og dette knyttes til problemer. Favorisering av noen typer innvandring over andre vil jeg kommet tilbake til. Hvorvidt det er handler mer om krasjet mellom to veldig annerledes kulturer, eller om den annerledes kulturen som kommer er problematisk i seg selv er vanskelig å tyde. Uansett kan det identifiseres koblinger som uansett resulterer i ideen om at innvandring er et problem.

I forståelsen av innvandring som et problem ligger det en territoriell identitet- og kulturforståelse preget av lite fleksibilitet til grunn i begge partiene. En av respondentene knyttet identitet til sted slik:

”Man vokser opp et sted.. man trives der, du har familien din der og vennene dine der. Om det er i Norge eller det i Sør-Afrika så vil du i utgangspunktet være der du er. For der har du din identitet” (FrP-respondent 4)

Her trekker informanten en sterk kobling mellom identitet og sted gjennom påstanden om at *der*, altså stedet man vokser opp, *har du* din identitet. I denne påstanden kan det tolkes å ligge eksistensielle antagelser om at (1) identitet er noe territorielt (2) at ved å forlate ”ditt sted” forlater du også din identitet heller enn at identitet er noe du kan ta med deg. Dette kan tolkes som en noe rigid forståelse av forholdet mellom sted og identitet, der identitet i liten grad er forenelig med mobilitet. En slik tenkemåte kan kobles til antagelsen Malkki (1992) peker på om at mennesker hører til visse steder, ofte i form av nasjonale ”hjem”.

Som nevnt kan en høyrepopulistisk tolkning av tilhørighet ofte knyttes til en nasjonal skala (Fligstein, Polykova & Sandholtz 2011). Samfunnsenheten PVV og FrP tar mest i bruk når de snakker om innvandring er nasjonalstaten, i tillegg til at mobilitetskategorier ofte er laget med utgangspunkt i staten (du er for eksempel bare en asylsøker i kontekst av en stat). Dette kan knyttes til det Cresswell (2006) kaller statssentriske tenkemåter som er typisk innenfor den sedentære metafysikken. Som Shapiro (1994) og Paasi (1996) påpeker er staten ofte hovedaktøren i vår forståelse av romlig organisering og i et sedentært metafysisk

verdensbilde er nasjonale grenser som regel både utgangspunktet og nøkkelressursen i møte med mobilitet.

PVV-responentene begrunnet partiets restriktive innvandring- og integreringspolitikk blant annet med at nederlandske verdier er truet og at ”for us it's important that we have our own identity so that we have our own base in life” (PVV-responent 4). Dette sitatet minner om den humanistiske geografen Relph sitt ”å være menneske er å ha og kjenne sitt sted”-argument (1976; sitert i Cresswell 2006, 31). Her knyttes også identitet til sted der Nederland blir referert til som en identitets*base* i livet og kan tolkes som et slags holdepunkt og *forutsetning* for menneskers tilhørighet og trygghet. Dette kan også innebære en idé om identitet ikke kan eksistere *uten* sted.

“And what we noticed in the city is that there are such a large influx of migrants that the fabric of the city, the common ground of the people in the city is being torn apart. It's too much influx at once and people cannot cope to deal with it anymore. It's like a bucket overflowing with water” (PVV-responent 3).

Vannmetaforen som tas i bruk illustrerer ”mangel på plass”-argumentet PVV tar i bruk mot generell innvandring som synes å utgjøre et problem i seg selv. Bildet av byen som en felles plattform for ”folket” som revner på grunn av for høy og rask innvandring minner om Tybring-Gjedde og Andersens påstand om at flerkultur vil ”rive landet vårt i filler” (Aftenposten 2010). Begge er beskrivelser av et sted (PVV bruker her byen og FrP bruker landet) som blir revet i stykker og går også identiteten til menneskene med tilhørighet til dette stedet i stykker. Logikken som ligger bak dette bildet som skapes er altså at dersom vårt sted blir ødelagt blir også vår identitet/kultur ødelagt. Denne kan minne om Eliots (1948) idé om at kultur er avhengig av stabilitet og ikke-bevegelse, og Tuans (1976) idé om mobilitet som kilden til ødeleggelsen av sted. Cresswell (2006) hevder som nevnt at begge disse ideene er forankret i et sedentært metafysisk verdenssyn.

Trusselen annerledeshet utgjør for identitet og kultur kom også fram under en tale Wilders holdt på en konferanse i Italia som han ga tittelen *Det Europa vi ønsker oss* der han stadfestet at ”det er umulig å bevare din identitet hvis du blir oversvømt av millioner av nykommere fra en helt forskjellig kultur” (Ambrosettikonferansen 2017, min oversettelse). Dette ble sagt i sammenheng med Wilders sterke kritikk av Angela Merkel og hennes håndtering av flyktningkrisa i Europa i 2015. I tillegg til ”mangel på plass”-argumentet kan man igjen se tendenser til at PVV-responentenes påstander bygger på en lignende resonnering som FrP-responentenes om at innvandring fra steder med annerledes kultur er et problem på grunn av de antatte rigide koblingene mellom sted og identitet. I tillegg henger

partienes forståelse av kultur tett sammen med deres forståelse av religion, noe som vil bli diskutert i de to neste analysekapitlene.

I tillegg til innvandrere kan en annen mobil figur tolkes som å bli forstått ut i fra et sedentært metafysisk verdenssyn i både FrP og PVV, nemlig ”eliten”. Opposisjonen mot eliten er som nevnt en del av høyrepopulismens kjerneelement og i neste analysekapittel vil jeg redegjøre for partienes konstruksjon av grenser mellom ”folket” og ”eliten”. Et trekk ved høyrepopulismens elite vil jeg likevel nevne allerede nå: tendensen til å assosiere eliten med mobilitet. Mobilitetsforståelsen som her knyttes til eliten kan tolkes å handle om deres globale livsstil:

“They live in completely different circumstances than the Tesla driver ordering a cappuccino every day at Starbucks. So that's two different worlds” (PVV-respondent 1)

Både teslabilen og kaffen være symboler på PVVs mobilitetsassosiasjoner tilknyttet eliten. Eliten kan uproblematisk fritt bevege seg i sitt luksuriøse fremkomstmiddel mens han drikker dyr kaffe fra et multinasjonalt selskap, som representerer elitens omfavnelser av globalisering og moderne flerkultur. Eliten er globale borgere og deres verden er grenseløs uten hindringer eller reguleringer. Elitens mobilitet er også tydelig i Sylvi Listhaugs selvbiografi:

“Selv om jeg trives godt i hovedstaden og neppe kommer til å flytte hjem med det første, er det på Sunnmøre jeg har identiteten min. I Norge er heldigvis de fleste stolte av stedet vi kommer fra. Så finnes det noen som like gjerne kunne bodd i New York, London, Paris eller Berlin. Disse menneskene ser på seg selv som globale borgere, har god økonomi, liberale holdninger og høyere utdanning. De jobber gjerne i internasjonale konsern og multinasjonale organisasjoner. Denne eliten er preget av felles holdninger, særlig til noen av de store spørsmålene i vår tid, som innvandring. De er for åpne grenser og ønsker å leve i byer som oppleves som smeltedigler, der alle mulige etnisiteter og kulturer bor om hverandre” (Listhaug 2018, 42).

Listhaug kontrasterer her elitens globale levemåte med sin egen stedsidentitet. Også her blir eliten blir forstått som en supermobil, rotløs og svært homogen gruppe uten stedstilknytning. Hennes forståelse av stedsidentitet minner om David Goodharts argumenter som deler verden inn i ”the somewheres”, mennesker med sterk stedstilknytning som setter pris på tradisjoner, trygghet og familie, og ”the anywheres”, urbane mennesker med høy utdanning som ikke definerer seg selv ut i fra hvor de kommer fra (2017). Goodhart anser den siste gruppen å være en minoritet som dominerer samfunnets maktposisjoner. Listhaug og Goodhart deler inn mennesker på samme måte: de med og uten stedsrøtter, der de førstnevnte forstås som bedre enn de andre.

Disse beskrivelsene kan tolkes som å være forankret i et sedentært metafysisk verdensbilde der sted ikke bare er et nødvendig utgangspunkt og forutsetning for identitet og kultur, men også et nødvendig utgangspunkt og forutsetning for *ansvar* og *forpliktelser*. Å

anse eliten som for eksempel uansvarlig eller korrumpert er dermed en logisk slutning dersom vi legger disse sedentære metafysiske antagelsene til grunn.

5.1.2 Grensa som beskyttelse: Behovet for kontroll

Grenser som beskyttelsesbarriere blir ofte oppfattet som nasjonale grensers viktigste funksjon (Newman 2003). Dersom man legger til grunn at innvandring er et problem vil en logisk løsning på problemet ligge i en grensehåndtering som reduserer innvandringen. Både FrP og PVV er som nevnt partier som går inn for en svært restriktiv innvandringspolitikk, strengere regler for statsborgerskap, økt nasjonal suverenitet og et sterkere nasjonalt forsvar (FrP 2017; PVV 2017). Partiene har også en relativt autoritær politikk og de går som nevnt begge inn for strengere straffeordninger (FrP 2017; PVV 2017). Slik politikk er alle former for streng grensehåndtering som blant annet reflekterer et ønske om mer romlig orden, både langs og innenfor de territorielle grensene. Autoritarisme henger også naturlig sammen med ønske om mer romlig orden og kan dermed sies å være et naturlig trekk en sedentær metafysikk. Begge partiene er opptatt av *kontroll*, et ord som ble hyppig nevnt av flere av respondentene. Dersom jeg endrer Bacchi sitt spørsmål til ”*Hvordan definerer FrP/PVV problemet med grensa?*” kan svaret tolkes å være *mangel* på kontroll, der løsningen er *mer* kontroll. Respondenter fra begge partiene nevnte blant annet kontroll i sammenheng med Schengen-avtalen og løftet fram nødvendigheten av å ta kontrollen *tilbake*:

”We want to have control back, our borders back so we can see what is happening, who can come in, who cannot come in and that's exactly the situation before Schengen so that's what we want to have back (...) The Schengen agreement resulted in losing the borders. There is no border control anymore.” (PVV-respondent 1)

”So safety and managing the asylum influx and just be in control of who enters the country and who cannot enter the country is the most important function of a border” (PVV-respondent 1).

”I og med at man har Schengen så har man jo ikke sånn grensekontroll i den forstand. Det vil vi endre. Det står i partiprogrammet at: «benytte muligheten til permanent grensekontroll» og det vil si at hvis det er nødvendig så vil man... hvis man føler man trenger det i Norge så skal man ha grensekontroll uansett hva Schengen sier.” (FrP-respondent 2).

”Hvis du ikke har noe kontroll liksom over det som går inn og ut av samfunnet vil det da på sikt true individets frihet [...] man ønsker mer kontroll igjen da. Det tror jeg.. det tror jeg egentlig er litt sånn nøkkelordet” (FrP-respondent 2).

Schengen-avtalen, først inngått i 1985 og omfattes i dag av 26 av EUs medlemsland, innebærer at de tilsluttende landenes nasjonale grensekontroller erstattes av eksterne grensekontroller (UDI 2018). Respondenter fra begge partiene hevdet av flyktningekrisen i 2015 viste at Schengen-samarbeidet ikke fungerer og at nasjonal grensekontroll er nødvendig.

Påstanden om at det er nødvendig med mer kontroll innebærer en eksistensiell antagelse om det finnes *noe* eller *noen* som bør kontrolleres, men som ikke blir det i dag. I eksemplene over er det snakk om *noen*, og det pekes på et behov for mer statlig kontroll over *hvem* som skal slippe inn og hvem som ikke skal slippe inn i samfunnet. Dette innebærer også en antagelse om at disse noen utgjør en potensiell fare eller problem dersom de ikke blir kontrollert. Grensekontroll handler for både FrP og PVV i stor grad om sikkerhet og de mobile figurene som de ønsker å kontrollere kan tolkes å representere en usikkerhet der begge partiene ønsker å redusere usikkerhetsfaktoren så mye som mulig. Mobile figurer som en uorden i systemet og noe som må kontrolleres, er som nevnt en sentral og logisk tenkemåte innenfor det sedentære metafysiske verdensbilde.

I parti- og prinsippprogrammet til FrP, samt under intervjuene ble det vekt på det de refererte til som et ”endret verdensbilde” og økt migrasjon ble pekt på som årsak til en mindre sikker og stabil verden der mer lukkede grenser er mer nødvendig enn før. De hevdet at for eksempel FNs flyktningkonvensjon bør ”tilrettelegges” dette nye verdensbilde og at konvensjonen aldri var ment å skulle gjelde ”masseinnvandring over kontinenter”.

”Og nå har det mer blitt sånn at asylretten i hovedsak brukes til forflytting over kontinenter og er mer masseinnvandringsprega, i perioder hvert fall, enn at man får beskyttelse fordi man er personlig forfulgt. (...) På asylretten konkret så krever det nok innstramminger eller skjerpelser som gjør at det blir spesifikt bare personlig forfulgte som skal omfattes av det. Sånn at man ikke kan komme som en stor gruppe og rope asyl over grensa så er man da forplikta da til å lukke opp grensa slik som det er i dag, det er hvert fall praksis i dag. (...) Det var jo i veldig liten grad enkeltpersoner på flukt i 2015, det var store, store horder med mennesker” (FrP-respondent 2).

Bruk av ord som ”masseinnvandring” og ”horder” kan tolkes som retoriske grep med hensikt å skape et overdrevent og skremmende bilde av situasjonen. Begrepene kan gi assosiasjoner til en uorganisert flokk og kan tolkes som en forståelse av flyktningene som nomadiske og dermed, ut i fra et sedentært verdenssyn, truende. Påstanden her om at flyktningene som kom ikke var ”enkeltmennesker” fordi de ankom i grupper, kan tolkes å innebære en form for dehumanisering. Ved å fremstille flyktningene som ankom Norge i 2015 som ”horder” fratar respondenten menneskene disse ”hordene” består av sin individualitet. FrP som i utgangspunktet hevder individuell frihet står i sentrum av deres politikk kan muligens, gjennom en slik dehumanisering, minske egen følelse av ansvar for disse flyktningene.

I prinsipp- og handlingsprogrammet kritiseres dagens asylsystem for å frata nasjonalstaten kontroll:

”Fremskrittspartiet vil derfor arbeide for å innføre et nytt og mer rettferdig og humant internasjonalt asyl- og flyktningssystem som sikrer en begrenset og kontrollert asylinnvandring hvor nasjonalstatene har kontroll over antall asylsøkere” (Frp 2017a)

På et spørsmål om Norge har et større ansvar for å ta i mot flyktninger fra krigsområder der vi selv har vært innblandet gjennom intervensjon eller våpensalg svarte en FrP-respondent:

”Man kan sikkert si at da har vi et ansvar for å ta i mot mennesker hit, men det hjelper ingenting. Det eneste det fører til er økt ustabilitet og økte spenninger i Norge eller Europa fordi det er så mange millioner mennesker da som kunne sagt at de nærmest hadde hatt krav på opphold i Norge eller Europa at det ville... det ville ikke bidratt til noe mer stabilitet så det er ingen løsning” (FrP-respondent 3).

Påstanden om at det å ta i mot flere flyktninger fører til økt ustabilitet og økte spenninger innebærer en idé om at den mobile figuren, her *flyktningen*, er en trussel for stabilitet. Dersom stabilitet forstås som en nødvendighet for å oppnå mer romlig orden (som jeg vil påstå at begge partiene ønsker på bakgrunn av deres politikk tilknyttet grenser), vil det å kontrollere og redusere antall mobile figurer som representerer ustabilitet være en logisk løsning. PVV-respondentene tok ikke i bruk ordet stabilitet eller spenninger, men var mer opptatt av kontroll som nøkkelen til *trygghet*:

”So safety and managing the asylum influx and just be in control of who enters the country and who cannot enter the country is the most important function of a border.” (PVV-respondent 1)

”Because of safety reasons too, again, the threats with terrorism is huge so we want to know what’s going on, who enters the country and who doesn’t” (PVV-respondent 2)

Å ikke ha kontroll over hvem som slipper inn i Nederland innebærer å potensielt slippe inn farlige mobile figurer, for eksempel terrorister. Både stabilitet og trygghet kan forstås som viktige kjennetegn på et samfunn preget av romlig orden.

Et av spørsmålene intervjuobjektene fikk handlet om hvordan de så for seg situasjonen i verden dersom alle mennesker kunne bevege seg fritt over alle territorielle grenser, og her var svaret fra PVV-representantene tydelig: ”Kaos”. Her kontrasterer de fri menneskelig mobilitet og stabilitet, gjennom å knytte fri mobilitet til det motsatte av romlig orden: kaos. Svaret fra FrP-politikerne på dette spørsmålet var mer varierte, der to av fire trakk fram ”klassisk liberalisme” som partiets viktigste ideologiske utgangspunkt, og at partiet ”i prinsippet” egentlig kunne vært for åpne grenser, men på grunn av ”at man har sett nedsidene av åpne grenser og globalisering” er partiet i dag mer enn tidligere opptatt av å ”bevare og beskytte” (FrP-respondent 1). Nasjonale grensers beskyttelsesfunksjon er sentral hos begge partiene både for landets kultur og identitet, velferdsstaten og sikkerhet. Både PVV og FrP hevder at økt innvandring vil føre til økt kriminalitet og øke sjansene for terrorangrep. Alle de åtte informantene trakk fram statistikk knyttet til kriminalitet der de hevdet innvandrere var overrepresentert:

”Og vi har hatt gjengmiljøene og vi har fått kriminalitet som også bygger på ulik kultur. På vårparten hørte du om gjengmiljøene i Oslo ikke sant, kriminalitet, gjengangerkriminelle ungdommer. 151 gjengangerkriminelle.. det var én nordmann. 150 kom fra innvandremiljøer.” (FrP-respondent 1).

”The social security system it is dominated with migrants for more than half. And they also... they are responsible for a lot of crime. It is in the statistics, not only our viewpoints, it is proven.” (PVV-respondent 4).

Senere i analysen skal jeg se nærmere på denne negative forståelsen og fremstillingen av ”dem”, men dette kan også ses i lys av det Cresswell (2006) og Malkkis (1992) beskriver som en måte å se på mobile figurer, her innvandrere, som en kilde til frykt og utrygghet som behøver iverksettelse og disiplin. Under intervjuene ble innvandring beskrevet også beskrevet som en sikkerhetstrussel.

“So the open border situation is very bad for us. Especially when the outer borders of Europe are not protected at all because that makes it worse that the internal borders are also gone. People come from North Africa to Europe and then they can move into the Netherlands without any difficulties. Also, in regards to safety for example, the terrorist attacks at the Christmas market in Berlin, he could flee all the way from Italy to Germany. He even passed the Netherlands” (PVV-respondent 1)

”Det (dagens asylsystem) kan også bidra til fremmedfrykt, terror og økte konflikter i Norge og Europa” (FrPs prinsipp- og handlingsprogram 2017)

Ut i fra FrPs og PVVs politikk knyttet til grenser diskutert i det forrige kapittelet, samt retorikken de har tatt i bruk i eksemplene over vil jeg si partienes forståelse av innvandring er forankret i et sedentært metafysisk verdensbilde. Dermed er forståelsen av innvandring som en sikkerhetstrussel også naturlig da den sedentære metafysikken knytter stedstilhørighet til moral og ansvar (Cresswell 2006; Malkki 1992).

5.1.3 Innvandringsproblemets unntak

Samtidig som partiene er for en svært restriktiv innvandringspolitikk er de også opptatt av å integrering. Dette tilsier at det finnes noen unntak til partienes generelle forståelse av innvandrere som unaturlig avvik og potensiell trussel for nasjonal sikkerhet og kultur. Partienes integreringspolitikk handler i stor grad om at innvandrere skal tilpasse seg nasjonal kultur og nasjonale verdier, altså bli mer som ”oss”. FrPs innvandrings- og integreringsutvalg foreslår for eksempel en skriftlig kontrakt mellom innvandrere og norske myndigheter:

“For å få norsk statsborgerskap skal man underskrive en erklæring som lover troskap og lojalitet overfor Norge og det norske samfunn (...) Kvoteflyktninger skal signere en kontrakt med norske myndigheter før de får komme til Norge der de aksepterer å respektere og etterleve norske lover, regler og verdier” (Frp 2019b).

Hvis innvandrerer skal forlate sitt sted og komme hit for å bli, må hen demonstrere sin forankring og tilhørighet her. Man må gi avkall på både sin annerledeshet (altså deres ”gamle” kultur), samt sin nomadiske natur og omfavne vårt steds verdier og kultur.

”Med andre jeg mener at de som kommer hit skal tilpasse seg. Du kan godt bruke uttrykket assimilering. Det er et stygt uttrykk jeg vet det, de kaller det nå integrering, men jeg vil gå så langt at jeg vil ha

assimilering. Nå snakker jeg om de som kommer hit og skal være her permanent” (FrP-respondent 1).

I PVVs statsborgerskapspolitikk ligger det en lignende logikk som i FrPs kontraktforslag. PVV er i mot dobbelt statsborgerskap og argumenterer for dette standpunktet med å sette et likhetstegn mellom statsborgerskap og *lojalitet*.

“So if you live here you have to focus only on the Netherlands, only on the Netherland Law, and that’s why the double citizenship is not something to be desired (...) They should have to make a decision: you are either Dutch or you are Turkish” (PVV-respondent 1).

“We have dual nationality and when you have that you do not have one single loyalty, because that's not possible. When you have one nationality you have one loyalty. So if you like it so much over here, then only keep your nationality and get rid of the other. But they do not want that” (PVV-respondent 3).

Også her må den som ankommer forankres i Nederland ved å gi avkall på andre tilhørigheter. Å være her blant ”oss” mens tilhørigheten tilhører ”dem”, roter på samme måte til systemet av romlig orden. FrP har nylig snudd i spørsmålet når det gjelder dobbelt statsborgerskap, og viste en annen forståelse av konseptet enn PVV:

”For om du kommer til Norge og blir bare norsk statsborger, da kan vi ikke sende deg ut av landet. For det er nettopp statsborgerskapet som i seg selv gir deg rettigheter til Norge. Så er du norsk statsborger da kan ikke vi tvangssende deg til et annet land. Det er her du er statsborger. Men hvis du både er statsborger i Norge og i Pakistan eller Saudi-Arabia, og du begår noen kriminelle handlinger som gjør at da vil vi ikke ha deg her, da kan vi sende deg tilbake til det landet du er statsborger i (...) Problemet er at du kan beholde din lojalitet til det landet du har reist fra selv om du bare er statsborger i Norge. Og det er jo en del som bare har statsborgerskap i Norge men som besøker hjemlandet i Pakistan eller Somalia jevnlig” (FrP-respondent 1).

For denne respondenten handlet ikke dobbelt statsborgerskap om at mennesker kan ha to tilhørigheter, men heller om Norges praktiske muligheter til å sende mennesker som ikke blir som ”oss” ut. Respondentene fra PVV og FrP er enige om at å de som beholder sin gamle kultur etter de har bosatt seg i Nederland eller Norge utgjør noe negativt og en uorden i systemet, men mens PVV forstår det å miste sitt gamle statsborgerskap som et middel for integrering forstår FrP det heller som å miste et middel for å rydde opp i systemet.

5.1.3 Den logiske løsningen: ”Å hjelpe dem der de er”

Den sedentære metafysikken informerer tanker og praksis, og har reelle konsekvenser for hva slags politikk partier fører i møte med innvandring. Dersom man antar at identitet er noe territorielt, rigid, statisk og ufleksibelt, at visse mennesker hører til *her* eller *der*, at innvandring og stabilitet står i kontrast med hverandre og at økt innvandring fører til konflikt, kriminalitet og tap av nasjonal kultur og tradisjonelle verdier, da oppstår mer romlig orden i form av strengere grensehåndtering, og i ytterste konsekvens: helt lukkede grenser, som en logisk og legitim løsning på problemet.

Både FrP og PVV har en problemforståelse av mobilitet som legger et grunnlag for en sterk redusering av innvandring til Norge og Nederland, strengere regler for statsborgerskap og en mer autoritær politikk. Det blir mer logisk å for eksempel hjelpe flyktninger ”der de er”, i stedet for å la de krysse våre nasjonale grenser og bli en del av ”oss”. Begge partiene er i dag sterke pådrivere av en slik politikk:

”And then when there are problems in a region, it's a problem of the region. You can help them by sending goods they need or food, putting them back on their feet, but over there!” (PVV-respondent 2).

“There is something I don't understand, they are from such a different culture. For example if I have to flee from a war or something like that, then I would prefer to go to like Scandinavia, or USA because that's my culture, or Canada, but I'm not going to Saudi-Arabia. That's what I don't understand for them because there are safe places still in the Middle East, it's not all a mess, so then I don't get it. I think it would be a lot easier to stay in a country that is look-alike to them” (PVV-respondent 3).

“The best thing is to help in the region, also for the people themselves because then they are closer to home. The refugees should also be helped by other Arabic countries. Where they can have their own culture, their own way of life. Then they don't have to adapt to our way of life, but most of them don't even want to do” (PVV-respondent 4)

“And another huge problem is that I think that a lot of Africans wants to come to Europe and they are young men. Young, strong men. And their country, most of their countries are in a miserable state. Your country need you! So please build up your own country” (PVV-respondent 2)

“Well real refugees don't travel trough six European countries to get to the Netherlands where they get the best welfare, the best houses, best health care...” (PVV-respondent 4).

”De ressurssterke i mange land har kommet hit, altså det er jo ikke de svakeste i Afrika som kommer til Norge. Du greier ikke å trække deg gjennom hele Europa, ha penger til å smugle, å komme deg helt opp hit fra Somalia. Vi hjelper flest mulig i nærområdene” (FrP-respondent 1).

”det er jo de sterkeste afrikanerne som for eksempel kommer seg over Sahara og kommer seg til Middelhavet og overlever den turen. Det er ikke den handicappede gutten som har et halvt bein ikke sant. De overlever ikke. De begynner kanskje ikke på turen en gang. Så det er jo de mest ressurssterke som kommer seg til Europa. Og da taper vi jo det hjemlandet for veldig viktige ressurser. Det synes jeg er trist. [...] Også vil vi finne argument 3: tar man i mot for mange så vil man endre samfunnet mye raskere enn...ja vi får et annet type samfunn osv.” (FrP-respondent 4).

”En ting er jo at du får hjulpet mange flere og du når de som trenger det aller mest. En annen ting er at det vil dempe spenningene i Europa som har vært utsatt for høy migrasjon nå” (FrP-respondent 3).

FrP-respondentene og PVV-respondentene bruker tilnærmet nøyaktig samme argumenter i begrunnelsen hvorfor det er bedre å ”hjelpe dem der de er” heller enn å slippe flere flyktninger inn i Norge eller Nederland: økonomiargumentet: (1) vi får hjulpet mange *flere* for langt mindre penger som henger sammen med moralargumentet: (2) derfor er det mer humant og rettferdig (3) hjerneflukt-argumentet: det er de bare ressurssterke som kommer (kan deles i (a) de trenger egentlig ikke hjelp og (b) de har et ansvar for å bli og bygge opp landet sitt), (4) kulturargumentet: (a) det er bedre for dem å være et sted med lignende kultur og (b) vi bevarer vår egen kultur og (5) sikkerhetsargumentet: vi hindrer større utrygghet og ustabilitet i Europa. Potensielle konsekvenser av slike politiske løsninger som ikke ingen av

respondentene nevnte kan for eksempel være at flyktninger som trenger hjelp blir værende i kapasitetssprengte flyktningsleirer og at fordommer og stereotypier knytta til hvor folk kommer fra blir reproduisert og forsterka (Fangen & Vaage 2018).

Dersom man forstår et velfungerende samfunn som organisert ut i fra en sterk romlig orden der noen mennesker hører til her og andre mennesker hører til der, vil en innvandrersom krysser disse grensene utgjøre et problem og et avvik som roter til, og potensielt truer eksistensen av, dette systemet. Problemet kan tolkes å i utgangspunktet ikke være de veldig annerledes menneskene langt der bort, de blir først til et problem i det de forlater "sitt sted" og kommer "hit til oss". "Hjelpe dem der de er"-politikk illustrerer Baumanns (1991) teori om at "de andre" ikke utgjør en trussel for oss så lenge de holder seg *der borte*. Det er i det en av "dem" blir en mobil figur som *beveger seg hit og blir* at de representerer noe farlig for "oss" og undergraver hele det romlige ordnede systemet.

Et viktig poeng i diskusjonen av partienes forståelse av mobilitet, og spesielt innvandring, er at noen former for mobilitet anses å være langt mer problematiske enn andre noe som nå vil bli diskutert nærmere.

5.1.4 Mobilitetshierarkiet

Både FrP og PVV skiller mellom *økonomisk* og *menneskelig* mobilitet der det hovedsakelig er behov for å kontrollere det sistnevnte. Selv om PVV ønsker å forlate EU, er de positive til det økonomiske samarbeidet noe som kan tyde på en positiv forståelse av *økonomisk* mobilitet på tvers av grenser: flyt av varer, tjenester og kapital, men negative til *menneskelig* mobilitet på tvers av grenser i form av innvandring (PVV 2017). Fremskrittspartiet er som nevnt i mot norsk EU-medlemskap, men ønsker å beholde EØS-avtalen da de er positive til økonomisk liberalisering samtidig som de vil vurdere Schengen-samarbeidet på grunn av innvandring (FrP 2017a). En FrP-respondent skilte tydelig mellom disse formene for mobilitet:

"Jeg tror det er på to nivåer, det ene nivået er økonomisk, det med frihandel, der er man fortsatt der man var. Dette med fri bevegelse over grenser av særlig kapital, arbeidskraft, tjenester... det er veldig viktig og det er derfor man er fremdeles et stort flertall, eller det grunnleggende er positivitet til EØS-avtalen for det gir store muligheter for mer handel. (...) Så det er på det økonomiske planet, men når det kommer til andre planet som går på innvandring så ønsker man å lukke mer igjen eller har mer kontroll da" (FrP-respondent 2).

Både PVV og FrPs forståelse av økonomisk mobilitet kan tolkes som å være bygget på en nomadisk metafysikk der mobilitet blir assosiert med modernitet, vekst og frihet.

I tillegg til å skille mellom økonomisk mobilitet og menneskelig mobilitet, skiller også partiene mellom ulike former for innvandring der noen grupper favoriseres over andre. Som

diskutert over favoriserer både FrP og PVV innvandring fra land med ”lik” kultur da det motsatte forstås som svært problematisk og i noen tilfeller farlig. Her kan Brubakers (2017a) annerledesakse trekkes inn da jo mer kulturelt annerledes en gruppe anses å være fra ”oss” desto tydeligere motsetter høyrepopulistiske partier seg dem. I tillegg til kulturell ”likhet” er også økonomisk gunstighet en faktor som påvirker partienes innvandringshierarki. En av FrP-respondentene viste tegn til å favorisere økonomisk gunstig arbeidsinnvandring, men med visse forbehold:

”Det er viktig å redusere... egentlig all innvandring som ikke er arbeidsinnvandring. Men det er viktig også å gjøre noen endringer på arbeidsinnvandring, da går det på rettigheter. Man skal ikke komme som arbeidssøkende til Norge, jobbe her og plutselig ville ha krav på barnetrygd på to barn i hjemlandet som aldri har vært i Norge. Det kan man i teorien nå. Det må gjøres innstramminger på hva man får av rettigheter, men det trengs ikke noen innstramminger på hvem av arbeidsinnvandrerne som får komme hit, for de kommer og går etterhvert som arbeidsmarkedet beveger seg. Men på alle annen type innvandring så bør det komme innstramminger ja. Landgruppa skaper størst utfordringer i Norge, de som koster mest, betaler minst skatt og tar flest ytelser ut: det er ikke-vestlige land. Og den bør begrenses mest. For det er stor påkjønning.” (FrP-respondent 3)

Selv om det hevdes at arbeidsinnvandring ikke trenger å reduseres, trekker respondenten samtidig fram at arbeidsinnvandrers rettigheter bør innskrenkes da dette vil gagne mottakersamfunnet økonomisk. Det trekkes også fram et skille mellom vestlig og ikke-vestlig innvandring der begge partiene regner det sistnevnte som mer problematisk og pekte på denne gruppen som vanskeligere å integrere på grunn av deres annerledes kultur (FrPs innvandring- og integreringsutvalg 2019, PVV-respondent 1).

Måleindikatorene både FrP og PVV hevder måler vellykket integrering var blant annet arbeidsledighet og mottak av sosial hjelp noe som tilsier at den mest problematiske innvandringen både er et kulturelt problem og et økonomisk problem. Økonomisk gunstighet og kulturell annerledeshet virket å være de viktigste faktorene i rangeringen av problematiske innvandringsgrupper, i tillegg til at disse faktorene ble forstått som å henge sammen.

Ikke-vestlig innvandring blir altså også trukket fram som et problem på flere måter noe som er tydelig i prinsipp- og handlingsprogrammet til FrP:

”Innvandrings- og integreringsfeltet er et følelsesladd område. For å bidra til et mer solid og mangfoldig faktagrunnlag bør det vurderes å opprette et nasjonalt senter for studier av langsiktige konsekvenser av høy ikke-vestlig innvandring for demografi, økonomi, sosiale forhold, radikaliserings, terror og nasjonal sikkerhet” (2017, 61)

Respondenter fra begge partiene hevder ikke-vestlig innvandrers mislykkede integrering skyldes innvandrerens selv som ikke ønsker å integrere seg, samt politikk som tilrettelegger for deres annerledeshet. Samtidig trekker både FrP og PVV fram noen grupper som positive unntak:

”Vietnamesere som kom som båtflyktninger har greid seg utmerket. De har alltid jobbet og slitt og greid seg selv. Somaliere er det nesten ingen kvinner i heldagsarbeid. Under 10%. På arbeidsmarkedstatistikken ser vi veldig stor forskjell. Somaliere har en helt annen kultur. Og det har også med religion å gjøre” (FrP-respondent 1).

”When you look at some groups, Chinese, Filipinos etc., they even do better than the original Dutch on crime rates and unemployment. So we don’t have a problem with those groups at all.” (PVV-respondent 1).

Det første unntaket som nevnes kom ikke som arbeidsinnvandrere, men ”båtflyktninger”, noe som er interessant da flyktninger i de tidligere eksemplene ble ansett som spesielt problematisk. Disse unntakene kompliserer noen av ideene rundt deres forståelse av forholdet mellom kulturell annerledeshet og sted.

I tillegg til kulturelle forskjeller og økonomisk gunstighet var det tydelig at det var noe mer som lå til grunn for partienes innvandringshierarki. Jeg ba alle respondentene om å utdype hva de trodde var årsaken til at noe innvandringsgrupper ble raskere og bedre integrert enn andre og her nevnte syv av respondentene (fire fra PVV og tre fra Frp) *religion* som en sentral forklaringsfaktor. Disse respondentene la til at de mente religion og kultur henger tett sammen, og ikke kan forstås som adskilt. Selv om PVV er langt tydeligere her i sin retorikk og kritikk er det ingen tvil om hvilken religion (og dermed hvilken kultur) respondentene forsto som *mest annerledes*, og dermed *mest problematisk*: Islam.

PVV er åpen og tydelig om at deres aller viktigste politiske kamp er mot det de kaller ”islamiseringen av Nederland og Europa” (PVV 2017). Islam, heller enn kun innvandring generelt, kan tolkes å være svaret på Bacchis spørsmål ”*Hva definerer Frihetspartiet problemet som?*”. Partiet anser også innvandring generelt som et sentralt problem, men partiets viktigste kampsak er kampen mot Islam. Gjennom intervjuene med PVV endte tilnærmet alle svar opp med å handle om Islam, mens i intervjuene med FrP ble ikke Islam nevnt før jeg tok opp temaet. Flere forskere har argumentert for at det skjedde et ontologisk skifte da høyrepopulismen inntok innvandringsdebatten i Europa på 1980-tallet (Fangen & Vaage 2014). Mens det tidligere var mest negativ oppmerksomhet og retorikk tilknyttet arbeidsmigranten fra Øst-Europa som kom for å ”stjele” jobbene til folk, har debatten blitt kulturalisert og fokuset har flyttet seg over mot ikke-vestlig eller muslimsk innvandring som anses som den farligste trusselen (Fangen & Vaage 2014).

Flere FrP-politikere har vist tegn til islamofobiske tendenser, men kampen mot Islam er som nevnt ikke ”offisiell” partipolitikk slik som hos PVV. Den mobile muslimen utgjør likevel, (i svært forskjellig grad mellom partiene og innad i Frp) det største, farligste og mest umoralske avviket i begge partienes metafysiske verdensbilde som til nå synes å være hovedsakelig et sedentært et, med unntak av partienes syn på økonomisk mobilitet som kan

synes å være forankret i en mer nomadisk metafysikk. Når respondentene snakket om Islam synes deres mobilitetsforståelse å bli ytterligere komplisert, noe som vil diskuteres nærmere.

5.2 Fremskritt og Frihet i møte Islam

Partinavnene *Fremskritt* og *Frihet* kan fremstå som noe motstridende med det som i møte med innvandring tolkes som et sedentært metafysisk verdenssyn. Fremskritt og frihet gir assosiasjoner til modernitet, fleksibilitet, endring, fremtid og muligens også nettopp *mobilitet*, ikke rigid romlig orden og en statisk, territoriell kultur- og identitetsforståelse. Til tross for partienes tilsynelatende tradisjonelle og rigide syn på identitet og kultur når de snakker om innvandringsproblemet, endres retorikken i det de går over til å snakke om Islam. Respondentenes beskrivelse av farene ved muslimsk innvandring var preget av et språk som minner om det nomadiske metafysiske verdenssynet heller enn det sedentære: Islam ble beskrevet med ord som gammeldags og uopplyst og ble satt i kontrast med kristendommen som ble beskrevet som en religion som har utviklet seg og blitt moderne:

”Det er klart at kultur henger også sammen med religion, om man har samme religionsforståelse som ligger i bunn, samme verdiene.. det er ikke noe tvil om at kristendommen, hvert fall sånn den har utvikla seg i dag er mer en frihetsreligion enn kanskje Islam er for å si det sånn” (FrP-respondent 3)

”Islam er på fremmarsj.. (...) Islam er spesielt problematisk for at det er på mange måter en politisk ideologi. Altså man tror jo på en fyr, som vi kristne også gjør, men det klart at man.. i Norge så har man brukt noen hundre år for å sørge for at menn og kvinner har like rettigheter og ingen kan vel påstå at man i Islam har like rettigheter som mann og kvinne. Så det er noe med å rykke tilbake til start” (FrP-respondent 4).

”There is not so much technology, not so much education over there. If you look to Islamic world then you see they stay behind. And it's because of their religion, because they only need one book and everything is written in the book. They don't need other books. Like science” (PVV-respondent 2)

”Christianity changed. It was an enlightenment and in Islam that can never happen because of the content of the Koran is literally the words of God so it can never change” (PVV-respondent 4)

Respondentene beskriver Islam som både mobil: ”på fremmarsj” og uttrykker bekymring for muslimsk innvandring, og spredning av religionen, samtidig som de beskriver Islam det motsatte av mobil: stillestående.

Gjennom intervjuene var det mest fremtredende likhetstrekket mellom Fremskrittspartiet og Frihetspartiet hvordan deres kritikk av Islam er rammet inn i et forsvar av liberale verdier. Dette vil bli diskutert i de neste analysekapitlene, men poenget her er at disse liberale verdiene knyttes til det å bevege seg *fremover*, mens Islam forstås som noe gammeldags preget av ufrihet og knyttes til det å *stå stille*. Spredningen av Islam utgjør altså en spredning av det stillestående, en *mobil immobilitet*. I møte med Islam skjer det med andre

ord noe med deres forståelse av mobilitet: den skifter side. Når respondentene beskriver innvandring generelt forstås innvanderens mobilitet som noe negativt og unaturlig, men i møte med muslimsk innvandring blir mobilitet i stedet en del av "oss", vår moderne identitet og kultur preget av *fremskritt* og *frihet*. Denne forståelsen av "vår" mobilitet er heller forankret i en nomadisk metafysikk der mobilitet assosieres med modernitet og utvikling og forstås som en positiv og nødvendig kraft for kultur og identitet. Her er det å bevege seg fremover som er naturlig, det å være stillestående er avviket. Både FrP og PVV identifiserer seg selv som moderne og hevder at beskyttelsen mot den spredningen av Islam i stor grad handler om å bevare "hvor langt vi har kommet" og vår moderne identitet og kultur så vi ikke "rykker tilbake til start". Islams "fremmarsj" forstås som en trussel mot våre fremskritt og vår frihet, og partinavnene gir i denne forstand mening, samtidig som det står noe paradoksalt i forhold til deres mer sedentære syn på innvandring generelt.

FrP og PVV deler en rekke geografiske forestillinger med svært lik metafysisk forankring. Deres forståelse av mobilitet er hovedsakelig forankret i en sedentær metafysikk, men med noen unntak: I tillegg til å forstå økonomisk mobilitet ut i fra en nomadisk metafysikk forstår de også sin egen mobilitet ut i fra en nomadisk metafysikk. Det sistnevnte kommer først frem i respondentenes beskrivelser av farene ved muslimsk innvandring. Mens innvandring generelt truer vår nasjonale kultur og tradisjonelle verdier, er det våre moderne, liberale verdier som blir truet av Islam. Deres mobilitetsforståelse er med andre ord noe paradoksalt forankret i både et sedentært og nomadisk metafysisk verdensbilde, og verdiene som definerer "oss" endres i møte med Islam.

5.3 Geografiske forestillinger som grensediskursens grunnlag

Antagelsene tilknyttet partienes geografiske forestillinger diskutert i dette kapittelet utgjør grensediskursenes grunnlag og hva slags grenser partiene konstruerer mellom "oss" og "dem" er forstår jeg som basert på dette grunnlaget. Cresswell (2006) kaller disse forestillingene for *moralske* geografier: de utgjør en del av partienes etiske virkeligheter og kan fungere som et moralsk legitimerende utgangspunkt for PVV og FrPs ideologi og politikk.

Dersom identitet forstås som noe statisk og territorielt, dersom vi kan kategorisere mennesker ut i fra hvor de "tilhører" og dersom visse mobile grupper utgjør en potensiell trussel for "vår" identitet, velferdsstat, sikkerhet og stabilitet kan dette skape en logisk legitimering av lukkede nasjonale grenser. Slike forestillinger vil også kunne fungere som en

legitim forankring av kategorisering av mennesker som kan fyre opp under stereotypier og gjøre det lettere å begrense egen moralsk radius og ikke føle noe ansvar overfor ”dem”.

Det paradoksale elementet ved disse ideenes metafysiske forankring og partienes identitetsforståelse kan tolkes å vise en brist i partienes liberalistiske grunntanke. I møte med både innvandring og Islam får liberalismen og ideen om universal, individuell frihet plutselig en rekke forbehold og er ikke lenger universal. De liberale verdiene som PVV og FrP er opptatt av kan tolkes å være forbeholdt ”oss” og gjelder ikke ”dem”, og her kan geografiske forestillinger være en del av forklaringen som ligger bak. Det er ingenting i liberalismen som ideologi som tilsier at dens vekt på individuell frihet ikke skal gjelde alle eller at de er forbeholdt vestlige demokratiers borgere, noe som tilsier at man må dykke dypere enn ideologi.

6. Analyse 2: Grensene mellom ”oss” og ”dem”

Dette analysekapittelet vil forsøke å besvare spørsmålet ”Hva slags grenser konstruerer Fremskrittspartiet og Frihetspartiet mellom ”oss” på innsiden og ”dem” på utsiden?” Flere av temaene fra forrige analysekapittel vil også tas opp i dette analysekapittelet, men mens det forrige analysekapittelet handlet om underliggende geografiske forestillinger vil dette kapittelet handle om grensekonstruksjon. Jeg vil undersøke konstruksjonen av ”oss”/”folket” (populismens kjerneelement) i relasjon til det Brubaker (2017a) beskriver som et todimensjonalt rom: langs klasse-aksen og annerledes-aksen, og mellom de tre grensene som går på tvers av aksene. Jeg vil altså finne partienes ”oss” ved å se på ”oss” sin relasjon til ”dem”. ”Dem” er summen av alle gruppene som blir ekskludert fra ”oss” der den tydeligste opposisjonen er rettet mot eliten og mot innvandrere/muslimer.

6.1 Frihetspartiets horisontale og vertikale grenser

“Borders are important. Because they protect us and define who and what we are. Thanks to our governments who gave away sovereignty we are now no longer in charge of our immigration policy and even our own borders. And the result is devastating. If you give away the keys of your own house to someone who leaves the doors unlocked you should not be surprised when unwelcome guests force their way in” (Wilders tale på Ambrosettikonferansen i Italia 2017).

Sitatet over viser hvor fundamentalt viktig nasjonale grenser er for Geert Wilders og hvordan også han forstår grensa som noe mer enn noe fysisk og territorielt: ”de beskytter oss og definerer hvem og hva vi er”. De nederlandske nasjonale grensene *definerer* Wilders sitt ”oss” samtidig som vi vet at han langt i fra inkluderer alle som befinner seg innenfor de territorielle grensene i sin definisjon. Grensene som definerer ”oss” må derfor tillegges noen kriterier som handler om identitet (*hvem* vi er) og egenskaper (*hva* vi er) som jeg vil forsøke å belyse. Sitatet sier også noe om *forholdet* mellom ”eliten”, ”de andre” og ”oss” der den første gruppen ansvarliggjøres for å inkludere og prioritere den andre på bekostning av den tredje.

Beskyttelsesfunksjonen Wilders beskriver her handler ikke bare om å sikkerhet mot militær invasjon eller terrorister, men også en invasjon av noe som truer ”vår” identitet. Grensene beskytter ”oss” fra fremmede elementer som potensielt vil føre til tap eller ødeleggelse av ”oss”. Skylden legges på naive regjeringspartier som har ”latt døra stå ulåst” og dermed dolket ”oss” i ryggen. Diskusjonen vil nå undersøke FrPs og PVVs bilde av ”folket” i relasjon til denne ansvarlige, eller mer presist *uansvarlige*, eliten som favoriserer de fjerne ”andre” over de nære ”oss”.

6.1.1 Henk og Ingrid vs. EU og den cappuccinodrikkende Teslasjåføren

I PVVs valgprogram fra 2010 kunne man lese at ”Henk og Ingrid er lei av å betale for Ali og Fatima”, en frase som har gått i igjen i flere av deres tidligere valgkampkampanjer (PVV 2010; The Guardian 2012). I velferdsjåvinistisk stil blir innvandringssaken gjennom dette utsagnet bakt inn i velferdspolitikken og lagt fram som en kostnad for skattebetalerne. På intervju spørsmålet ”Hvem er Henk og Ingrid?” fikk jeg et lignende svar fra alle de fire PVV-responentene:

”Henk and Ingrid are the typical Dutch couple. They are a middle class or working class, and they are the people who make this country great. By going to work every morning at 8 o'clock to a factory or here at the coast to a fishing trawler. They earn the money, they bring it back and they are the backbone of our country. And they also pay the price for mass migration” (PVV-responent 1).

“If you want to compare Henk and Ingrid to America there's Joe six-pack, the average American. Not very rich, not a millionaire, but just the common American guy (latter) who loves to watch sport who goes to his job and makes money for his country and for his country. Our Dutch equivalent are Henk and Ingrid, they're just common Dutch people. So we specify Henk and Ingrid, also as a symbol that they deserve the right choices along with our tax money goes” (PVV-responent 2).

Henk og Ingrid kan forstås som den nederlandske ekvivalenten til Kari og Ola Nordmann, eller som respondenten nevner: USAs ”Average Joe”, og utgjør Wilders idealtypiske ”folk”. PVVs ”folk” eller ”oss” beskrives som vanlige, middelklasse- eller arbeiderklassefolk med ærlige hensikter som jobber hardt og bidrar til fellesskapet. Og dette ”folket” løftes frem av respondentene som ofrende helter: ikke bare er de landets ryggrad, men de tar også regningen for innvandrerne. Beskrivelsene av Henk og Ingrid, samt hvordan respondentene tar i bruk ordet ”vanlige”, kan innebære og skape en idé om at ”folket” er en homogen gruppe uten store interne ulikheter.

”Henk og Ingrid”-retorikken resonerte godt hos store deler av den nederlandske befolkningen i en periode, men endte i 2012 opp som en PR-katastrofe for partiet (The Guardian 2012). Samtidig som PVV drev valgkamp og hyppig tok i bruk dette slagordet fant et dødsfall sted i den nederlandske byen Almelo. 64 år gamle Aziz Kara som tidligere hadde kommet til Nederland som innvandrer fra Tyrkia, ble involvert i en opphetet krangel med et naboektepar. Aziz ble slått i bakken, endte opp i koma og døde ti dager senere av en hjerneblødning (The Guardian 2012). Ektemannen skal i følge vitneutsagn ha slått Aziz ned, mens kona skal ha ropt rasistiske utsagn. Årsaken til at PVV fikk mye negativ oppmerksomhet etter dette var ekteparets navn: Henk og Ingrid. En nederlandsk TV-personlighet twitret kort tid etter: ”Henk and Ingrid are real. And they just killed someone in Almelo” (The Guardian 2012). Partiet opplevde en midlertidig nedgang i oppslutning og droppet slagordet. PVV-responentene hadde likevel tilsynelatende ingen problemer med å

bruke navnene under intervjuene, men nevnte ikke hendelsen. Partiet tar fortsatt i bruk samme type argumenter og retorikk, men uten navnene.

PVV hevder å være ”folkets” representant og de er tydelige på hva som er folkets problem: de er glemt av ”eliten” og nedprioritert til fordel for innvandrere.

“We try to give people a voice. The people are completely forgotten in bad neighbourhoods. They pay the price for mass migration. They don't speak the language anymore in their street. They see only mosques and no churches... They are not racists. The political correct people always say: "They are racists". No. They live in completely different circumstances than the Tesla driver ordering a cappuccino every day at Starbucks. So that's two different worlds. We try to give a voice to the common people who pay the price of the mass migration. Also the Tesla driver who drinks cappuccino everyday at Starbucks is welcome and take part too, he probably votes for someone else because he is not confronted with problems that we address” (PVV-respondent 1).

”I think that the elite... The politicians, you know the big guys, the multinationals, the bankers, the guys who have a lot of economic power... Because it's all about the money. That's the elite and they want to keep things for their own (...) And I think that the elite they are afraid of us because we are the voice of the people. And it's not a battle between left and right anymore it's a battle between the people and the elite at this moment. And the elite are doing their thing, not listening to the people. (PVV-respondent 2)

”We represent the common person, that's really it. And the common people are Henk and Ingrid, the people who don't feel represented by the government anymore. They're not heard and it's started with Pim Fortuyn” (PVV-respondent 4).

“There is a term in Dutch, Salonsocialist, its maybe same in English, it means you're socialist, but you're very rich. The parties, especially the left here is always... They pretend to act for the common people, but it's really the other way around, enriching themselves” (PVV-respondent 3).

”In recent years, our governments have allowed millions of people to flow uncontrollably into our countries. Our governments have conducted a dangerous open-borders policy. (...) Politicians from almost all of the established parties are promoting our Islamization. Almost the entire Establishment, the elite universities, the churches, the media, politicians, put our hard-earned liberties at risk. (...) They are blind to the truth -- but we are not! And we do not accept that they are blind to the truth. We no longer accept that the elites have abandoned the people.” (Wilders tale på Europe of Nations and Freedom 2017)

Her blir politikere, regjeringen, de ”store gutta”, de multinasjonale, de rike og mektige, bankfolk, venstresiden og *salonsocialister* plassert i elitekategorien og dermed ekskludert fra ”folket”. Salonsocialister antar jeg ligner begrepet ”champagnesosialist” som refererer til mennesker som anser seg selv som sosialister, som lever en komfortabel velstående livsstil som noen anser å være motstridende med deres påståtte politisk overbevisninger.

I tillegg til mobilitetselementet PVV tillegger eliten diskutert i forrige analysekapittel forstås denne gruppen som folkets motsats på flere måter: de er mektige, rike og politisk korrekte. De blir også forstått som å handle i egeninteresse uten å bry seg om ”vanlige folk”. I beskrivelsen av Salonsocialistene blir det også hintet til korrupsjon da de anklages for å late som å handle på vegne av folket, men egentlig kun er opptatt av å ”berike seg selv”. Respondent 2 hevder at det ikke lenger er en kamp mellom høyre og venstre i politikken, men heller en kamp mellom ”folket” og ”eliten”. Dette kan tolkes som det Rydgren (2007)

argumenterer for at høyrepopulistiske partier ofte søker etter: dekodning av det politiske rommet. Ved å hevde at PVV er det eneste partiet som representerer ”folket”, mens alle de andre er den del av en elite, kan PVV ta til forskjellene mellom de andre partiene og gjøre forskjellene ”oss” og ”eliten” skarpere.

Regjeringspartier er en naturlig del av høyrepopulismens elite ettersom disse enkelt kan pekes på som ansvarlige for samfunnsproblemer på grunn av deres maktposisjon, og dette er også tilfelle for PVV (Kriesi & Pappas 2015). Respondentene pekte alle på den generelle samfunnsutviklingen i Nederland som negativ og trakk frem: ”dårligere” nabolag, økt muslimsk innflytelse, velferdsgoder som blir tildelt innvandrere fremfor ”folket” og mindre trygghet. Regjeringspartier ble beskrevet som uvitende og blinde, men ansvarlige for denne utviklingen som i stor grad anses å skyldes for lite kontroll langs de nasjonale grensene. Regjeringen blir ikke bare beskyldt for å åpne opp de nasjonale grensene og slippe inn ”de andre”, men også for å diskriminere ”folket” og *tilrettelegge* for den muslimske innflytelsen i Nederland:

“There is a separation between men and women in Muslim communities, even facilitated for by the government for example swimming pools, they have separate pools” (PVV-respondent 1).

“We have loads of examples to indicate that the Dutch people are discriminated against. Everything goes in favour of migrants, the free health care, the housing... you name it. That's not fair. So that's also what we try to fight. While Henk and Ingrid have to work! There is a lot of dissatisfaction because of those kinds of things. We try to give people a voice that has a problem with that. Also the people are completely forgotten in bad neighbourhoods“ (PVV-respondent 3).

Skylden for innvandringen legges også på EU, som også blir ansett som en del av ”eliten”:

“Also, the EU agenda on migration was never aimed at stopping mass migration, it was always aimed at facilitating mass migration. It's the elites. The criteria to issue residence permits to asylum seekers or any other type of migrant are mostly set by the EU. We mostly lost our ability to decide for ourselves who can come in and who cannot come in.” (PVV-respondent 4).

“We lost our freedom due to the EU. On the very important field of immigration, we are completely dependant on the EU on what happens. We lost our borders, we lost our power to make our own rules. We can get our borders back, we can get our immigration policies back. We just want to be our own boss again. Our own boss on policies, our own boss on borders, our own boss on what's good for the country. So we should get rid of the EU. And that's possible, the British did it” (PVV-respondent 1).

”We like economic cooperation that is fine, but we want to keep our sovereignty. And we see at this moment you know we have no internal borders... if you have external a border that's good, but otherwise it will not work. But the outside borders they are not closed, you can go through it” (PVV-respondent 3).

PVV er som nevnt en tydelig EU-motstander (til tross for deres positive forståelse av det økonomiske samarbeidet diskutert i forrige kapittel) og løfter frem unionens påvirkning på nasjonal innvandringspolitikk som den viktigste årsaken, i tillegg til det generelle ønske om å bestemme selv over egne grenser.

PVV-respondentenes beskrivelse av eliten stemmer svært godt overens med Rydgrens (2007) og Brubakers (2017a) beskrivelser av høyrepopulismens typiske kategorisering av eliten og det er tydelig at PVV konstruerer en skarp horisontal grense langs Brubakers klasseakse mellom ”folket” og ”eliten”. Samtidig konstruerer de også en mindre tydelig vertikal grense mellom ”oss” og ”eliten” langs Brubakers (2017a) annerledes-akse ettersom eliten ikke bare blir fremstilt som en mektig, økonomisk overklasse, men også som kulturelt annerledes. Teslabilen og cappuccinoen som ble diskutert i forrige analysekapittel symboliserer ikke bare en økonomisk mobilitet, men også en kulturell mobilitet preget av andre verdier og en annen livsstil enn ”folket”. Gjennom slike symboler skaper PVV kontraster mellom ”folket” og ”eliten”: arbeiderklasse/middelklasse vs. rike, stedsrøtter vs. rotløshet og nasjonal vs. global. De forstår og fremstiller disse gruppene som levende atskilt i hver sin verden, eller i hver sin del av en dikotomisk verden, slik Kriesi & Pappas (2015) hevder er en typisk høyrepopulistisk elitekategorisering.

PVV's grensekonstruksjon her er tydelig: Gjennom bruk av kontraster og idealtypifisering av både ”folket” og ”eliten” skaper de både forskjeller mellom, og likheter innad, disse to gruppene. ”Eliten” havner utenfor både den horisontale grensa og den vertikale grensa, både over (del av en annen klasse) og utenfor (del av en annen kultur), samtidig som den førstnevnte er tydeligere da PVV vektlegger økonomi og makt tyngst i sin elitekategorisering. Selv om den ene grensen er mer tydelig enn den andre styrker dette Brubakers (2017a) teori om den diskursive sammenflettingen av høyrepopulismens opposisjon. Slik produserer og reproducerer PVV et forenklet verdensbilde der ”eliten” blir tildelt skylden for folkets problemer. PVV's konstruksjonen av grensene mellom ”folket” og ”eliten” henger tett sammen med PVV's fremstilling av innvandrere og Islam, noe jeg nå vil se nærmere på.

6.1.2 Henk og Ingrid. vs. Ali og Fatima

At PVV's viktigste kamp er mot islamsk innflytelse kom tydelig fram under alle intervjuene, det kommer tydelig fram i partiprogrammet deres og det kommer tydelig fram omtrent hver gang Wilders uttaler seg i parlamentet, holder taler, blir intervjuet, og publiserer noe på Twitter. De som ansvarliggjøres for denne innflytelsen er både eliten diskutert over, som åpner grensene og tilrettelegger for muslimer, samt muslimene selv.

I det forrige analysekapittelet ble det nevnt hvordan Ali og Fatima ble brukt som symbolet på hvordan regjeringen favoriserer muslimske innvandrere over Henk og Ingrid. I

kampanjen ble muslimske innvandrere fremstilt som et økonomisk problem der Ali og Fatima mottar ufortjente velferdsgoder, i tillegg til budskapet om at ”folket” som skattebetalere tar regningen for alle kostnader knyttet til innvandring. Henk og Ingrid kan tolkes som Ali og Fatimas kontrast og en representasjon på alt Ali og Fatima *ikke* er. Mens Henk og Ingrid jobber hardt og bidrar til fellesskapet sitter Ali og Fatima hjemme og utnytter velferdsstaten. Mens Henk og Ingrid ønsker seg trygge omgivelser, god helse og det beste for sine barn bryter Ali og Fatima loven og får uansvarlig mange barn.

I: And who are Ali and Fatima?

R: Those are Muslim names. Muhammad is by the way the most popular name in the Netherlands. I don't remember what we said about Ali and Fatima. Maybe we tried to say that the tax payers should go to Henk and Ingrid, not to Ali and Fatima

I: But what's the difference between Ali and Fatima and Henk and Ingrid?

R: Well... like I said, not all Muslims are against the country, but if you look at the numbers, they indicate we have a big problem. They have different values than the Dutch people do. They don't work as much as the Dutch people do. The crime rate is enormous. Again, we're not saying every Muslim is this or that... that is a generalising. If Muslim people do good in the Netherlands we don't have any problems with them, it would be fantastic if they could adapt to Dutch culture, but the problem is that a lot of them don't” (PVV-respondent 1)”

“Henk and Ingrid just want a safe environment, money in their pocket, good health care, all the best for their children, education etc. (...) Henk and Ingrid they have one or two children, or maybe three. But they cannot afford more children, but Ali and Fatima don't think about that. We want them to have a good education, warm clothes in the winter, offer them a home and offer them a future” (PVV-respondent 3).

Henk og Ingrids ønsker blir over beskrevet som ”veldig normale, veldig menneskelige”. Adjektivet *menneskelig* vil av mange tolkes noe universalt og gjeldende for alle, men disse ønskene blir her forbeholdt ”oss”. Her ligger det en antagelse om at Ali og Fatima *ikke* besitter slike ønsker.

Da Muhammed toppet navnelisten i Oslo i 2017 kalte FrP-politiker Helge Andre Njåstad det for ”skremmende” (Bergensavisen 2017). Selvbiografien til Wilders bruker mange sider til å begrunne hvorfor den muslimske profeten Muhammed utgjør ondskapen selv og navnets økende popularitet i Nederland kan nok både skremme partier som FrP og PVV, men også brukes som et ”bevis” eller en indikator for at deres budskap om økt muslimsk innflytelse i Norge og Nederland stemmer.

En tilsynelatende gitt sannhet PVV legger til grunn, og antar at jeg som intervjuer også er innforstått med i beskrivelsen av Ali og Fatima, er at Ali og Fatima ikke er nederlandske. De er ikke nederlandske, i kraft av å være muslimer og de er ikke en del av PVVs ”oss”. De blir beskrevet som annerledes, beskyldt for å ikke jobbe like mye som nederlendere, å stå bak økt kriminalitet og for å ikke ønske eller gidde å integrere seg. På

spørsmålet om hvem Ali og Fatima er, begynte respondent 2 sitt svar med å tilsynelatende snakke om innvandrere generelt:

“Because we see in the stats that the people who came in, most of them do not have a job. At least 70% do not have a job, so they are living on welfare. And what we see is that you know the Dutch families, they have on or two children, or maybe three. But they cannot afford more children. Because you want them to have a good education, warm clothes in the winter, offer them a home and offer them a future. Those families they work very very hard. And then we have the migrants, a lot of them, not all, a lot of them they are sitting at home making a lot of children and they get a lot of money for each child. They have a different mind set (PVV-respondent 2)

Men på neste spørsmål om hva respondenten trodde var årsaken til disse forskjellene ble Islam raskt trukket inn:

“It's about culture. But also Islam... because Islam is culture. It's tied to each other. And because I have seen it. Once there was a Moroccan lady she had a good education, she married and I thought the guy he was not so bad. And then he put her at home. She was not allowed to work anymore and then... they're having a baby every two years! (PVV-respondent 2)

PVV-respondent 1 forklarer forskjellene mellom Henk og Ingrid og Ali og Fatima med at ”de har forskjellige verdier enn oss” og to av de andre PVV-respondentene brukte uttrykket ”different mindset” i beskrivelsen av muslimer. Her kan det trekkes tydelig linjer til antagelsene knyttet til annerledeshet diskutert i det første analysekapitlene da muslimer forstås og antas her å være annerledes i tillegg til at denne annerledesheten forstås eksistensiell og lite fleksibelt. Verdiantagelsen om at ”våre” verdier og ”vårt” tankesett er bedre enn deres er også tydelig her.

PVV's forståelse av Islam som både en kultur og en politisk ideologi kan innebære at PVV anser forskjellene mellom nederlendere og muslimer som å stikke dypere enn tro og religiøse praksiser. Respondent 4 ble spurt om det er mulig å være en nederlandsk muslim og svarte at ”well.. that's kind of hard. Because the Dutch values are not really compatible with Islam” noe som igjen innebærer ideen om at det er noe eksistensielt motstridende mellom Nederland og Islam. Muslimer i Nederland har dermed ikke mulighet til å krysse grensa til ”oss” uten å forlate sin religion ettersom de i kraft av å være muslim per definisjon er ekskludert i PVV's ”oss”.

PVV-respondentenes beskrivelse av Islam varierte med tanke på generalisering og nyansering. Respondent 4 brukte adjektiv som ”ond” og ”tilbakestående” for å beskrive Islam, mens de tre andre holdt fokuset på Islam som en trussel mot ”våre” liberale verdier. Disse tre påpekte også i varierende grad et skille mellom ekstreme og moderate muslimer, samt mellom Islam og enkeltmuslimer.

“Not all Muslims in the Netherlands are violent towards our society. That's important to say because there are also people who respect our rules. But the numbers of people who don't are so high that it's safe to say we have a very big problem. 100.000 Muslims in the Netherlands are willing to defend their ideology with violence” (PVV-respondent 1)

“We think a Moderate Islam does not exist. Islam is Islam. But, there are moderate Muslims (PVV-respondent 2).

Wilders påpeker også at det finnes moderate muslimer, både i selvbiografien sin og flere taler:

“I am not talking about all individual Muslims, many of whom are moderates, but I am talking about the Islamic ideology, which is incompatible with freedom, and democracy that we are importing massively” (Wilders tale på Ambrosettikonferansen 2017).

Anerkjennelsen av at det finnes moderate muslimer kan likevel tolkes som noe i strid med en del andre argumenter partiet tar i bruk og nyanseringen kommer ikke fram i partiprogrammet eller i Wilders daglige aktivitet på sosiale medier. Hvorvidt nyanseringen under intervjuene kan tolkes å representere respondentenes faktiske forståelse av Islam eller om det er strategisk retorikk er vanskelig å tolke. Om respondentene jeg snakket med eller Wilders alene er en bedre representasjon av partiet er også vanskelig å si. På en side er Wilders partiets leder og eneste offisielle medlem. Han er likevel kun en person i et stort politisk parti og respondentene selv hevdet at Wilders eierskap til partiet er ekstremt overdrevent.

I sitatet over kobler også Wilders demokrati til ”oss” og to respondenter knytter en lignende link gjennom argumentet om at muslimer setter Islam over demokratiske prinsipper og nederlandske lover.

“Muslims are not scared of the democratic principles in the Netherlands because most of them say that their own ideology, the Islamic ideology, is more important than democratic rules. So they live by their ideology. And they find it more important than the Dutch law. So democracy is under pressure. Also the welfare system under pressure from what I just told. The freedom is under pressure because there is a tendency that the Muslim community not all, but a lot do not like the Netherlands. Or don't like the West. There is even hatred towards the country they live in” (PVV-respondent 1).

Her er skillet mellom moderate muslimer og ekstreme muslimer mindre tydelig igjen, selv om det spesifiseres at det ikke snakkes om alle, men majoriteten. Det er vanskelig å oppfatte hvorvidt muslimene som omtales ikke er innvandrere, men født og oppvokst i Nederland. Ettersom ingen muslimer anses å være en del av PVVs ”oss” kan man også tenke seg at PVV anser alle muslimer i sin forståelse av innvandringskategorien. Uansett havner både innvandrere og muslimer, og dermed naturlig nok muslimske innvandrere, utenfor den vertikale grensa PVV konstruerer mellom ”oss” og ”dem”. Dette var tilfelle også med FrP-respondentene da deres innvandrerkategori i noen tilfeller virket å også innebære andre- og tredjegerasjons innvandrere når det var snakk om muslimer.

At muslimer setter Islam eller Koranen over demokrati og nasjonale lover kan henge sammen med PVVs forståelse av Islam som ikke en religion, men en ideologi og en kultur, noe jeg vil komme tilbake til. To av PVV-respondentene trakk også frem at innvandrere

og/eller muslimer i Nederland ikke liker Nederland, og i sitatet over brukes begrepet ”hat”. Dette kan tolkes som et retorisk grep Van Dijk (1992) kaller ”reversals” eller ”blaming the victim” der skylden legges over på muslimene selv. I stedet for at PVV eller Nederland har noe i mot muslimer reverseres dette til at det er muslimene som hater oss, og dermed redefineres problemet.

PVV er som nevnt kjent for ekstreme retoriske og visuelle virkemidler i sin fremstilling av Islam. I 2018 lanserte PVV en kampanjefilm med teksten ”ISLAM ER TERROR” i stor, rød skrift der ordet ”terror” ble byttet ut med en rekke ekstreme ord som ”underkastelse”, ”æresdrap”, ”totalitarisme”, ”slaveri” og til slutt ”dødelig” med blod dryppende ned fra bokstavene og skrekfilm musikk i bakgrunnen (NLTimes 2018). Videoen er tydelig laget for å skremme og for å skape et bilde av Islam som farlig. Dette kan tolkes som det Wodak (2015) kaller fryktpolitikk der PVV konstruerer muslimer som skyldebukker gjennom stereotypier og fiendebilder. Den negative fremstillingen av Islam er også svært tydelig på Wilders twitterkonto der han tar ofte merker sine daglige innlegg med emneknagger som #deislamiseren og #stopislam, som i innlegget hans på den nederlandske frigjøringsdagen:

”If we do not stop the Islamisation of the Netherlands quickly, this will be much worse. A totalitarian ideology such as Islam is diametrically opposed to freedom and respect. Think about that on liberation Day. Islam = unfreeness. #StopIslam” (Wilders 2019).

Her sier Wilders eksplisitt at frihet er Islams diametrale, altså direkte, motsetning. To dager før publiserte han et mørkt bilde av en mann med turban og sorte, sinte øyne med teksten ”Muhammad = warlord. Islam = submission. No islam = Freedom. #StopIslam #Freedom” (Wilders 2019). Grensekonstruksjon handler som nevnt i stor grad om å konstruere annerledeshet, å skape et positivt bilde av ”oss” og en negativt bilde av ”dem” og dette kan sies å være islamofobisk grensekonstruksjon på sitt mest ekstreme. Jeg brukte et lignende eksempel fra Wilders twitterkonto i en av intervju samtale og spurte om respondenten var enig i utsagnet og fikk et nølende svar: ”Well... right now, it is necessary to use words like that. It has shock value and people need to wake up” (PVV-respondent 3). Dette tyder på at PVV bevisst tar i bruk frykt og overdrivelse som strategi i sin fremstilling av Islam.

PVV’s bruk av parnavnene som symboler på ”oss” og ”dem”, deres generelle beskrivelser av muslimer, samt forskjellene mellom muslimer og ”oss”, er tydelige former for grensekonstruksjon. Dette kan tolkes som både en representasjon av PVV faktiske forståelse av forskjellene mellom deres ”oss” og muslimer, samt være en strategisk retorisk fremstilling, og utgjør sannsynligvis en kombinasjon. Å skape og reprodusere ideer om

forskjeller kan, slik Castles & Davidsons (2000) argumenterer for, være en effektiv måte å legitimere forskjellsbehandling på. Det territorielle elementet ved grensekonstruksjon er også tilstede da PVV promoterer ideen om at Nederland skal være forbeholdt deres ekskluderende definisjon av ”folket” og knytter dermed sammen hvem og hva ”vi” er, til de nasjonale grensene. PVV knytter ideer om annerledeshet til sted og religion, og bruker denne annerledesheten for å legitimere en ekskluderende nasjonal grensehåndtering. PVVs ideal-Nederland kan tolkes å være et forestilt fellesskap bestående av kun Henk og Ingrid-er.

Som nevnt hevder Brubaker (2017a) at høyrepopulistiske partier ofte også definerer ”folket” i opposisjon nedover langs den vertikale aksene. Det er vanskelig å finne grupper som kun er vertikalt ekskludert langs Brubakers klasse-akse, men det tydelig at Ali og Fatima ikke bare blir satt i motsetning til ”folket” i en kulturell forstand, men også langs klasse-aksene da de også fremstilles som å utnytte velferdsstaten. Den vertikale og horisontale ekskluderingen henger sammen da ideen om at innvandrere eller muslimer ikke bidrar økonomisk kan forstås som *på grunn av* deres annerledeshet (i tillegg til at dette også henger sammen med elitens tilretteleggelse). PVVs forståelse og fremstilling av innvandrere, og spesielt muslimske innvandrere, er dermed også preget av det en diskursiv sammenfletting av den vertikale og horisontale opposisjonen. PVV konstruerer med andre ord både en vertikal og horisontal grense mellom ”oss” på innsiden og innvandrere og spesielt muslimer på utsiden.

6.2 Fremskrittspartiets horisontale og vertikale grenser

“Jeg forstår ikke tankegangen. Venstresidens kamp for høy innvandring og at de ikke slår ring om våre helt grunnleggende verdier, fører til utrygghet. I møte med det vi ser på østkanten av Oslo, med stadig mer vold, narkotikasalg og åpenbar inspirasjon fra svenske tilstander, hvor bilbranner foregår i massivt antall, skaper utrygghet” (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 324)

Ringene som Listhaug kritiserer venstresiden i norsk politikk for å ikke slå rundt ”våre helt grunnleggende verdier” kan tolkes som en ring rundt ”oss”: hvem vi er og hva vi er. Inkludering innebærer som regel også ekskludering og denne ringen rundt ”oss” utgjør samtidig en mur for andre. Påstanden om at hullene i denne ringen fører til utrygghet innebærer også ideen om at det utenfor representerer noe farlig og at på grunn av venstresiden befinner dette farlige seg blant ”oss”. Listhaug trekker fram tilstanden i Oslo som en konsekvens av den høye innvandringen venstresiden har kjempet for og dette kan tolkes å fremstilles som et bevis for egen samfunnsanalyse basert på antagelser om innvandring fører til konflikt og problemer.

I motsetning til PVV som sitter i opposisjon har FrP sittet i regjering siden 2013 og kan dermed ikke kritisere dagens regjering på samme måte som PVV gjør. Pekefingeren rettes i stedet mot blant annet alle som kjemper for en liberal innvandringspolitikk som blir kategorisert som en del av en elite som vil la døra stå åpen for fremmede.

6.2.1 Fremskrittspartiet ”folk flest” vs. Arbeiderpartiet og moralpolitiet

Fremskrittspartiet er, i følge Bjørklund (2004), grunnleggende populistiske i sin appellering til ”vanlige folk”. Slagordet ”en enklere hverdag for folk flest” viser hvordan partiet forsøker å henvende seg til vanlige folk med hverdagslige problemer (Bjerkem 2016). Dette slagordet innebærer i tillegg ideen om at politikk skal være et uttrykk for vanlige folks ønsker, også kjent som den det Mudde (2004) refererer til som den ”generelle viljen”. Bruken av slagordet tilsier også at vanlige folk ikke blir hørt, eller hvert fall ikke hørt nok, per dags dato. Ettersom FrP sitter i regjering må dette argumentet balanseres: det må både gis uttrykk for at på grunn av vår makt i regjering blir dere hørt, men også et uttrykk for at det blir ikke hørt *nok* derfor trenger vi mer oppslutning for å få mer gjennomslag for ”folkets” ønsker.

Det er mindre tydelig hvem FrPs ”folk flest” inkluderer da de ikke tar i bruk noe tydelig symbol på ”oss” slik som PVV. Men at ”folket” er en vag betegnelse og aldri defineres er et typisk kjennetegn ved høyrepopulistiske partier og kan være en del av en strategi for å nå flere typer velgergrupper (Fangen & Vaage 2014). FrPs opposisjon mot eliten kan spores tilbake til partiets første leder Anders Lange som var en sterk kritiker av andre politiske partier, spesielt Arbeiderpartiet, og foraktet det han refererte til som ”partivesenet” (Jenssen 2017). Anders Langes Parti hadde i følge Jenssen (2017) et populistisk syn på politisk lederskap og anså seg selv som å inneha en unik evne til å forstå ”folkets” tanker og ønsker. Dette var før partiet ble et anti-innvandringsparti og her skiller FrP og PVV seg fra hverandre: PVVs elite- og innvandringsmotstand hang tett sammen fra start, mens FrP var elitekritisk før partiet ble innvandringskritisk. Carl I. Hagen fortsatte Anders Langes elitekritikk og uttalte for eksempel:

”Den nye overklassen i Norge, politikere og byråkrater, trer stadig klarere frem. Denne overklassen ser også ned på befolkningen, som alle overklasser alltid har gjort (...) Alt de steller med går galt. Alt de ikke blander seg opp i, går bra” (Hagen 1988, sitert i Aftenposten 2014b)

FrPs elitekritikk handlet i begynnelsen om motstand mot, som det første partinavnet tilsier: ”skatter, avgifter og offentlig inngrep” (Jenssen 2017). Under Carl I. Hagens ledelse ble partiet også et anti-innvandringsparti som kritiserte de andre partiene for å være tause i innvandringsaken (Jenssen 2017).

FrP-respondent 3 beskrev innvandringsliberale organisasjoner og venstresiden som uansvarlige og hevdet at ”de vil finne ethvert argument for at så mange som mulig skal komme”, i tillegg til å nevne at tidligere regjeringer, samt også dagens regjering grad, i altfor stor grad tilrettelegger for at innvandrere kan utnytte det norske velferdssystemet. Dette ligner PVV-respondentenes kritikk mot både venstresiden og den nederlandske regjeringen. På FrPs Landsmøte i 2019 avsluttet partileder Siv Jensen sin tale med utsagnet ”La oss dundre ut og knuse de jævla sosialistene” (Aftenposten 2019b). Utsagnet fikk hard omtale i media og Jensen selv hevder selv det ble sagt med ”glimt i øyet” og tatt ut av sammenheng (Aftenposten 2019). Uansett kan slik retorikk både vise og skape en forståelse av et antagonistisk skille mellom ”oss” og venstresiden.

Som Norges største parti og det partiet som har regjert stordelen av norsk historie siden andre verdenskrig er Ap en naturlig hovedmotstander og et parti som lett kan ansvarliggjøres for det FrP anser som negativ samfunnsutvikling. Kritikken av Ap kommer tydelig til uttrykk i blant annet både i *En drøm fra Disneyland*-kronikken (2019) og Sylvi Listhaugs (2018) selvbiografi. Hele kronikken er rettet mot Arbeiderpartiet som Tybring-Gjedde og Andersen anklager for å ”dolke vår egen kultur i ryggen” og for å bruke Norge som et ”flerkulturelt eksperiment” gjennom åpning av de nasjonale grensene (Aftenposten 2010).

”Det er Ap som har åpnet grensene til tross for innvandringsstoppen. Det er Ap som gir oss tusenvis nye nordmenn fra ulike kulturer og ukulturer hvert eneste år. Det er Ap som sørger for at norskulturelle rømmer flere av Oslos bydeler, og etterlater seg enklaver hvor muslimsk enfold, dogmatisme og intoleranse får stadig sterkere grobunn” (*En Drøm fra Disneyland*. Aftenposten 2010).

Arbeiderpartiet blir tydelig fremstilt som ansvarlig for ”folkets” problemer gjennom å ha ”sluppet inn” disse problemene. Fangen & Vaage (2014) argumenterer for at flere FrP-politikere i opposisjon maler et bilde av seg selv både som ofre for Arbeiderpartiets politikk og som helter som ofrer seg på vegne av ”folket”. Kronikkforfatterne fastslår også hva norsk kultur er og hevder de som lurer på dette et ”tilgjort uvitende”:

”Norsk kultur er summen av det vi feirer på 17. mai: Felles land, historie, tradisjoner, språk, høytider, religionsbakgrunn, verdigrunnlag, kulturarv, lovverk, valuta, skikk og bruk, flagg, oppvekst, forsvar, nasjonalsang, kongehus, landslag og tusen andre små og store ting som utgjør et kulturfellesskap. Det er norsk kultur for alle dere som er tilgjort uvitende. Det er norsk kultur i all sin variasjon - slik alle sterke, stolte kulturer har variasjoner. Ferdig diskutert” (*En Drøm fra Disneyland*. Aftenposten 2010).

Tybring-Gjedde og Andersen definerer her hva ”folkets” kultur består av og spikrer definisjonen som udiskuterbar. Her konstruerer de en skarp grense mellom FrP og AP der FrP er på den gode siden som omfavner denne norske kulturen og er ”glad i Norge”, mens AP som resultat av deres kultursvik er på den andre siden som er ikke glad i Norge. Tybring-Gjedde beklaget kronikkens ordbruk i etterkant av 22. juli, men hevdet samtidig at budskapet

fortsatt står støtt (Fangen & Vaage 2014). I Tybring-Gjeddes (2014) bok *Mens orkesteret fortsetter å spille* er også elitekritikken tydelig da han sammenligner Norge med Titanic som drukner i flyktninger mens politikere snur seg bort (Fangen & Vaage 2014).

Andersen og Tybring-Gjedde, sammen med Sylvi Listhaug, kan tolkes å være en del av den mest høyrepopulistiske fløyen i Frp. Tybring-Gjedde har flere ganger uttrykt seg kritisk overfor egne partifeller i regjering og hevdet av de mest moderate i FrP har for mye makt over partiet (VG 2013; ABC nyheter 2019). Tidligere 2. nestleder Ketil Solvik-Olsen er et eksempel fra det som kan kalles den motsatte fløyen i partiet og har tatt avstand fra utspill fra Tybring-Gjedde (Fangen & Vaage 2018). Samtidig kan det se ut som at den høyrepopulistiske fløyen har fått større innflytelse i partiet i det siste og på FrPs Landsmøte i mai 2019 ble Sylvi Listhaug valgt som første nestleder og Christian Tybring-Gjedde valgt inn i sentralstyret (NRK 2019).

I sin selvbiografi konstruerer Sylvi Listhaug (2018) en tydelig grense mellom ”folket” og ”eliten”. Tittelen på bokens andre kapittel er nettopp *Folk og elite* og der rettes det sterk kritikk mot Arbeiderpartiet, og spesielt Jonas Gahr Støre og Hadia Tajik:

”Det mest paradoksale er at det partiet som sterkest er assosiert med utbyggingen av velferdsmodellen, i dag har politikere som Jonas Gahr Støre og Hadia Tajik, som i praksis fører en politikk som kommer til å sette den i fare på lengre sikt, fordi de ikke støtter nødvendige innstramminger i innvandringspolitikken som gjør at vi tar kontroll over antallet som kommer” (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 146)

”Det er også interessant å merke seg at Tajik stort sett unngår alle debatter som dreier seg om innvandring” (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 170)

”I stedet for å føre en streng og rettferdig linje brukte Støre sin landsmøtetale våren 2015 til å invitere ti tusen flyktninger til Norge. Salen reiste seg med trampeklapp og jublet. I løpet av noen måneder strømmet hundretusenvís av migranter til Europa. Bekymringene hos folk flest ble stadig større, men det kom nesten ikke til uttrykk i offentligheten” (Listhaug 2018, 130)

”Støre har én standard for andre og gjør det motsatte selv. Han er vel det tydeligste eksempelet på den elitistiske dobbeltmoralen i Norge” (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 365)

”Noe av det som motiverer meg til å stå på, er å hindre at Jonas Gahr Støre blir statsminister i Norge” (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 217).

Arbeiderpartiet kan tolkes å være FrPs tydeligste elite og for Listhaug er APs leder Jonas Gahr Støre selve elitesymbolet. Dersom vi legger til grunn at innvandring er FrPs største problem er Arbeiderpartiet hovedårsaken til dette problemet. I boken anklages Støre i tillegg for å ”ikke stå opp for ytringsfriheten” på grunn av hvordan han roste samarbeidet mellom Islamsk Råd og Norges Kristne Råd, og for å bruke terrorangrepet 22. juli strategisk (*Der andre tier*. Listhaug 2018, 228).

Sitatet brukt fra Listhaugs bok i forrige analysekapittel om den mobile eliten viser hennes forståelse av eliten som rotløse, globale borgere med god økonomi, høyere utdanning

med jobb i multinasjonale organisasjoner og favoriserer flerkultur og som ønsker åpne grenser. Både Listhaug, slik som David Goodhart (2017) konstruerer altså en grense mellom ”folket” og ”eliten” gjennom å skille mellom de med og uten stedsrøtter. I *Folk og elite*-kapittelet spesifiserer, utdyper og eksemplifiserer Listhaug hennes eliteforståelse videre:

”Når jeg bruker begrepet elite, er det den meningsbærende eliten jeg snakker om. I denne gruppen er det mange som rett og slett ser ned på vanlige mennesker, eller som nærmest føler en slags avsky når de får høre hva ordinære mennesker i det norske samfunnet har på hjertet. Denne eliten er ikke nødvendigvis de rikeste eller de som har mest formell makt. Jeg snakker snarere om den gruppen i samfunnet som har skjenket seg selv retten til å definere hvilke standpunkt som er riktige eller gale, moralske eller umoralske og innenfor eller utenfor. Denne selvoppnevnte gruppen av dommere og meningspoliti av god og dårlig moral. Dem jeg snakker om, er avisredaktører, politikere, pr-folk, forfattere, skuespillere, musikere og teaterfolk, mennesker som plasserer seg selv på en pidestall og føler seg bedre enn alle andre. Eksempler på slike folk er professor Thomas Hylland Eriksen, leder for Antirasistisk Senter, Rune Berglund Steen, Dag-bladets kommentator Marie Simonsen, biskopene, med Atle Sommerfeldt i spissen, generalsekretær i Flyktninghjelpen Jan Egeland, forfatter Kathrine Aspaas, musikeren Ole Paus, pr-mannen og Ap-mannen Ingebrigt Steen Jensen og selvsagt mange andre” (*Der andre tier*, Listhaug 2018, 48).

”Innvandringspolitikken skal være streng – ikke slapp og naiv. Jonas Gahr Støre ble ikke statsminister og Hadia Tajik ble ikke justisminister – Det er en seier i seg selv. Med FrP i regjering har vi tidenes strengeste innvandringspolitikk. AP tapte valget. De var feige i innvandringspolitikken. Det er ikke en politikk folk flest vil ha. Derfor går Arbeiderpartiet nå ut og stempler vanlige mennesker som er bekymret for konsekvensene av høy innvandring. Og slik sporer en viktig debatt av. Det kan ikke være sånn at det er Arbeiderpartiet som sitter med definisjonsmakten for hva som er anstendig” (Siv Jensens tale på FrPs Landsmøte 2018, Dagbladet 2018).

Sylvi Listhaug har flere ganger tatt til orde for at det finnes en moralsk elite i Norge gjennom ordbruk som ”godhetstyranniet” og ”hylekoret” (NRK 2015; Aftenposten 2016a). ”Jeg reagerer på dette godhetstyranniet som rir det norske samfunnet som en mare” sa Listhaug til NRK etter at Kjell Magne Bondevik og Den norske kirken kritiserte FrPs innstrammingsforslag i asylpolitikken i 2015 (NRK 2015). Bondevik beskrev det som trist at FrP kun er opptatt av å redusere antallet som kommer, mens Listhaug svarte med å si at ”det som fortjener betegnelsen trist i denne sammenhengen er Bondeviks retorikk” (NRK 2015). I 2016, etter at skuespiller Kristoffer Joner kritiserte Listhaugs deling av en artikkel i New York Times om en afghansk gutt utvist fra Norge, publiserte Listhaug et facebookinnlegg med teksten:

”LIK OG DEL! Bli med å si klart og tydelig ifra at vi ikke lar oss stoppe av dette hylekoret. Vi vil fortsette å kjempe for en streng og bærekraftig asylpolitikk som sikrer den norske velferdsmodellen!” (Aftenposten 2016a).

Hun har også tatt til orde for ”snillismen” som et problem i Norge og pekt på at ”svenske tilstander” er et resultat av den samme ”snillistiske politikken” som Sosialistisk Venstreparti fører (Aftenposten 2016b). I mars 2018 publiserte Listhaug et facebookinnlegg der hun anklaget Arbeiderpartiet for å mene at ”terroristers rettigheter er viktigere enn nasjonens sikkerhet” sammen med et bilde av maskerte menn med våpen (NRK 2018b). Igjen blir det

tydelig at Arbeiderpartiet er partiets ultimate elite som setter ”de andre” over ”oss” og vår trygghet. Slik Tybring-Gjedde og Andersen anklaget AP for kulturelt svik, anklaget Listhaug dem for et sikkerhetssvik, begge i typisk høyrepopulistisk stil. Innlegget fikk massiv kritikk og resulterte i at Listhaug ble nødt til å trekke seg, til tross for støtte fra både eget parti og regjeringen (NRK 2018b). Hun kom tilbake i regjering som ny eldre- og folkehelseminister i mai 2019 og i tillegg til nestledervervet leder hun også FrPs innvandrings- og integreringsutvalg der Tybring-Gjedde også sitter (NRK 2019; FrP 2018).

Måten Listhaug navngir en rekke mennesker hun anser som å være en del av denne moralske eliten viser hvor definert og skarp denne grensa er. Siv Jensen plasserer også i siste sitat Arbeiderpartiet inn i en moralsk elite med makt til definere anstendighet og uanstendighet. Eliten blir her forstått som et dømmende moralpoliti med makt til å definere riktig og galt. Den moralske eliten angriper og stempler ”vanlige folk som er bekymret for konsekvensene av høy innvandring”, altså FrP sitt ”oss”.

Listhaugs og Jensens elitekarakterisering viser tegn til noen forskjeller mellom FrPs og PVVs grensekonstruksjon mellom ”folket” og ”eliten”. Selv om elementene partiene inkluderer i og forbinder med eliten er veldig like (politikere, venstresiden, politisk korrekte, naive, nedlatende, overlegne, god økonomi, god utdanning, uberørt av vanlige folks problemer) så *vektlegger* partiene elementene forskjellig. PVV kan tolkes å vektlegge økonomi og makt i stor grad, og den horisontale grensa (langs *klasseaksen*) de konstruerer mellom ”folket” og ”eliten” er svært tydelig, mens den vertikale grensa som handler om kultur og annerledeshet er mindre tydelig. FrP er her mindre opptatt av økonomi og formell makt, men vektlegger heller den *moralske* overlegenheten hos eliten. Listhaug og Jensen definerer i større grad eliten ut i fra hvordan de mener eliten ser seg selv, som en moralsk overklasse. Hun knytter elitens makt til deres evne til å definere og bestemme hva som er god og dårlig moral, og hva som er riktig og gale meninger. Listhaugs fremstilling av eliten innebærer at eliten selv tillegger seg selv bedre verdier og meninger enn ”folket”. FrP vil sannsynligvis mene at egentlig er det deres verdier som er bedre, men uansett innebærer dette en forståelse av eliten som annerledes-tenkende med andre verdier.

FrP konstruerer også en til horisontal grense langs Brubakers (2017a) vertikale akse, mellom ”oss” og ”lavere klasser”. Partiet gikk i 2017 inn for et nasjonalt tiggeforbud og begrunnet forbudet gjennom å knytte tigging til organisert kriminalitet (FrP 2017b). De oppfordret folk til å ikke gi penger til tiggere og hevdet at ”det er forskjell på nød og grådighet” (FrP 2017b). FrP fremstiller dermed tiggere som både farlige og utnyttende, i motsetning til ”oss” som følger loven og bidrar til fellesskapet. Tre av FrP-respondentene

hevdet at det er et problem at mange utnytter norske trygdeordninger. I 2017 publiserte FrP et facebook-innlegg med et bilde av en mann sovende på en sofa med teksten ”Krav til unge på NAV. Nå må unge gjøre en innsats for å få penger fra NAV. Lik og del.” på sin offisielle partiside (VG 2017). Her fremstilles de som mottar støtte fra NAV som late mennesker som ikke egentlig har behov for hjelp. Her konstruerer FrP en grense mellom ”folket” som hardtarbeidende skattebetalere og ”dem” som late utnytttere. Sammen med individuell frihet er FrP også opptatt av individuelt ansvar noe som kan være en del av grunnlaget for konstruksjonen av grense mellom ”oss” som klarer oss selv og de som ikke gjør det. Partiets ønske om mindre statlig innblanding innebærer et svakere sikkerhetsnett for disse menneskene noe som skaper større faktiske forskjeller mellom disse gruppene.

Slik grensekonstruksjon drev partiet også med under partileder Carl i Hagen:

”Det er veldig mange i Norge som vet om noen som utnytter sosiale ytelser, og blir forbannet over dette. Man ser ... klienter som får alskens tilskudd og ligger og drar seg på sofaen uten å gjøre noe. Problemene overlates til skattebetalerne som dermed sikrer latsabber og døgenikter høyere levestandard enn minstepensjonister som har vært med på å bygge opp landet” (Hagen 1989, sitert i Aftenposten 2014).

Samme året uttalte Hagen seg også kritisk overfor alenemødre med sin ”uansvarlige livsførsel” og andre grupper han refererte til som ”giddalause”, ”respektløse”, ”kravstore” og ”uansvarlige” (Aftenposten 2014). FrP definerer altså ”oss” både i relasjon på de på toppen og på bunnen av Brubakers vertikale akse og konstruerer dermed to horisontale grenser langs denne aksen. Deler av denne gruppen kan tolkes å dermed havne kun utenfor klasse-aksen (en slik gruppe fant jeg ikke fant hos PVV), mens andre deler av denne gruppa havner utenfor både klasse-grensa og annerledes-grensa da FrP-respondentene poengterte at en stor andel av de som utnytter velferdsordninger er innvandrere (FrP-respondent 3 og 4). Igjen ser man tendenser av en diskursiv sammenflettingen av Brubaker (2017a) akser.

6.2.2 Folk flest mot sosial kontroll og svenske tilstander

Da FrP først ble et anti-innvandringsparti under Carl I. Hagen fokuserte partiet i begynnelsen på de økonomiske aspektene ved innvandring, mens utover 1980- og 1990-tallet ble det også et stort fokus på innvandring som en kulturell trussel (Jupskås 2015). Hagen pekte tidlig på muslimer som en spesielt farlig kulturell trussel noe som kom tydelig frem under en tale Hagen holdt under valgkampen i 1987. Hagen leste opp et brev han hevdet å ha fått tilsendt fra en ”Muhammed Mustafa” der det sto at Hagens kamp var forgjeves fordi muslimer gjennom høye fødselstall og innvandring vil ta over Norge. Brevet ble umiddelbart avslørt som falskt, men Hagen fortsatte å hevde at det ”kunne vært ekte” (1987, sitert i VG 2013).

At FrP konstruerer en spesielt skarp grense mellom ”oss” og muslimer er fortsatt tydelig i dag:

”Det finnes også dem som til tross for en eller to generasjoner i Norge, insisterer på at deres verdier ikke ligger i Norge, men i det landet deres foreldre har forlatt. Det er mennesker som fnyser av våre verdier - som ytringsfrihet. Det er kriminelle gjenger og ungdommer som er i direkte opposisjon til våre lover og regler. Og det er foreldre som sender sine barn ut av landet på koranskoler fordi de har blitt ”for norske”. Og det er mennesker som mener at koranen står over norsk lov. De er kanskje norske på papiret, men de er det ikke i hjertet. (...) Nå er det på tide å si det akkurat som det er” (Siv Jensens tale på FrPs Landsmøte, Dagbladet 2018)

Partilederens tale illustrerer tydelig hvordan noen, selv om de er født og oppvokst i Norge og har norsk statsborgerskap, ikke nødvendigvis blir regnet som en del av FrPs ”oss”. Dersom man må være norsk ”i hjertet” for å bli et ekte medlem del av ”folket” åpner det for muligheten for at noen innvandrere, eller barn av innvandrere, aldri vil kunne bli en del av ”oss” da hjertetilhørighet vanskelig kan måles eller bevises. Kategoriene av mennesker Jensen lister opp som en del av disse norske, men ikke norske, gruppene knyttes til kriminalitet og satt i motsetning til liberale verdier og lovlydighet. Det er også åpenbart at det er snakk om muslimer, selv om ikke ordene ”muslim” eller ”islam” nevnes.

På FrPs Landsmøte i 2019 holdt Gry-Anette Amundsen fra FrP Vestfold og Telemark (som også kan sies å være en del av partiets høyrepopulistiske fløy), en tale der Islamkritikken var tydelig:

”Når vi henter folk til Norge så er det ikke sånn at det står en usynlig portal på norskegrensa der de forkaster sin voldskultur og implementerer våre frihetsverdier. Vi ser ukentlig masseslåssemper, knivinger, skytinger, gjengvoldtekter, grov vold og biler som brenner. Vi ser vandrende kvinnefengsler som niqab og burka. Forby niqab og burde i Norge som mange andre land har gjort. For det er de samme jentene som blitt utsatt for sosial kontroll, kjønnslemlestelse, giftet bort, sendt på koranskole fordi de har blitt for norske. Vel, hvis det er så trygt at de kan sende barna sine på koranskoler i hjemlandet så kan vi vel kanskje sende foreldrene etter. Det nytter ikke å presse kvinnene ut i jobb når det lønner seg å lenke kvinnene til kjøkkenbenken som fødemaskiner, det hjelper ikke å forby fyrstikker, kniver, macheter og jernstenger. Det er ikke redskapene som er problemet. Det er i hodet problemet sitter. Det handler om oppdragelse, kulturarv, vi må snakke om assimilering hvis det er det vi vil ha og vi må sende folk hjem om de ikke vil tilpasse seg. (...) Våre grunnpillarer knaker, ytringsfriheten blir innskrenket av selvensur og migrasjonsavtalen, likestillingen er under press, likeverdet spises opp og friheten blir mindre” (FrPs Youtubekanal. Amundsen 2019).

Ved å sette ”deres voldskultur” opp mot ”våre frihetsverdier” og ved å bruke eksemplene fyrstikker, kniver, macheter og jernstenger spiller hun på frykt og knytter denne frykten til Islam. Amundsen knytter ikke bare grov vold, voldtekt, brennende biler og sosial kontroll til Islam uten forbehold, men hevder i tillegg at det kun er to løsninger på dette problemet som ”sitter i hodet”: assimilering eller sende dem hjem. Den muslimske innvandreren må altså enten bli som ”oss” eller forlate ”vårt” sted. Amundsen knytter også ufrihet og patriarkalske forhold til ”dem” og kaller muslimske klesplagg for ”vandrende kvinnefengsler”. Også her kan man trekke linjer tilbake til geografiske forestillinger der disse vandrende

kvinneføngslene kan symbolisere FrPs forståelse av spredningen av Islam som en spredning av ufrihet. Ytringsfrihet, likestilling og likeverd knyttes til ”oss” og satt i kontrast med Islam.

Under intervjuene ble også den bredere kategorien innvandrere fra ikke-vestlige land knyttet til arbeidsledighet, barnemishandling, vold og generell kriminalitet:

”Tilstanden er som jeg var inne på.. fra ikke-vestlige land så er det godt under halvparten som jobber, de fleste lever da på trygdeordninger og er en stor kostnad og det er bare en sånn ærlig sak som SSB nå har lagt fram som er veldig bekymringsfullt. Så vet vi også at halvparten av alle sosialhjelpsmottakere i Norge er innvandrere, noe som er en stor overrepresentasjon og i halvparten av alle barnevoldssaker som barnevernet får inn så er det snakk om innvandrere. Da har du liksom tre sånne indikatorer som viser at på et ganske bredt felt og dessverre så er det stor overrepresentasjon på kriminalitet også. Flyktninger er tre ganger oftere gjerningsmenn i voldssaker enn øvrig befolkning så det er merkelig høye tall” (FrP-respondent 3).

Både PVV-respondentene og FrP-respondentene trakk som nevnt fram statistikk for å bevise at flyktninger eller innvandrere er mer kriminelle enn andre. FrP-respondenten bruker ordet ”dessverre” om kriminalitetsstatistikken som kan tolkes som et retorisk grep Van Dijk (1992) kaller ”tilsynelatende empati” der respondenten forsøker å skape en empatisk selvrepresentasjon samtidig som det negative bilde av ”dem” er hovedbudskapet.

”Svenske tilstander” er et begrep som satte i gang mye debatt rundt det norske stortingsvalget i 2017. Under valgkampen reiste Listhaug, daværende innvandrings- og integreringsminister, til en bydel i Stockholm med en høy andel innvandrere, kriminalitet og arbeidsledighet for å studere ”svenske tilstander” (NRK 2017). Etter en hendelse der over 200 biler ble påtent av maskerte ungdommer i Sverige i 2018 gikk Listhaug ut i media og hevdet dette var en konsekvens av svensk innvandringspolitikk (VG 2018). I bokkapittelet *Fra Rinkeby til Holmlia* siterer Listhaug en politisjef i bydelen som sammenligner Rinkeby med en ”krigssone” (Listhaug 2018). To av FrP-respondentene trakk inn Sverige for å vise til en negativ samfunnsutvikling på grunn av høy innvandring:

”I Sverige så er det en stor økning de siste ti åra på antall svenske myndigheter antar er villig til å bruke vold for å oppnå sine politiske og religiøse mål. Det har gått fra 200 for ti år siden til å være rundt 2000 nå, det er ganske stor økning” (FrP-respondent 1)

”Ingen vil jo ha den gentrifiseringen som vi har i Malmö og Stockholm og Göteborg, men det er jo ikke noe til fordel for innvandrerne selv heller. At de ender opp i noen av de fattigste... altså gettoene i storbyene i Sverige er jo de fattigste områdene, det er jo barn som vokser opp i et av verdens rikeste land så vokser man opp i ren fattigdom og masse kriminalitet. Det er helt forferdelig” (FrP-respondent 2).

I 2018 dro også 12 FrP-politikere til flere bydeler i Oslo øst for å studere lignende ”Oslo-tilstander” (VG 2018). Her skaper igjen FrP et negativt og skremmende bilde av innvandrere ved å igjen knytte direkte linker mellom innvandring og kriminalitet. Lignende fremstilling av innvandrere så man også i FrPs valgkampbrosjyre fra 2005 som besto av et bilde av en mørkhudet person med pistol rettet mot leseren og teksten: ”Gjerningsmannen er av

utenlandsk opprinnelse! (Pressesitat vi ofte leser)” (Dagbladet 2005). FrPs innvandringsutvalg har uttalt at Sveriges innvandringsliberale politikk har resultert i et skrekksscenario Norge må unngå, mens Danmarks innvandringsrestriktive politikk blir trukket fram som et positivt eksempel Norge bør etterfølge (NRK 2019c).

I likhet med PVV-respondentene trakk også to av fire FrP-respondenter inn, slik som Siv Jensen, at flere muslimer setter Islam over norsk lov.

”Det er hele tenkningen i Islam. Det er bygget på at det er mannen som er sjefen. Kvinnene skal dekket seg til, kvinner skal være hjemme, de skal ikke ut i arbeidslivet, Sharia-lovene.. Norge er et sekulært land, altså det er landets lover som er gitt av stortinget som gjelder, det er ikke det som står i bibelen. Mens i islam er det omvendt. Islams Sharia-lover går foran de verdslige lovene vedtatt av politikere” (FrP-respondent 3).

Selv om denne respondenten tidligere påpekte at det er forskjell på ekstreme og moderate muslimer preges likevel dette utsagnet av en overgeneralisering. Ordet ”omvendt” setter her en direkte kontrast mellom Islam og våre demokratiske prinsipper. Dette knyttes også til kvinneundertrykkelse som også er en del av et av FrPs hyppigste argumenter i deres negative fremstilling av muslimske innvandrere i Norge: sosial kontroll.

”Man ønsker jo ikke at skal ha et område med bare... altså en getto., man ønsker jo at de som får opphold skal integrere seg i det norske samfunnet og at man ikke skal skape et parallellsamfunn da. Som igjen da, et parallellsamfunn som ikke ivaretar individenes rettigheter, for eksempel å ha.. gå i bikini eller kle av seg eller kle på seg eller” (FrP-respondent 2).

”Hva voksne folk velger å gå med det blåser jeg i, men jeg vet at det er veldig stor grad av sosial kontroll og religiøs tvang som gjør at barn går med det. Barn blir mobba, de føler seg annerledes, de føler seg utenfor ofte når foreldre på en eller annen måte har pressa de til å gå med hijab, det er helt unødvendig å gjøre noe sånt. Når foreldre ikke skjønner barnas beste og presser de til å gå med hijab fra veldig ung alder da må dessverre politikere reagere” (FrP-respondent 3)

”Mange av dem som vokser opp på Holmlia og liknende steder, opplever et enormt press ved at de på mange måter føler seg veldig norske, men samtidig har et trykk fra foreldrene om å holde på kulturer, skikker og tradisjoner fra deres opprinnelsesland. Det gjelder også ukultur som æreskultur og sosial kontroll” (Der andre tier. Listhaug 2018, 275)

”Vi har alle lest om innvandrerjenter som blir beskyldt for å ødelegge familiens ære, om de kysser en gutt fra feil familie eller feil opprinnelse. Eller oppfører seg for vestlig. Slike foreldre har ikke forstått noen verdens ting” (Siv Jensens tale til FrPs landsmøte i 2018, Dagbladet 2018).

Sosial kontroll blir her forstått som en del av Islams iboende ufrihet. FrPs grensekonstruksjon i møte med Islam handler, slik som PVVs, i stor grad om å skape en sterk kontrast mellom vår frihet og deres ufrihet.

FrP konstruerer en tydelig vertikal grense langs Brubakers (2017a) annerledesakse mellom ”oss” på innsiden og innvandrere, ikke-vestlig innvandrere og muslimer på utsiden der muslimer utgjør FrPs tydeligste ”dem”. Grensen konstrueres gjennom kontraster som lovlydighet vs. kriminalitet, demokratiske prinsipper vs. koranen og frihetsverdier vs. sosial kontroll. Slik som hos PVV havner innvandrere og muslimer ofte også utenfor den nedre

horisontale grensa langs klasse-aksen da de også anses å utnytte velferdsstaten. For både FrP og PVV er denne gruppens kulturelle *annerledeshet* i fokus og den vertikale grensekonstruksjonen er tydeligst.

Det er altså en tydelig høyrepopulistisk grensediskurs til stede i både PVV og FrP da de begge konstruerer tydelige grenser mellom ”oss” på innsiden og ”dem” på utsiden både langs Brubakers (2017a) klasse-akse og annerledes-akse. Hittil har analysen fokusert på partienes grensekonstruksjon på et nasjonalpopulistisk nivå der hvem som blir inkludert i ”oss” handler om hvem som anses å være verdige medlemmer av det nasjonale fellesskapet. I det neste og siste analysekapittelet vil jeg undersøke hvorvidt partiene også konstruerer oppskalerte grenser mellom ”Vesten” og Islam.

7. Analyse 3: Oppskalerte grenser?

Sivilisasjonspopulisme i PVV og Frp

”Problems concerning integration and mutual acceptance are centred on the relation between the dominant Judeo-Christian humanistic culture on the one hand and Islamic culture on the other” (*Against the Islamization of our Culture*. Pim Fortuyn 1997, 183).

Brubaker (2017b) hevder at den nye spesielle nord- og vesteuropeiske formen for kombinert nasjonal- og sivilisasjonspopulisme, diskutert i teorikapittelet, begynte i Nederland med Pim Fortuyn. Fortuyn kalte seg selv ”Samuel Huntington of Dutch Politics” og hans parti LPF var et av de første høyrepopulistiske partiene som delvis oppskalerte sin populisme til et sivilisasjonsnivå gjennom å sette en vestlig versjon av individualisme knyttet til liberale verdier, sekularisme og modernitet opp mot det han kalte Islamsk baklengshet (Brubaker 2017b). Han løftet frem de liberale verdiene, sekularisme og modernitet som den definerende karakteriseringen av nederlandsk kultur, som ikke kun ble definert som noe nasjonalt, men som samtidig var en del av en større sivilisasjon: ”Vesten” (Brubaker 2017b). Huntington-argumentene Fortuyn skrev om i sin bok fra 1997 var åpenbart ingen original idé og fikk ikke mye oppmerksomhet da den først ble publisert, men hans liberale anti-Islamretorikk fikk stor gjenklang i befolkningen rundt årtusenskiftet i Nederland, en kontekst som var preget av et særdeles økende progressivt syn på kjønn og seksualitet. Fortuyns og partiets popularitet kulminerte etter en hendelse der en marokkansk imam fordømte homofili som en ”synd og smittsom sykdom” på et nasjonalt TV-program (Hekma 2002).

Hendelsen bidro til at det oppsto en overdreven og forenklet oppfatning av kontrasten mellom ”nederlandsk” og ”muslimsk” forståelse av homofili. ”Nederlandske” holdninger ble sett som moderne, mens ”muslimske” holdninger ble knyttet til homofobi og ”baklengshet” (Hekma 2002). I tillegg skjedde dette kort tid etter terrorangrepet i USA 11. september, og for mange nederlendere ble Fortuyn selve symbolet på den frie vesten, mens den marokkanske imamen ble symbolet på det ufrie Islam. Selv om Fortuyn ble drept kort tid etter åpnet han et mektig politisk repertoar som muliggjorde en representasjon og forsterking av forestillingen om nederlandsk og vestlig, liberal modernitet vs. islamsk undertrykkelse (Mepschen, Duyvendak & Tonkens 2010). Brubaker (2017b) hevder at Wilders og PVV har videreført Fortuyns sivilisasjonspopulistiske kamp og radikalisert både retorikken mot Islam og beskrivelsen av den vestlige sivilisasjons overlegenhet. Undertittelen på Wilders bok er ”Islams War against the West and me” og han snakker ofte om Islam som en trussel for den vestlige sivilisasjonen og sivilisasjonspopulismen i PVV kan dermed sies å være tydelig. En

av PVV-respondentene ble spurt om hva som er viktigst av kampen mellom vestlige verdier og Islam eller kampen for å bevare nederlandsk identitet og kultur:

“No, the first! The Netherlands is not an island, our culture and identity and way of living is comparable to other European countries, also US, Australia... That’s why we say that not only the Netherlands is under pressure, but the entire Western world. (...) So when we say we want to protect, it’s not just our own country and our small island, no, it’s much bigger. It’s our way of life, our western values, freedom of speech, equality of men and women” (PVV-respondent 4).

Brubaker (2017b) hevder sivilisasjonspopulismens mest sentrale trekk er fokuset på Islam som en sivilisasjonell trussel mot vestlige, liberale verdier. Ut i fra de forrige analysekapitlene tolker jeg Islam som både PVVs og FrPs ultimate ”dem” og gjennom intervjuene var som nevnt det mest fremtredende likhetstrekket mellom Fremskrittspartiet og Frihetspartiet hvordan deres kritikk av Islam er rammet inn i et forsvar av liberale verdier.

”Our concern is the Islam, the mass migration of people with Islamic background, that is what we are against. So the society is changed, we saw the key values under pressure: equality of men and women, freedom of speech, the disapproval of violence you name it. All the key western values are under threat and the examples are too much to mention” (PVV-respondent 1)

”Homosexuality has been for a long time tolerated in the Netherlands, no problem. We have equality between homosexuals and heterosexuals for a long time. It’s under pressure again, not because the Dutch changed, but because we import Islam who think it’s horrific” (PVV-respondent 3).

”Selve religionen har veldig mange problematiske elementer i seg, for eksempel synet på kvinner, synet på at du skal liksom akseptere liksom alt som skjer kommer fra Gud, du skal liksom ikke bruke hodet da.. og i det hele tatt synet på vold, synet på andre som ikke er muslimer, synet på de som velger å konvertere på islam for eksempel. de som velger å ikke tro.. det er på en måte det som kanskje er hovedelementet i det da.. men jeg tror særlig det med kvinner og synet deres på liksom annerledestenkende, ja homofile” (FrP-respondent 2)

”Islam er problematisk for Islam legger masse begrensninger, ikke minst for kvinner” (FrP-respondent 3)

Alle de åtte respondentene trakk fram: likestilling mellom menn og kvinner, homofiles rettigheter og ytringsfrihet som de direkte eller indirekte beskrev som ikke-kompatible frihetsverdier i møte med Islam. Islam blir slik satt i kontrast med frihet og knyttes til ufrihet, begrensninger og undertrykkelse. Alle PVV-respondentene og to av de fire FrP-respondentene hevdet som nevnt at Islam utgjør ideologi heller enn en religion og begrunnet dette med at Islam ”lager regler for mennesker som ikke tror” og at Islam er ”involvert i hele livet”. PVV-respondentene la i tillegg vekt på at den ”islamske ideologien” innebærer et nødvendig element av spredning og erobring:

”Because they got in their mindset, and it’s also in their religion... We don’t think it’s a religion, we think it’s an ideology. They have to bring it to everyone. They want to submit everyone to Islam. Because they say that in the Quran it’s written that it will only be peace in the world when everyone is Muslim” (PVV-respondent 4).

Respondenter fra begge partiene beskriver også Islam som en *kultur*, og kulturalisering av religion er, i følge Brubaker (2017b), en sentral del av sivilisasjonstankegangen.

Den mobile muslimen utgjør som nevnt den største trusselen i et rigid system av romlig ordnet identitet og kultur, og partienes hovedbegrunnelse for å redusere muslimsk innvandring er trusselen det utgjør mot ”vår” kultur. Samtidig endret beskrivelsen av ”vår” kultur seg når intervjusamtalen bevegde seg over til Islam: de *nasjonale*, tradisjonelle verdiene ble til *vestlige*, moderne, liberale frihetsverdier. En respondent fra hvert parti refererte til Samuel Huntingtons ”Clash of Civilizations” fra 1996:

”The reason that Geert Wilders started the Freedom Party is that we want to fight against the islamification of our country. The import of Islam, cause a lot of migrants have an Islamic background and it causes a clash of civilisations” (PVV-respondent 1)

”Eller trusselen mot individets frihet da på en måte. Og det at man ser at i områder, i muslimske områder i verden så er det mye krig og konflikt. Så vil man tenke at.. jeg vet ikke om du har vært borti Huntingtons Clash of Civilization. Jeg tror nok kanskje at den tankegangen da vil du jo nok finne litt igjen i partiet. At det er liksom mellom sivilisasjonene vil det alltid være konflikt da, selv om han sier jo at internt i sivilisasjonene så er det ikke konflikt, men ja nå ser man jo at det kanskje er det internt også, men spesielt langs grensene”(FrP-respondent 2).

Alle PVV-respondentene brukte betegnelsen *vestlige* verdier og den *vestlige* verden hyppig i kontekst av hva som står på spill på grunn av Islam-trusselen. Alle de fire FrP-respondentene brukte som nevnt betegnelsen ”ikke-vestlig” som en slags samlebetegnelse for spesielt problematisk innvandring og tre av FrP-respondentene brukte også ”vesten” eller ”vestlig” i kontekst av frihetsverdiene:

”Altså de frihetsverdiene vi har i vesten... de synes jeg er viktig. At det er en selvfølge at det er ytringsfrihet for eksempel, både for menn og kvinner. Og menneskerettigheter er jo verdier som vi har som mange av våre forfedre har slåss og dødd for” (FrP-respondent 3).

Her knytter respondenten frihetsverdier, ikke bare til Norge, men til ”vesten”. Her ser man tegn til en oppskalert grensekonstruksjon der respondenten skaper et bilde av store likheter innad i Vesten, og store forskjeller mellom vesten og ikke-vesten, og tillegger positive assosiasjoner til det første og negative assosiasjoner til det andre. I FrPs nye innvandrings- og integrerings utvalgs første delrapport som ble lagt fram i mai 2019 beskrives ”våre” verdier som både norske og ”vestlige” (FrP 2019b). Et oppskalert ”oss” i form av Europa var også tilstede i FrPs innvandring- og integreringsutvalgs rapport fra 2007 som siterer Pim Fortuyn og hevder at ”Islam er en trussel mot liberale Europa” (FrP 2007, 127).

Som nevnt i det første analysekapittelet trakk FrP-respondentene inn kristendommen under intervjusamtalen for å forklare hva som er problematisk ved Islam, og kristendommen og ble i denne konteksten inkludert i ”oss” og satt i kontrast med Islam.

”Den kristne tenkningen, den nestekjærligheten... Islam er jo en krigsreligion. Sier jo rett ut at du kan godt drepe de vantro uten å få noe konsekvens. Vantro er da de som ikke er muslimer. Det finner du ikke i den kristne religion” (FrP-respondent 2).

Kristendommen brukes her for å konstruere en grense mellom ”oss” og ”dem” gjennom en generalisering, overdrivelse og forenkling av forskjellene mellom og likhetene innad kristendommen og Islam.

Mouritsen (2006) argumenterer for at kristendommen som fremmes i Nord- og Vest-Europa er en sekulær variant som behandler kristendommen mer som en kultur enn en religion. Tre av fire fra PVV og to av fire fra FrP beskrev seg selv som liberale kristne (uten at de ble spurt om dette), men flere av dem etterfulgte dette med et eksempel på sitt avslappede forhold til religionen:

”I’m Christian, but I am rather liberal, because I ride my bike and do my gardening on Sunday. But the point is, those people are so strict in everything” (PVV-respondent 2).

Kristendommen blir her knyttet til noe liberalt og moderat, og forenlig med de liberale frihetsverdiene både FrP og PVV identifiserer seg med. Dette handler i stor grad om det som fremstilles som kristendommens sekulære natur. Fremskritt kan synes å være årsaken til kristendommens kontinuerlige forenelighet, mens ufrihet og mangel på fremskritt er årsaken til Islams uforenelighet.

FrP anser kristendommen som både Norges og den vestlige sivilisasjonens grunnlag:

”Den kristne arven, uansett om vi liker det eller ikke, er en veldig viktig del av grunnlaget for vår sivilisasjon. Kristendommen har spilt en så viktig rolle i formingen av det norske samfunnet at det er helt umulig å se for seg hvordan landet vårt ellers ville ha vært” (Listhaug 2018, 232).

”Det (Frp) bygger på Norges grunnlov, norsk og vestlig tradisjon og kulturarv, med basis i det kristne livssynet og humanistiske verdier” (FrPs prinsipp- og handlingsprogram 2017, 8).

Her kan kristendommen tolkes å bli forstått som en del av vår sivilisasjonsidentitet, slik Brubaker (2107b) hevder er sentralt for sivilisasjonspopulismen. En PVV-respondent pekte på likheter mellom den vestlige og den kristne *tenkemåten*:

”For Christians, if someone wants to go to the swimming pool on Sunday they must decide for themselves, and that’s also a western way of thinking. I know that we, you know, forty years ago there was also another mind set of Christians... but in this time more liberal and I think it’s better” (PVV-respondent 2).

Hvis ”vår sivilisasjon”, karakterisert her av frihetsverdier, modernitet og sekularisme, blir forstått som å ha vokst frem *ut i fra* kristendommen kan ideen om at denne sivilisasjonen ikke kunne ha vokst frem *uten*, og derfor har vokst frem nettopp *på grunn av* kristendommen, oppstå som logisk. Brubaker (2017b) argumenterer for at i sivilisasjonspopulismen ligger det en tanke om at ”vi” er sekulære *fordi* vi er/var kristne, og ”de” er ennå ekstremt religiøse *fordi* de er muslimer. Kristendommen er dermed inkludert i ”oss” og anses som et grunnlag for, og som fullt forenlig med, liberalisme, modernitet og sekularisme, mens Islam knyttes til det motsatte og utgjør ”dem”. Denne sekulære, moderne forståelsen av ”vår” kristendom,

samt forståelsen av Islam som en politisk ideologi og kultur kan tolkes som å handle mer om *tilhørighet* heller enn om tro. Kristendom og Islam knyttes til kultur, identitet, levemåte og tenkemåte, samt muligens: hvilken *side* du er på.

USA kan også tolkes å være en del av dette oppskalerte ”oss”. FrP stadfester i prinsipp- og handlingsprogrammet at partiet ønsker en sterkere allianse med USA, tidligere stortingsrepresentant Ulf Leirstein uttrykte tidlig sin støtte til Donald Trump etter han vant presidentvalget, og Christian Tybring-Gjedde og Per-Willy Amundsen nominerte Trump til Nobels fredspris etter hans møte med Nord-Koreas leder i 2018 (Frp 2017a; VG 2017; NRK 2018b). Frihet er et av de aller viktigste temaene i både Listhaugs og Wilders selvbiografier og begge peker på USA som en frihetsnasjon de inspireres av. Begge løfter fram den tidligere amerikanske presidenten Ronald Reagan som en inspirasjonskilde, og Listhaug løfter frem sitat som Wilders har trukket frem ved flere anledninger:

«Friheten er aldri mer enn en generasjon fra å bli borte. Den er ikke noe som barna våre arver gjennom våre blodsband. Den må kjempes for, beskyttes og gis videre, slik at de kan gjøre det samme» (Reagen 1964, sitert av i *Der andre tier* 2018, 232; sitert av Wilders i blant annet en kronikk i Breitbart kalt ”*Let’s Lock the Door to Islam*”)

Listhaug trakk frem dette sitatet på slutten av kapittelet *Det vi må kjempe for* og det etterfølges en sammenligning av dagens situasjon med den kalde krigen:

«I dag er fiendebildet annerledes, men det er de samme kravene som stilles til oss nå som under den kalde krigen. Jeg mener at vi ikke kan ha statsledere som viser ettergivenhet, eller bukker under for krav fra islamister som ønsker å ødelegge vår vestlige sivilisasjon. Jonas Gahr Støre har vist at han ikke står opp for ytringsfriheten når det gjelder» (*Der andre tier* 2018, 232)

Her oppskaleres Listhaug ”oss” til sivilisasjonsnivå i møte med Islamister og trekker igjen fram Støre som eliten som ikke slår ring rundt frihetsverdiene. Listhaug (2018, 193) oppskaleres også elitekategorien i boken der hun peker på Angela Merkel og EU som skyldige i å ”øke folkevandringen til Europa”. EU kan forstås som både en del av nasjonalpopulismens og sivilisasjonspopulismens elite da de både kritiseres for å svekke nasjonal grensekontroll og suverenitet, og for økt muslimsk eller ”ikke-vestlig” innvandring til Europa som helhet. Selv om oppskaleringen av ”oss” favner Europa er sivilisasjonspopulismen forenlig med EU-skepsis da EU blir forstått som en del av den oppskalerte eliten som har utsatt det europeiske ”folket” for Islam. En PVV-respondent uttalte at: ”We love all the European countries, but we hate the EU, that's not the same. Completely different things” (PVV-respondent 2).

Wilders roser også Donald Trump, samtidig som han retter skarp kritikk mot Obama for hans inkluderende retorikk overfor Islam:

”Europeans such as myself admire America precisely because it is the freest nation in the world. And yet, freedom of speech is being undermined in the West by allowing too much freedom of Islam. How is that possible? The explanation is that Islam is not just a religion, as many Americans believe, but primarily a political ideology in the guise of a religion. (...) we must stop the Islamification of the Western civilisation. This should not even be a political issue-it has become a simple matter of self-preservation” (*Marked for death*. Wilders 2012, 25)

”And of course, it is always a pleasure to be in the United States; the land of the free and the home of the brave! America is a country that is not afraid to let its own national interest prevail - as it should. To do what is best for its own people – the American people. Where most of the leaders in my part of the world – Western Europe – cannot even spell the word national, let alone national interest – your country is led by one of the strongest and bravest leaders of the free world and I honour him for that: president Donald J. Trump. Europe desperately needs more strong leaders like President Trump. For we are fighting for our existence. Our freedom, our way of life, our culture, our identity and national security are at stake and heavily under attack. And the reason for that is mass immigration, islamization combined with the total failure and even betrayal by weak politicians who are unwilling to fight back. They do not protect us but facilitate our destruction” (Wilders tale på *Restoration Weekend* i Florida 2018)

”By announcing a "partnership between America and Islam" and by explicitly stating that "I consider it part of my responsibility as president of the United States to fight against negative stereotypes about Islam", Obama bestowed upon Islam a privileged position above all other religions and ideologies (...)”Obama further proclaimed that "Islam is a part of America," arguing that America and Islam "overlap and share common principles” (*Marked for Death*. Wilders 2012, 15-16).

Trump blir løftet frem som et forbilde for europeiske politikere og Wilders tok i 2017 til orde for at europeiske land bør adoptere Trumps innreiseforbud rettet mot muslimer (The Guardian 2017). Samtidig som fellesskapet ”Vesten” løftes frem, ser Wilders også opp til USA og Trump fordi de ikke er redde for å sette nasjonale interesser først. Det vestlige fellesskapet består fortsatt av nasjoner, og den vestlige sivilisasjonspopulismen eksisterer, slik Brubaker (2017b) argumenterer for, *kombinert* med nasjonalpopulismen.

Det siste sitatet etterfølges av en påpeking av Obamas egeninteresse av en slik inkludering på grunn av hans personlige forhold til Islam. Påstanden om at Obama posisjonerer Islam over andre religioner og ideologier ved å inkludere Islam i det amerikanske ”oss”, kan tolkes å innebære en hierarki-tankegang der det å løfte en gruppe opp uunngåelig fører til en annen gruppes nedgang. Denne tankegangen samsvarer med ideen om at ”eliten” prioriterer innvandrere *på bekostning* av det nederlandske eller norske folk diskutert i det forrige analysekapittelet.

I tillegg til kristendommen blir også jødedommen, i varierende grad, inkludert i partienes oppskalerte ”oss” og den vestlige sivilisasjonen. Wilders, i likhet med Fortuyn, baserer den nederlandske og vestlige identiteten på et jødisk-kristent og humanistisk verdigrunnlag, noe han la vekt på i en tale han holdt for den høyre-radikale organisasjonen *Q Society of Australia* (Wilders 2013b). Wilders har tidligere bodd i Israel og vier et helt kapittel i boken sin til hans støtte til Israel og kritikk mot det han beskriver som jødehatet i Islam. Dette ble også trukket frem av en PVV-responent i konteksten av Islamproblemet:

”In our eyes its a disgrace that in 2018 Jews cannot roam around free on the streets of Netherlands anymore. They get harassed, attacked, called names all the time where there is a big Muslim population” (PVV-respondent 3).

FrP er også svært positive til samarbeid med Israel noe som er tydelig i prinsipp- og handlingsprogrammet:

”Det er viktig å bygge allianser med likesinnede land og støtte opp om demokratiske staters rett til å forsvare seg mot terrorisme og trusler fra naboland. Vi støtter det jødiske folks rett til et nasjonalt hjemland i Israel. Staten Israel anerkjennes som en suveren og demokratisk stat med rett til å beskytte sine innbyggere mot eksterne, eksistensielle trusler. FrP ser med bekymring på økende antisemittisme og vil jobbe for økt samarbeid og samhandel med Israel. FrP mener at den Norske ambassaden i Israel skal ligge i landets hovedstad Jerusalem” (FrP 2017a).

Som diskutert i det første analysekapittelet forutsatte FrP ”likhet” for overnasjonalt samarbeid og her blir Israel kategorisert som et likesinnet land. Tybring-Gjedde uttalte på et lokalt partiseminar at Israels kamp mot palestinere må bli forstått som en ”eksistensiell” kamp mot Islam, ikke bare for Israel, men for hele ”oss”:

”For Israel er dette en eksistensiell konflikt. Jeg mener også at den er eksistensiell for oss. Ikke fordi at Norge går under om Israel skulle tape konflikten mot palestinere, ikke sånn umiddelbart. Men jeg ser på denne konflikten som noe veldig mye mer enn dette. Det er altså 7-8 millioner mennesker på lite område som kjemper for å ha sitt eget land. Mot palestinere og mot 21 nabostater som alle er muslimske land. Og hva kjemper man egentlig for? For meg så handler dette om en kamp om verdier. Det er kamp om de tingene som vi alle er opptatt av likeverd og likestilling, ytringsfrihet, toleranse mot andre mennesker og demokrati. Det er dette denne kampen dreier seg om. Faller Israel så faller litt av vesten. Så for meg er dette en konflikt som er så alvorlig og viktig og du ser kampen mot Israel er så enorm. Du skulle nesten tro de som kjemper mot Israel er sendebud fra et annet sted. Jeg forstår ikke, jeg klarer ikke forstå hvordan nordmenn født i Norge skal ha dette arrangementet mot Israel. Jeg fatter det ikke. Hvor er det de får det hatet sitt fra? Og dette er oppegående mennesker. Å ha en sånn oppfatning av verdenssituasjonen er for meg helt ubegripelig. Det er nesten så vi graver vår egen grav. Og hva er fellesnevneren for alle disse konflikten i verden? Det er én fellesnevner og det er Islam. De er i alle konflikten. Så kan du si du har ulike former for Islam. Ja, men det er uansett Islam i en eller annen form. Og uansett om det er en terrororganisasjon eller regjering eller.. så er det en verdikamp” (*Med Israel for freds* Youtubekanal. Tybring-Gjedde 2014).

Her kan man se tydelige sivilisasjonspopulistiske trekk. I utsagnet ”Faller Israel faller litt av vesten” er det tydelig at Israel og jødedommen også er inkludert i FrPs ”oss” og tilegnes de samme ”vestlige”, liberale verdiene: likestilling, ytringsfrihet, toleranse og demokrati. Tybring-Gjedde konstruerer her en oppskalert grense mellom vesten og Islam, og slår fast at det foregår en konflikt mellom ”oss” og ”dem”. At denne konflikten blir forstått som ”eksistensiell” innebærer også den eksistensielle antagelsen om at disse sivilisasjonene ikke kan sameksistere og at kampen handler om sivilisasjons*overlevelse*.

Da Israels statsminister Benjamin Netanyahu innførte en ny lov som definerte Israel som en ”jødisk nasjonalstat” og fjernet arabisk som offisielt språk (Reuters 2018) hyllet Wilders nyheten på twitter:

”Fantastic new Israeli law. An example for all of us. Lets define our own nation-state, our indigenous culture, our language and flag, define who and what we are and make it dominant by law. It will help prevent us becoming Islamic” (Wilders 2018).

PVV ønsker altså å lovfeste sin definisjon av ”oss” og ”vår” dominans i Nederland gjennom å kriminalisere ”de andre”. Både PVV og FrP går som nevnt inn for en rekke forbud mot muslimske plagg og uttrykk i offentligheten. Slike forbud kan potensielt tolkes som mer logisk dersom man legger til grunn en forståelse av situasjonen som en eksistensiell kamp mellom Vesten og Islam, der muslimske klesplagg, moskeer og bønnerop kan symbolisere den Islamske sivilisasjonens økende dominans innenfor vestens grenser. Å forby disse symbolene kan være et virkemiddel for å stanse ”de andres” økende innflytelsen ”hos oss”. Dette kan forstås som både grensehåndtering og grensekonstruksjon. Partiene kaller dette integreringspolitikk det utgjør en del av deres håndtering av grensa mellom ”oss” og muslimer. Tilstedeværelsen av disse symbolene i norske og nederlandske byrom kan skape og reprodusere ideen om at muslimer er en del av ”oss”. Å *fjerne* disse symbolene kan dermed skape eller reprodusere den motsatte ideen om at muslimer eller islam *ikke* er den del av ”oss” noe som, om man skal følge oppgavens analyse, er en del av partienes mål. Forbud vil i tillegg kunne bidra til å skape eller reprodusere en idé om at disse symbolene representerer noe farlig da deler av Islam dermed per definisjon vil være kriminelt.

Partiene konstruerer og håndterer en grense mellom ”oss” og Islam gjennom å ”viske ut” synligheten til Islam innenfor et område som anses å høre til ”oss”, samt gjennom å farliggjøre ”de andre” ved å kriminalisere deres synlighet ”her”. Som Carol Bacchi (2012) sa: politikk *skaper* problemer og et forbud kan i noen tilfeller skape en idé om at det eksisterer et problem heller enn å være en løsning på et problem. Å vise til loven for å underbygge en påstand om at noe eller noen ikke er innafor er sannsynligvis en svært god ekskluderingsstrategi. FrP og PVV er samfunnsaktører med makt til å definere samfunnsproblemer (spesielt FrP da de sitter i regjering), og problemkonstruksjoner kan henge tett sammen med grensekonstruksjoner. Å skape et bilde av muslimer som et problem kan både forstås som problemkonstruksjon og grensekonstruksjon, noe som illustrerer Bacchis (2012) poeng om at samfunnsproblemer som gjenstand for politikk alltid er meningsladet.

I diskusjonen av Islam som sivilisasjonell trussel kan man få assosiasjoner til Eurabia-teorien, først fremmet av Bat Ye’Or (2005), en bred konspirasjonsteori som går ut på at regjeringer i vestlige land har inngått hemmelige avtaler med arabiske land om islamsk kolonisering av Europa gjennom muslimsk innvandring. Fangen & Vaage (2018)

argumenterer for at Tybring-Gjedde sin tale sitert over, samt *Drøm fra Disneyland*-kronikken, inneholder retoriske elementer fra Eurabia-teorien. Tybring-Gjedde omtaler i tillegg Islam i sin helhet som problematisk uten å spesifisere eller skille mellom moderate og ekstreme grupper. Partileder Siv Jensens advaring mot ”snikislamisering” under valgkampen i 2009 kan også sies å være preget av Eurabia-elementer, et begrep hun fastholdt at ”gir en god beskrivelse av noen utfordringer i samfunnet vårt” også etter at FrP gikk inn i regjering i 2013 (Aftenposten 2014). Begrepet indikerer at det foregår en bevisst og skjult islamiseringsprosess av Norge.

Eurabia-elementer er svært tydelig i PVV da kampen mot ”islamiseringen av Nederland og Europa” er partiets viktigste sak og Wilders har flere ganger advart mot at Europa og Vesten vil opphøre å eksistere dersom man ikke stopper muslimsk innvandring. I en tale til for det nederlandske parlamentet i 2007 sammenlignet Wilder Islam med den trojanske hest:

”Islam is the Trojan horse of Europe. If we do not stop Islamification now, Eurabia and Netherabia will just be a matter of time. One century ago, there were approximately 50 Muslims in the Netherlands. Today, there are about 1 million Muslims in this country. Where will it end? We are heading for the end of European and Dutch civilisation as we know it” (Wilders 2007).

Her refererer han til en fortelling fra Trojakrigen der grekerne lurte seg forbi forsvarsmurene til byen Troja ved å bygge en hul trehest som soldatene gjemte seg inni, krøp ut av om natten og ødela byen. Å bygge en mur rundt en sivilisasjon for å holde andre ute er ikke et nytt fenomen, men tvert i mot et historisk et. Den tidligste sivilisasjonen (i ordets historiske forstand) vi kjenner til, oldtidens *Sumer* i Mesopotamia, var også den første til å bygge en mur rundt seg for å forsvare seg mot fremmede (National Geographic 2018). Wilders referanse, samt Siv Jensens bruk av ”snikislamisering” skaper en idé om at muslimer har en skjult plan om å snike seg inn og ødelegge Europa fra innsiden.

Her er det tydelige elementer fra Eurabia-teorien og igjen er sivilisasjonspopulismen tydelig. Jeg spurte en av respondentene hvorvidt partiet anså ”muslimsk overtakelse” som en bevisst plan fra muslimenes side:

”Muslims can intentionally conquer Europe through migration. (...) This also happens, not within every mind, but it exists. But I don’t think it’s the main drive, I think that is to get into the welfare system, get money from the government. Lots of Moroccans are very satisfied with their life, because they can go to Morocco all the time for vacation, and they stay here and get their welfare, lots of money and have their housing, health care, have everything! It’s appealing of course” (PVV-respondent 4).

Her blir det poengtert at, selv om denne planen kan eksistere hos noen muslimer, handler det i større grad om velferdsgoder, respondenten viser også en viss forståelse for dette og indikerer at dette delvis er regjeringen som tilrettelegger for dette sin skyld. Inntrykket mitt etter intervjuene er at Wilders selv muligens utgjør partiets mest ekstreme stemme da

respondentene virket langt mer opptatt av å nyansere argumentene sine. Dette kan samtidig også handle om hvordan respondentene ønsker å fremstå overfor meg som intervjuer. Eurabia-elementene i partiene kan uansett sies å være i tråd med sivilisasjonspopulistiske tankegangen da det oppskalerer både ”oss” og ”dem”. Begge partiene kan sies å være en del av sivilisasjonspopulismen Brubaker (2017b) beskriver der både kristendommen og Islam blir kulturalisert og forstått som sivilisasjoner heller enn religioner og der tilhørighet er viktigere enn tro.

Sitatene over tyder på at det finnes en idé i både PVV og FrP om at ”oss” favner hele den ”vestlige sivilisasjonen” og at denne oppskaleringen skjer når man snakker om hva som står på spill i møte med Islam. Det er hovedsakelig i møte med Islam at for eksempel kristendommen og jødedommen blir en del av ”oss” og det er i møte med Islam at likestilling og homofiles rettigheter blir løftet frem av partiene. Historisk har ikke FrP vært en pådriver for verken kvinners eller homofiles rettigheter og partiet stemte for eksempel i mot selvbestemt abort på 1970-tallet (Jupskås 2015). I PVVs tilfelle er dette vanskeligere å undersøke partiet fra sin begynnelse har satt liberale frihetsverdier opp mot Islam. Slik FrP og PVV endret hvilke verdier som definerer ”oss”, fra nasjonale, tradisjonelle verdier i møte med innvandring, til vestlige, moderne, liberale frihetsverdier i møte med Islam, endrer de også hvem ”oss” favner. Slik Wilders sa: grenser definerer *hvem* og hva *vi* er, og dette foregår på to nivåer: nasjonalt og sivilisasjonelt der partiene tar i bruk ulike hvem (allierte) og ulike hva (verdier) ut i fra hvilket ”dem” de motsetter seg.

8. Konklusjon

Denne kvalitative case-studien har forsøkt å identifisere grensediskurser i det norske Fremskrittspartiet og det nederlandske Frihetspartiet med inspirasjon fra kritisk diskursanalyse og dybdeintervjuer som primærdata. I det teoretiske rammeverket har jeg redegjort for Tim Cresswells (2006) teori om sedentære og nomadiske metafysiske verdenssyn som idealtypiske utgangspunkt å forstå konseptene mobilitet, sted og romlig orden. Jeg løftet også frem Newman & Paasis (1998) forståelse av grenser som sosiale, politiske og diskursive konstruksjoner som skiller mellom ”oss” fra ”dem”, i tillegg til Newmans (2006) fokus på grenser som noe man *gjør* heller enn noe som bare *er*, med fokus på *grensekonstruksjon*. Jeg diskuterte også Brubakers (2017a; 2017b) og Wodaks (2015) forståelse av populisme og høyrepopulisme der jeg avsluttet med en diskusjon om *civilisasjonspopulisme*. Nå vil jeg kort oppsummere hovedfunn fra hvert analyse spørsmål før jeg går over til en kort konkluderende diskusjon av det overordnede forskningsspørsmålet.

1. Hva slags geografiske forestillinger om mobilitet, sted og romlig orden finnes i partiene?

De viktigste geografiske forestillingene identifisert i både FrP og PVV er (1) ideen om at identitet, kultur og verdier henger tett sammen med territorier, (2) ideen om at innvandring preget av kulturell *annerledeshet* legger press på nasjonal identitet, kultur, verdier, velferd og sikkerhet (3) ideen om at verden er best organisert ut i fra en høy grad av romlig orden og at *kontroll* (streng grensehåndtering) er et viktig verktøy for å oppnå dette, (4) noen former for mobilitet favoriseres over andre og her spiller både økonomi og *annerledes*-faktoren sentrale roller (5) forestillingen om Islam som den største trusselen (Islam forstått som kulturelt ”mest annerledes” og som en farlig ideologi). Spredningen av Islam forstås av både PVV og FrP som spredningen av noe gammeldags og ufrihet. Her ligger det også antagelser om at Islams annerledeshet som eksistensiell. De viktigste forskjellene mellom partienes forestillinger er at i den fjerde forestillingen legger FrP mer vekt på økonomi som faktor i mobilitetshierarkiet enn PVV og den sistnevnte geografiske forestillingen er tydelig tilstede i tilnærmet hele PVV, men sannsynligvis kun i deler av FrP.

I møte med innvandring generelt, samt eliten, kan partienes forståelse av mobilitet sies å være forankret i et sedentært metafysisk verdenssyn der stedsrøtter, stedstilhørighet sammen med tradisjonelle forståelser av kultur og identitet. Denne formen for mobilitet blir forstått som et unaturlig avvik og kilde til ustabilitet og kriminalitet da stedstilhørighet knyttes til moral og ansvar. Jo mer annerledes en innvandrers kultur forstås å være, desto

større trussel utgjør den for både nasjonal kultur, identitet og verdier, samt for velferdsstaten og nasjonens sikkerhet.

I møte med den muslimske innvandreren endrer deler av partienes retorikk seg da denne mobile figuren representerer spredningen av Islam. Islam ble av begge partiene beskrevet som gammeldags, umoderne, assosiert med ufrihet, begrensinger og undertrykkelse og satt i motsetning til FrPs og PVVs "oss" som ble knyttet til fremskritt, frihet og moderne, liberale verdier. Partienes sedentære retorikk endrer seg og mobilitet skifter side: mobilitet er ikke lenger en del av "dem" men en del av "oss" og dermed skifter mobilitet også fortegn og blir noe positivt. Slik får Islam fram en nomadisk metafysikk i FrP og PVV: forståelsen av "vår" mobilitet i møte med Islam forstås ut i fra et nomadisk metafysisk verdensbilde der mobilitet assosieres med fremskritt og frihet, der den muslimske innvandreren truer nettopp dette.

2. Hva slags grenser konstruerer partiene mellom "oss" på innsiden og "dem" på utsiden?

Den første grensa jeg fant at både FrP og PVV konstruerer er den mellom "oss"/"folket" og "eliten". PVVs "oss" ble symbolisert gjennom "Henk og Ingrid" som ble satt i motsetning til både eliten og muslimske innvandrere. Henk og Ingrid ble fremstilt som "vanlige", hardtarbeidende arbeiderklasse- eller middelklassefolk som bidrar til fellesskapet, betaler regningen for innvandring og som føler problemene med innvandring og Islam på nært hold. De blir ikke hørt eller prioritert av "eliten" som lever i en annen verden uberørt av "folkets" problemer. Det er "eliten" som har åpnet opp de nasjonale grensene for innvandrere, tilrettelagt for deres problematiske annerledeshet og løftet dem opp på bekostning av Henk og Ingrid. Grensa konstrueres gjennom kontraster som arbeiderklasse/middelklasse vs. rike/mektige og stedsrøtter vs. rotløshet.

FrPs konstruerer også en grense mellom "oss" og "eliten". FrPs "oss" fremstilles som folk flest med hverdagslige problemer som bidrar til fellesskapet og har sterke stedsrøtter til Norge. Elitekategorien er folkets motsats: de har ikke sterke stedsrøtter, er ikke glad i Norge og de berøres ikke av hverdagslige problemer. De svikter folket gjennom å åpne opp for innvandring som vil skade vår nasjonal kultur, velferdsstat og sikkerhet. Eliten forstås i stor grad som et politisk korrekt, dømmende moralpoliti med definisjonsmakt over riktig og gale meninger. Innvandringsliberale organisasjoner og venstresiden, spesielt Arbeiderpartiet, utgjør FrPs ultimate elite.

PVV og FrPs grensekonstruksjon her inneholder mange av de samme elementene, men elementene vektet ulikt. Mens PVVs grense mellom "folket" og "eliten" vektlegger

rikdom og makt som den største kontrasten, vektlegger FrP elitens moralske overlegenhet. Den horisontale grensa som skiller gruppene inn i klasser er altså mer tydelig hos PVV, mens den vertikale grensa som skiller gruppene etter annerledes kultur og verdier er tydeligere hos Frp.

Både FrP og PVV konstruerer en tydelig grense mellom ”oss” på innsiden og innvandrere og muslimer på utsiden gjennom kontraster som ansvarlige vs. uansvarlige, kriminalitet vs. lovlydighet, frie individer vs. sosial kontroll, likestilling vs. patriarkat og hierarki og demokrati vs. koranen. PVV symboliserer dette ”dem” gjennom Ali og Fatima som blir fremstilt som uansvarlige, voldelige, kriminelle som ikke bidrar til fellesskapet eller tilpasser seg vår kultur. Mens PVVs vertikale grensekonstruksjon tilnærmet hele tiden er fokusert på Islam, er det vanskeligere å tyde hvor mye av FrPs grensekonstruksjon mellom ”oss” og innvandrere som handler om Islam. FrP konstruerer et skille mellom de som norske ”i hjertet” og de som ikke er det og knytter innvandrere til kriminalitet, sosial kontroll og ”svenske tilstander”. Mobilitetshierarkiet diskutert i det første analysekapittelet tydeliggjorde at den mobile muslimen er nederst på FrPs liste over ønsket innvandring og utgjør den gruppen FrP anser å være mest annerledes fra ”oss” og dermed mest problematisk. FrPs tydeligste grensekonstruksjon er dermed, slik som PVVs, den vertikale grensa mellom ”oss” og muslimske innvandrere (og muslimer generelt).

Begge partiene konstruerer også en horisontal grense langs den vertikale klasse-aksen mellom ”oss” og ”lavere klasser”, men denne er mindre tydelig. Begge kan tolkes å forstå innvandrere og muslimer som både utenfor den vertikale annerledes-grensa og denne nedre horisontale klasse-grensa samtidig, i tillegg til at i FrP fant man også en gruppe som kan tolkes å kun være utenfor den nedre klasse-grensa, som for eksempel mennesker som utnytter sosiale støtteordninger.

Både FrP og PVV kan i tillegg tolkes å være en del av en nyere form for populisme som konstruerer grensene mellom ”oss” og ”dem”, ikke kun på et nasjonalt nivå, men også på et *sivilisasjonsnivå* fremdrevet av ideen om Islam som en *sivilisasjonell* trussel. Et sentralt likhetstrekk mellom FrP og PVV er deres innramming av kritikken mot Islam som et forsvar av liberale frihetsverdier som ytringsfrihet, likestilling og demokrati. Begge partiene pekte ut Islam som de ultimate ”dem” og som en trussel mot liberale frihetsverdier som ble knyttet til et oppskalert ”oss”: Vesten. Både PVV og FrP konstruerer en vertikal annerledes-grense mellom vesten og Islam gjennom kontraster som ”frihet vs. ufrihet”, ”moderne vs. gammeldags”, ”toleranse vs. intoleranse” og ”sekularisme vs. ekstremisme”.

Grensekonstruksjonen her er tydeligere hos PVV som sier eksplisitt at kampen mellom vestlige verdier og Islam er viktigere enn kampen for å bevare noe nederlandsk.

I kampen mot Islam blir også kristendommen inkludert i både FrP og PVVs "oss" der jeg i denne konteksten tolker partienes forståelse av kristendommen og Islam som å handle mer om *tilhørighet* og *identitet* enn tro. FrP fokuserer på kristendommen som et *grunnlag* for den vestlige sivilisasjonen, og PVV vektlegger i tillegg de kulturelle likhetene mellom den kristne og vestlige *tankegangen*. Jødedommen blir også inkludert i "oss" gjennom alliering med Israel da deres kamp mot Palestina forstås som en del av "vår" kamp mot Islam. Brubaker (2017b) hevder at i sivilisasjonspopulismen blir typisk de liberale frihetsverdiene fremhevet sammen med en kombinasjon av sekularisme, kristendommen og sterk avstand fra antisemittisme, og både FrP og PVV passer svært godt inn i denne beskrivelsen.

Begge partiene er opptatt av individuell frihet og spesielt FrP hevder å legge den liberalistiske grunntanken til grunn for sin politikk. Samtidig blir denne individuelle friheten forbeholdt "oss" i møte med innvandring og Islam. Partiene tolkes også å selektivt hente frem ulike verdier i karakteriseringen av "oss" ut i fra hvilket "dem" de motsetter seg. Dette er spesielt tydelig hos FrP som først ble en pådriver for kvinner og homofiles rettigheter da de begynte å kritisere Islam.

Hva slags grensediskurser kan identifiseres i Fremskrittspartiet og Frihetspartiet?

Med hjelp fra blant annet Brubakers teoridiskusjoner om høyrepopulismens akser og Newmans og Paasis grensekonsept har jeg argumentert for at det er en høyrepopulistisk grensediskurs til stede i både FrP og PVV. En grensediskurs vil jeg si er høyrepopulistisk dersom man kan identifisere tydelige grenser mellom "oss" og "dem" langs både Brubakers vertikale og horisontale akse. De geografiske forestillingene utgjør den høyrepopulistiske grensediskursen i partiene sitt *grunnlag*, mens gruppene som skapes gjennom partienes grensekonstruksjon utgjør *kategoriene* som grensediskursen består av og opererer ut i fra. Gjennom undersøkelse og diskusjon av dette har jeg identifisert en tilnærmet delt grensediskurs i partiene.

De geografiske forestillingene danner et moralsk, og dermed legitimerende, grunnlag for partienes konstruksjon av grensene mellom "oss" og "dem" og danner dermed også en del av grunnlaget for partienes forståelse av problemet med eliten, problemet med innvandring og problemet med Islam. Partienes politikk i møte med dette fremtrer som mer logisk i lys av, både de geografiske forestillingene, og deres kategorisering av mennesker inn i antagonistiske grupper.

Grensediskursen består altså av kategoriene ”oss”, ”eliten” og innvandrere, samt muslimer/Islam og deres samfunnsanalyser og politikk tilknyttet grenser tar dermed utgangspunkt i disse kategoriene, forståelsen av forholdene dem i mellom og forståelsen av disse gruppens egenskaper og hensikter. Samtidig er ikke ”oss” en konstant kategori men en fleksibel en og partiene trekker selektivt og strategisk på ulike ”oss”-elementer i møte med ulike ”dem”. Slik som populismen i sivilisasjonspopulismen, foregår grensekonstruksjonen simultant på to nivåer: (1) Konstruksjonen av grensene mellom vår nasjonale kultur og tradisjonelle verdier på innsiden og innvandring på utsiden, forankret i en sedentær metafysikk og (2) konstruksjonen av grensene mellom våre vestlige, moderne, liberale frihetsverdier på innsiden og Islam på utsiden, forankret i en nomadisk metafysikk. Disse nivåene viser også hvordan de geografiske forestillingene utgjør kategoriens grunnlag i grensediskursen.

Til tross for at partiene ved første øyekast ser svært forskjellige ut og at PVV som regel havner i en mer ekstrem partikategori enn Frp, vil jeg påstå at deres grensediskurser er preget av langt flere fellestrekk enn ulikheter. Jeg har identifisert en svært lik høyrepopulistisk grensediskurs i FrP og PVV gjennom å dekonstruere deres grensediskurs og undersøke dens grunnlag og kategorier. Både grunnlaget og kategoriene i partienes grensediskurs er svært like, til tross for noe ulik vektning. Den viktigste forskjellen mellom partienes grensediskurs handler om at grensa mellom ”oss” og Islam synes å være tilstede i hele PVV, men kun deler av Frp. Den mest Islamkritiske fløyen i FrP kan tolkes å konstruere en like skarp grense mellom ”oss” og muslimer som PVV.

Denne oppgaven har undersøkt to case av høyrepopulistiske grensediskurser med den hensikt å forstå partiene bedre, samt få en bedre forståelse av hvordan slike partier driver Europa i en retning av mer fremmedfrykt og lukkede grenser. Det første vil jeg si jeg har oppnådd og jeg er enda mer overbevist over grensekonseptet som et nyttig og verdifullt verktøy i analyse av høyrepopulistiske partier. Til dels har jeg også oppnådd det andre da jeg har fått en økt forståelse av resonnementene og logikken som ligger i den høyrepopulistiske grensediskursen som drar europeisk politikk i denne ekskluderende retningen. Å gjenkjenne når politikere aktivt driver med grensekonstruksjon basert på meningsladede antagelser kan for eksempel være nyttig. Samtidig er det store mengder datamateriale, forskning og teoretiske innsikter som denne oppgaven verken berører eller tar hensyn til på grunn av formatets begrensede omfang og ressurser. Her er det rom for både dypere og bredere geografisk forskning på høyrepopulismens grenser.

Litteraturliste

- ABC nyheter. 2019. "Tybring-Gjedde om FrP i regjering: smertegrensen er nådd for lenge siden"
<https://www.abcnyheter.no/nyheter/politikk/2019/01/08/195489771/tybring-gjedde-om-FrP-i-regjering-smertegrensen-er-nadd-for-lenge-siden> 08.05.2019.
- Abler, R, Adams, J. & Gould, P. 1971. *Spatial Organization: The Geographers View of the World*. Prentice Hall, New Jersey.
- Aftenposten. 2013. "Heikki Holmås fra SV i Twitterkrig om FrP-karakteristikk"
<https://www.aftenposten.no/norge/i/118Xe/Heikki-Holmas-SV-i-Twitter-krig-om-FrP-karakteristikk>
07.05.2018.
- Aftenposten. 2014a. "Nei, snikislamisering er ikke et godt ord."
https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/G1X59/Nei_-snikislamisering-er-ikke-et-godt-ord
11.03.19
- Aftenposten. 2014b. "Carl I Hagen: Det er mye jeg har sagt i løpet av 40 år"
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/3jmnL/Carl-I-Hagen-Det-er-mye-jeg-har-sagt-i-lopet-av-40-ar>
- Aftenposten 2016a. "Listhaug: Parallellsamfunn et resultat av snillisme"
<https://www.aftenposten.no/norge/i/EozEl/Listhaug-Parallellsamfunn-et-resultat-av-snillisme>
10.02.2019.
- Aftenposten. 2016b. "Hylekor sang ut utenfor Sylvi Listhaugs kontor"
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/j23vb/Hylekor-sang-ut-utenfor-Sylvi-Listhaugs-kontor>
28.04.19.
- Aftenposten 2016c. "Listhaug: Parallellsamfunn et resultat av snillisme"
<https://www.aftenposten.no/norge/i/EozEl/Listhaug-Parallellsamfunn-et-resultat-av-snillisme>
10.02.2019.
- Aftenposten. 2019a. "Sylvi Listhaug: Vil ha dobbel og firedobbel straff for kriminalitet på Holmlia og andre belastede områder"
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/8mGdkd/Sylvi-Listhaug-Vil-ha-dobbel-og-firedobbel-straff-for-kriminalitet-pa-Holmlia-og-andre-belastede-omrader> 30.04.19
- Aftenposten. 2019b. "Siv Jensen beklager festtale-utbrudd"
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/0n3dJ/Siv-Jensen-beklager-festtale-utbrudd> 02.02.2019.
- Akkerman, T., S.L. de Lange & M, Rooduijn .2016. *Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Into the Mainstream?*. London: Routledge. 1-73, 144-169
- Anderson, B. 1991. *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* Verso, London.
- Andersen, K. & Tybring-Gjedde, C. 2010. "Drøm fra Disneyland" *Aftenposten*. 27.08.2010.
<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/kaxkv/Drom-fra-Disneyland> 13.04.2019
- Bangstad, S. 2013. Eurabia comes to Norway. *Islam and Christian-Muslim Relations*. 24, 3. 1-23.
- Barth, F. 1969. Introduction. *Ethnic groups and boundaries: The social organization of cultural difference*. 9–38. London: Allen & Unwin.
- Bauder, H. 2011. Toward a Critical Geography of the Border: Engaging the Dialectic of Practice and Meaning. *Annals of the Association of American Geographers*. 101, 5. 1125-1139.
- Baumann, Z. 1991. *Modernity and Ambivalence*. Polity Press, Cambridge.
- BBC. 2015. Hungary PM Orban: Europe borders threatened by migrants
<https://www.bbc.com/news/world-europe-34311254>
- Bergens Avisen. 2017. "Njåstad: - Skremmende at Muhammed er mest populært i Oslo"
<https://www.ba.no/2017-navnene/politikk/oslo/njastad-skremmende-at-muhammed-er-mest-populart-i-oslo/s/5-8-729955> 04.05.2019.
- Betz, H. 2002. Xenophobia, identity politics and exclusionary populism in Western Europe. *Fighting Identities: Race, Religion and Ethno-Nationalism*. London. Merlin Press. 193–210.
- Bleich, E. 2011. What is islamophobia and how much is there? Theorizing and measuring an emerging comparative concept. *American Behavioral Scientist*. 55, 12. 1581–1600.
- Bjerkem, J. 2016. The Norwegian Progress Party: An Established Populist Party. *Europen View*. 15, 2. 233-243
- Bobbio, N. 1996. *Left and Right: The Significance of a Political Distinction*. Chicago, IL: University of Chicago Press
- Bordieu, P. 1991. Language and Symbolic Power. Polity Press. UK. 219-223
- Brubaker, R. 2017a. Why Populism?. *Theory and Society*. 46, 5. 357-385
- Brinkmann, S & Tanggaard, L. 2010. *Kvalitative metoder – Datainnsamling og analyse*. Gyldendal, Oslo.
- Brubaker, R. 2017a. Why Populism?. *Theory and Society*. 46, 5. 357-385

- Brubaker, R. 2017b. Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*. 40, 8. 1191-1226.
- Brubaker, R. 2019. Populism and Nationalism. *Nations and Nationalism*. 25, 2. 1-23.
- Bufdir. 2019. Ny kunnskap: bekymringsfullt hvor mange som mener at personer med annen etnisk bakgrunn ikke kan bli «helt norske».
https://www.bufdir.no/Aktuelt/Ny_kunnskap_bekymringsfullt_hvor_mange_som_mener_at_personer_med_annen_etnisk_bakgrunn_ikke_kan_bli_helt_norske/
- Canovan, M. 1981. *Populism*. 1. Utgave. Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- CBN News. 2017. «Exclusive Interview: Wilders could take Netherlands out of the EU»
<https://www1.cbn.com/cbnnews/world/2017/february/exclusive-interview-wilders-will-take-netherlands-out-of-eu> 06.04.2019
- Cresswell, T. 2006. On the move. Mobility in the modern western world. Taylor & Francis, US. 25-57.
- Dagbladet. 2005. ”Sterke reaksjoner på FrP-brosjyre”
<https://www.dagbladet.no/nyheter/sterke-reaksjoner-pa-FrP-brosjyre/66123382> 01.02.2019.
- Dagbladet. 2018a. ”DIREKTE: Siv Jensen taler til FrPs landsmøte.”
<https://www.dagbladet.no/video/VGR2e88ZryA> 02.01.2019
- Dagbladet. 2018b. ”12 FrP-politikere dro ut med buss for å se på ”svenske tilstaander” i Oslo. Dette møtte dem.”
<https://www.dagbladet.no/nyheter/12-FrP-politikere-dro-ut-med-buss-for-a-se-pa-svenske-tilstaander-i-oslo-dette-motte-dem/69762283> 09.05.2019.
- Dagbladet. 2019. SE TV NÅ. Siv Jensen taler til Landsmøtet ett Sylvi-comeback.
<https://www.dagbladet.no/video/HgDsbpECrGE>. 03.05.2019.
- Dagens Næringsliv. 2019. Listhaug omfavner dansk innvandringspolitikk.
<https://www.dn.no/politikk/danmark/sylvi-listhaug/fremskrittspartiet/listhaug-omfavner-dansk-innvandringspolitikk/2-1-559329> 30.04.2019
- De Certeau, M. 1980. *The Practice of Everyday*. Life. New Press, New York.
- De Lange, S. L. & Art, D. 2011. ‘Fortuyn vs. Wilders: An Agency-based approach to radical right party building’. *West European Politics*. 34, 6. 1229-1249.
- Dowling, R. 2016. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. II. Hay. I *Qualitative Research Methods in Human Geography* (kapittel 2). Oxford University Press, New York.
- Dryzek. 2013. Politics of the Earth. Environmental Discourses. 3. Utgave. Oxford University Press.
- Dutch News. 2019. ”Wilders plan to strip dual nationals voting rights is unlikely to succeed”
<https://www.dutchnews.nl/news/2019/02/geert-wilders-pvv-plan-to-strip-dual-nationals-voting-rights-unlikely-succeed/> 30.04.19
- Eliot, T. S. 1948. *Notes Towards the Definition of Culture*. Faber and Faber, London.
- The Economist. 2017. ”Dutch Election Results”
<https://www.economist.com/graphic-detail/2017/03/16/dutch-election-results> 03.11.2018
- Fairclough, N. 2003. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. Routledge, London.
- Faktisk.no. 2017. ”Innsikt: «Innvandrere langt mer kriminelle», skrev Listhaug og viste til ujusterte tall”
<https://www.faktisk.no/artikler/By/innvandrere-langt-mer-kriminelle-skrev-listhaug-og-viste-til-ujusterte-tall> 04.02.2019
- Fangen, K. & Vaage, M. 2014. FrP-politikers innvandringsretorikk i posisjon og opposisjon. *Agora*. 32, 3. 30-63.
- Fangen, K. & Vaage, M. 2018. ”The Immigration problem” and Norwegian right-wing politicians. *New Political Science*. 40, 3. 459-476.
- Fligstein, N, Polyakova & Sandholtz, W. 2012. European Integration, Nationalism and European Identity. *Journal of Common Market Studies*. 50. 105-122.
- Fog, J. 2005. *Med samtalen som udgangspunkt*. Akademisk forlag, København.
- Fortuyn, P. 1997. *Tegen de islamisering van onze cultuur: Nederlandse identiteit als fundament*. 1. Utgave. Karakter Uitgevers BV, Nord-Holland.
- France 24. 2016. Hungary’s Orban accuses Merkel of ‘moral imperialism’ over refugee quotas Date
<https://www.france24.com/en/20150923-hungary-orban-merkel-migrants-moral-imperialism>
- FrP. 2007. *Stortingsgruppens innvandrings- og integreringsutvalg. Rapport - Juni 2007*.
- FrP. 2013. Bærekraftutvalgets rapport: ”Tiltak for økonomisk og kulturell bærekraftig innvandring” Versjon 4.
- FrP. 2017a. *Prinsipp- og handlingsprogram 2017-2021*.
- FrP.no. 2017b. ”Nasjonalt tiggeforbud i Norge”
<https://www.frp.no/resolusjoner-lm17/2017/05/nasjonalt-tiggeforbud-i-norge>
- FrP.no. 2017c. ”Styrket grensekontroll med FrP i regjering”
<https://www.frp.no/aktuelt/2017/07/styrket-grensekontroll-med-FrP-i-regjering>
- FrP.no 2018a. ”FrPs innvandringsutvalg er i gang”
<https://www.frp.no/aktuelt/2018/11/FrPs-innvandringsutvalg-er-i-gang>

- Frp.no. 2018b. "Landsmøte 2018".
<https://www.frp.no/landsmote2018>
- Frp.no 2019. "Spesialparkering for veteranbiler"
<https://www.frp.no/internt/2019/04/spesialparkering-for-veteranbiler> 04.05.19.
- Frp. 2019b. *Innvandrings- og integreringsutvalgets første delrapport.*
- Golder, M. 2016. Far Right Parties in Europe. Pennsylvania State University. *Annual Review of Political Science*. 19. 477-497.
- Goodhart, D. 2017. *The road to somewhere: the populist revolt and the future of politics*. Hurst & Company, London.
- The Guardian. 2012. "Dutch embrace radical left as European dream sours".
<https://www.theguardian.com/world/2012/sep/02/netherlands-elections-socialist-party> 03.04.2019.
- The Guardian. 2017. "Geert Wilders calls for Trump-style Muslim travel ban in Europe"
<https://www.theguardian.com/world/2017/dec/17/geert-wilders-calls-for-trump-style-muslim-travel-ban-in-europe> 03.03.2019.
- The Guardian. 2018. "Trump's travel ban is unconstitutional religious discrimination, US court rules"
<https://www.theguardian.com/us-news/2018/feb/15/trump-travel-ban-unconstitutional-appeals-court-ruling-virginia>
- The Guardian. 2018. "The Guardian view on the populist moment: difficult times."
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/21/the-guardian-view-on-the-populist-moment-difficult-times>
- The Guardian. 2019. "Meet Thierry Baudet, the suave new face of Dutch rightwing populism"
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/apr/03/thierry-baudet-dutch-rightwing-populism>
 30.04.19
- Hagelund, A. 2003. A Matter of Decency? The Progress Party in Norwegian Immigration Politics. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 29, 1. 47-65.
- Hay, I. 2016. *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 4. Utgave. New York: Oxford University Press.
- Hekma, G. 2002. Imams and Homosexuality: A Post-gay Debate in the Netherlands. *Sexualities*. 5, 2. 237-248.
- Helland, F. 2014. "Rasisme uten rasister i Norge". *Agora*. 3-4, 31. 108-143.
https://www-idunn-no.ezproxy.uio.no/agora/2014/03-04/rasisme_uten_rasister_i_norge
- Hochschild, A. R. 2016. *Strangers in their own land: Angers and mourning on the American Right*. New Press, New York.
- Huntington, S. 1996. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. London: Penguin Books.
- Jansen, R. S. 2011. Populist Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism. *Sociology Theory*. 29, 2. 75-96.
- Jones, G. 2016. What Is New about Dutch Populism? Dutch Colonialism, Hierarchical Citizenship and Contemporary Populist Debates and Policies in the Netherlands. *Journal of Intercultural Studies*. 37, 6. 605-620.
- Jones, R. 2009. Categories, borders and boundaries. *Progress in Human Geography*. 33, 2. 174-189
- Jones, R. 2016. *Violent Borders. Refugees and the right to move*. Verso, New York.
- Jupskås, A. 2015. *Persistence of Populism – The Norwegian Progress Party, 1973-2009*. UiO.
- Jørgensen, M & Philips, L. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage, US.
- Kalleberg, R. 1992. *Konstruktiv samfunnsvitenskap. En fagteoretisk plassering av "aksjonsforskning"*. UiO.
- Kaltwazzer, C. & Mudde, C. 2013. Populism. *Oxford Handbooks of Political Ideologies*. 1-23
- Kriesi, H., & Pappas, T. S. 2015. *European Populism in the Shadow of the Great Recession*. Colchester: ECPR Press. 1-27
- Lamour, C. & Varga, R. 2017. The Border as a Resource in Right-wing Populist Discourse: Viktor Orban and the Dispora in a Multi-scalar Europe. *Journal of Borderland Studies*. 33,1. 1-16.
- Leistle, B. 2015. Otherness as a paradigm in anthropology. *Semiotica*. 204. 304-305.
- Listhaug, S. (I samarbeid med Akerhaug, L.) 2018. *Der andre tier*. Kagge Forlag, Oslo.
- Malkki, L. 1992. National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity Among Scholars and Refugees. *Cultural Anthropology*. 7, 1. 24-44.
- Mastro Paolo, A. 2008. *Politics against Democracy: Party Withdrawal and Populist Breakthrough*. I: Albertazzi, D. & McDonnell, D. Palgrave Macmillan, New York. 30-48.
- Mepschen, P, Duyvendak, J & Tonkens, E. 2010. Sexual Politics, Orientalism and Multicultural Citizenship in the Netherlands. *Sociology*. 44, 5. 962-979.
- Mills, C. W. *The Sociological Imagination*. Oxford University Press, US.
- Mouritzen, P. 2006. *The Particular Universalism of a Nordic Civic Nation: Common Values, State Religion and Islam in Danish Political Culture*. I: Modood, T, Triandafyllidou, A. & Zapata-Barrero, R. Multiculturalism, Muslims and Citizenship: A European Approach. 70–91. Routledge, London.

- Mral, B, Khosravini, M. & Wodak R. 2013. Right-Wing Populism in Europe. Bloomsbury Academic, London.
- Mudde, C. 2004. The Populist Zeitgeist. Government and opposition. 39, 4. 541-563.
- Mudde, C. 2013. Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what?" *European Journal of Political Research*. 52: 1–19.
- Mudde, C. & Kaltwasser, C. 2013. Populism. *Oxford Handbooks of Political Ideologies*. 1-23.
- Mudde, C. 2016. The Study of Populist Radical Right Parties: Towards a Fourth Wave. *C-REX working paper series*. UiO. 1-23
- National Geographic. 2018. "Building walls may have allowed civilization to flourish"
<https://www.nationalgeographic.com/science/2018/10/wall-mexico-trump-book-talk-news/> 26.05.2019.
- Newman, D. 2006. The lines that continue to separate us: borders our "borderless" world. *The Progress in Human Geography*. 30,2. 143-161.
- Newman, D & Paasi, A. 1998. Fences and neighbours in the postmodern world: boundary narratives in political geography. *Progress in Human Geography*. 22, 2. 186-207
- NRK. 2015. "FrP-Listhaug: – Godhetstyraniet rir Norge som en mare"
https://www.nrk.no/norge/FrP-listhaug_-_godhetstyraniet-rir-norge-som-en-mare-1.12633044
26.03.2019.
- NRK. 2017. "Raja: Listhaug vil skremme velgerne med «svenske tilstander»"
https://www.nrk.no/norge/raja_-_listhaug-vil-skremme-velgerne-med-rinkeby-1.13662179 03.03.2019.
- NRK. 2018a. FrP-ere nominerer Donald Trump til Nobels Fredspris.
<https://www.nrk.no/norge/FrP-ere-nominerer-donald-trump-til-nobels-fredspris-1.14082439> 05.05.2019.
- NRK. 2018b. "Listhaug har slettet omstridt Facebook-innlegg"
<https://www.nrk.no/norge/listhaug-sletter-omstridt-facebook-innlegg-1.13961460> 13.04.2019
- NRK. 2019. "Sylvi Listhaug er ny eldre- og folkehelseminister." "
<https://www.nrk.no/norge/sylvi-listhaug-er-ny-eldre--og-folkehelseminister-1.14537073> 025.05.2019
- NRK. 2019a. "Vil at flyktninger skal skrive under på denne kontrakten når de kommer til Norge"
<https://www.nrk.no/norge/vil-at-flyktninger-skal-skrive-under-pa-denne-kontrakten-nar-de-kommer-til-norge-1.14532017> 30.04.2019
- NRK. 2019b. "Jøran Kallmyr blir ny justisminister"
<https://www.nrk.no/norge/joran-kallmyr-blir-ny-justisminister-1.14495864> 30.04.19
- NRK. 2019c. "Frp vil ha danske tilstander i Norge"
<https://www.nrk.no/norge/FrP-til-danmark-for-a-laere-innvandringspolitikk-1.14458507> 15.05.2019
- NL Times. 2018. "PVV Anti-Islam Campaign Video Sparks Outrage, Charges."
<https://nltimes.nl/2018/03/19/pvv-anti-islam-campaign-video-sparks-outrage-charges> (Lest 08.09.2018).
- NL Times. 2014. "PVV calls for an end to Islam and mosques in the Netherlands."
<https://nltimes.nl/2014/11/27/pvv-calls-end-islam-mosques-netherlands> (Lest 09.05.2018).
- NL Times. 2019. "Right Wing Nationalist FvD are the big Winners in Netherlands first exit polls"
<https://nltimes.nl/2019/03/20/right-wing-nationalist-fvd-big-winners-netherlands-first-exit-polls>
(21.03.2019)
- Ohmae, K. 1990. The interlinked Economy. *Chief Executive*. 60. 50-54.
- Ohmae, K. 1995. *The End of the Nation State*. Free Press, New York.
- Paasi, A. 1996. *Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian border.*: John Wiley, Chichester.
- Paasi 2019. Borderless worlds and beyond: challenging the state-centric cartographies. I Paasi, A, Prokkola, EK, Patton, M. 2002. Qualitative Interviewing. I *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 344–347. Newbury Park: Sage.
- Politico. 2015. Orban: Migrants threatens the Christian Europe Identity.
<https://www.politico.eu/article/orban-migrants-threaten-christian-europe-identity-refugees-asylum-crisis/>
- PVV. 2010. De agenda van hoop en optimisme. Een tijd te kiezen: PVV 2010-2015.
<http://pubnpp.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/verkiezingsprogramma/TK/pvv2010/VerkiezingsProgrammaPVV2010.pdf>
- PVV. 2017. Concept – Verkiezingsprogramma PVV 2017-2021.
<https://www.pvv.nl/images/Conceptverkiezingsprogramma.pdf>
- Relph, E. 1976. Place and Placelessness. Pion, London.
- Reuters. 2018. "Israel adopts divisive Jewish nation-state"
<https://www.reuters.com/article/us-israel-politics-law/israel-adopts-divisive-jewish-nation-state-law-idUSKBN1K901V> 12.04.2019.
- Rydgren, J. 2007. The sociology of the Radical Right" *Annual Review of Sociology*. 33. 241–262
- Saarinen, J & Zimmerbauer, K. *Borderless worlds for whom? Ethics, moralities, mobilities*. Routledge, London. 21-36

- Saurette, P. & Gunster, S. 2011. Ears wide shut: epistemological populism, Argutainment and Canadian conservative talk radio. *Canadian Journal of Political Science*. 44,1. 195-218.
- Skrede, J. 2017. Kritisk diskursanalyse. Cappelen Damm akademisk, Oslo.
- Simonnes, K. 2013. I stjålne klær? En analyse av endringer i Høyres, Arbeiderparti- ets og Fremskrittspartiets innvandrings- og integreringspolitikk. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*. 29, 2. 144–158.
- Shapiro, M. 1994. Moral geographies and the ethics of post-sovereignty. *Public Culture*. 6, 3. 479-502
- Sibley, D. 1995. Geographies of Exclusion: Society and Difference in the West. *Psychology Press*. UK.
- Silverman, D. 2011. *Qualitative Research*. 3. Utgave. Sage, California.
- Smith, K. E. 2006. Problematising power relations in ‘elite’ interviews. *Geoforum*, 37, 4. 643–653.
- Stratford, E. & Bradshaw, M. 2016. Qualitative Research and Rigour. I. Hay. *Qualitative Research Methods in Human Geography* (kapittel 6). Oxford University Press, New York.
- Van Dijk, T. 1992, Racism and argumentation: Race riot rhetoric in tabloid editorials. *Argumentation Illuminated*. Dordrecht. 242–259.
- Thagaard, Tove. 2013. *Systematikk og innlevelse*. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget
- Tuan, Y. 1989. Environment, Behavior and Thought. I Boal, F & Livingstone, D. *The Behavioural Environment*. Routledge, London.
- Twitter. Geert Wilders. 2009-2019.
<https://twitter.com/geertwilderspvv>
- Utlendigsdirektoratet. 2018. ”Schengen.”
<https://www.udi.no/ord-og-begreper/schengen--schengenområdet/> 11.02.2019.
- Van Houtum & Naerssen. 2002. Bordering, Ordering and Othering. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*. 93, 2. 125-136.
- VG. 2013. ”Politikkens sorte får.”
<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/vLmg5/politikkens-sorter-faar> 20.05.2019.
- VG. 2017. ”Frp mener sovende mann på sofa illustrerer unge på NAV”
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/b0W6e/Frp-mener-sovende-mann-i-sofa-illustrerer-unge-paa-nav>
- VG: 2018. ”Listhaug:- FrPs fortjeneste at vi ikke har svenske tilstander.”
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/1kpzme/listhaug-FrPs-fortjeneste-at-vi-ikke-har-svenske-tilstander>
- VG. 2013. ”FrPs høyrefløy krever makt”
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/4963a/FrPs-hoyrefloey-krever-makt>
- VG. 2017. “FrPs Ulf Leirstein støtter Trump: - Han leverer fra dag en”.
<https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/224VR/Frp-leirstein-stoetter-trump-han-leverer-fra-dag-en> 06.04.2019
- VG. 2018. ”Ikke alle kulturer er like mye verdt”
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/0E710o/sylvi-listhaug-alle-kulturer-er-ikke-like-mye-verdt> 09.04.2019
- Vossen, K. 2011. Classifying Wilders: The ideological development of Geert Wilders and hos Party for Freedom. *Politics*. 31,3. 179-189
- Waite, G. 2016. Doing Foucauldian Discourse Analysis – Revealing Social Identities. I Hay, I. *Qualitative Research Methods in Human Geography* (kapittel 12). Oxford University Press, New York.
- Winchester, H.P.M & Rofe, M.W. 2016. Qualitative Research and its Place in Human Geography. I Hay, I. *Qualitative Research Methods in Human Geography* (kapittel 1). Oxford University Press, New York.
- Wilders, G. 2012. Marked for Death. Islam’s War against the West and Me. Regnery Publishing. New York.
- Wilders, G. 2013. Tale for *Q Society Australia*.
<https://www.geertwilders.nl/index.php/in-english-mainmenu-98/in-the-press-mainmenu-101/77-in-the-press/1822-speech-geert-wilders-melbourne-australia-tuesday-february-19-2013>
- Wilders, G. 2017. Tale på ”Europe of Nations and Freedom”-konferansen.
<https://www.gatestoneinstitute.org/9812/geert-wilders-koblenz-enf>
- Wilders, G. 2018. Tale på ”Restoration Weekend”. Florida.
<https://www.geertwilders.nl/in-de-media-mainmenu-74/nieuws-mainmenu-114/94-english/2135-speech-geert-wilders-restoration-weekend-palm-beach-usa-november-17-2018>
- Wilders, G. 2017. The Europe We Want. Ambrosettikonferansen.
<https://www.gatestoneinstitute.org/10928/the-europe-we-want>
- Wilders, G. 2019. Tale for Europaparlamentet
<https://www.geertwilders.nl/in-de-media-mainmenu-74/nieuws-mainmenu-114/94-english/2150-speech-geert-wilders-prague-april-25-2019>
- Wilders, G. 2019.
- Wittgenstein, L. 1958. *Philosophical Investigations*. 2. Utgave. Blackwell, Oxford.

- Wodak, R. 2015. The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean. 1-97, 177-190. London, Sage.
- Wodak, R & Meyer, M. 2009. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sage, London.
- Yeung, H. W. 1997. Critical realism and realist research in human geography: a method or a philosophy in search of a method? *Progress in Human Geography*, 21, 1. 51–74
- Youtube. 2014. "Christian Tybring-Gjedde: Israels kamp er eksistensiell"
<https://www.youtube.com/watch?v=iYU3aLRqk1E> 15.04.2019.

Vedlegg 1: Respondentliste

	Dato for intervju	Partirolle
PVV-respondent 1	07.09.2018	Representerer PVV i House of Representatives
PVV-respondent 2	12.09.2018	Representerer PVV i Senatet og er provinsrepresentant for Gelderland PVV.
PVV-respondent 3	20.09.2018	Medlem av byrådet i Arnhem
PVV-respondent 4	27.09.2018	Medlem av byrådet i Arnhem
FrP-respondent 1	23.10.2018	Sitter i Oslo bystyret
FrP-respondent 2	18.10.2018	Politisk rådgiver i Frp
FrP-respondent 3	13.11.2018	Var inntil nylig en del av FrPs stortingsrepresentanter
FrP-respondent 4	25.10.2018	Del av FrPs stortingsrepresentanter og sitter i FrPs sentralstyre

Vedlegg 2:

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet:

Grensediskurser hos politiske partier i Europa

Bakgrunn og formål

Formålet med dette prosjektet er å undersøke hvordan ulike politiske partier forstår nasjonale grenser. Hva er grensers funksjon og rolle i dagens politiske landskap? Hvordan skal nasjonale grensers håndteres i møte med økende innvandring og flyktningstrømmer?

Prosjektet er tilknyttet Universitetet i Oslo, uten ekstern oppdragsgiver. Prosjektet er en komparativ undersøkelse der jeg ønsker å sammenligne to politiske partier. Problemstillingen prosjektet har som mål å besvare er: *Hva slags grensediskurser finnes hos Fremskrittspartiet i Norge og Frihetspartiet (PVV) i Nederland?*

Planen er å intervjuere representanter fra begge partiene, fortrinnsvis representanter med relevante ansvarsområder, for eksempel tilknyttet innvandring, integrering og sikkerhet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer et intervju på omtrent en time. Det vil bli samlet inn opplysninger om din rolle i det politiske partiet, samt ditt perspektiv på saker som innvandring, sikkerhet og nasjonale grensers funksjon og rolle. Dataen vil registreres i form av lydopptak.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun jeg vil ha tilgang til personopplysninger og disse vil lagres på et sikkert sted til alle tider. Deltakere vil ikke kunne bli gjenkjent i publikasjonen, men det ville komme fram hvilket parti de representerer.

Prosjektet skal etter planen avsluttes mai 2019. Personopplysninger og lydopptak vil da bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Sara Elisabeth Larsen på mail saraela@student.sv.uio.no eller på telefon 41219575. Du kan også ta kontakt med prosjektets veileder Kristian Stokke på mail kristian.stokke@sosgeo.uio.no eller på telefon 22855242.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3:

Eksempel på Intervjuguide (FrP)

- Under **Innvandringspolitikk - Flyktninger** i FrPs prinsipp- og handlingsprogram står det at: *”Vi ønsker å reforhandle internasjonale avtaler knyttet til flyktninger, innvandring og migrasjon, herunder FNs flyktningkonvensjon, slik at disse er tilpasset et endret verdensbilde”* **Kan du si litt om hvordan verdensbilde har endret seg og hva slags asylsystem FrP mener vi burde ha i dag?**
- **Hva mener FrP er den viktigste funksjonen til Norges nasjonale grenser?**
- **Hvordan bør Norges nasjonale grenser håndteres/reguleres i dag?**
- **Hvilke utfordringer/muligheter finnes det innenfor internasjonalt samarbeid om grensekontroll?**
- Første setning under **Norge og Verden** er: *”Grenser betyr stadig mindre i en mer globalisert verden”*. Og selv om grenser har blitt mer og mer åpne for varer, kapital og tjenester kan man samtidig se en trend i mange europeiske land, inkludert Norge, at det har blitt vanskeligere for en del mennesker å krysse grenser. **Blir grenser viktigere igjen?**
- Islam nevnes ikke så mye i FrPs parti- og prinsippprogram, annet enn litt om islamsk ekstremisme under **Forsvar og Sikkerhet**, samtidig har flere representanter fra FrP tatt til orde for at vi burde være bekymret for Islam sin rolle i Norge, flere gjennom svært krass retorikk. FrPs landsmøte vedtok også tidligere i år et forbud mot bønnerop i det offentlige rom. **Kan du si litt om hvorvidt/hvorfor Islam er problematisk?**
- Under **Norge og Europa** står det også: *”Det er helt nødvendig å redusere eksporten av og tilgangen til norske velferdsytelser, samt benytte muligheten til permanent grensekontroll.”* **Kan du utdype hva som menes med eksport av tilgangen til norske velferdsytelser?**
- Statsborgerskap

Vedlegg 4:

Eksempel på intervjuguide (PVV)

1. Role in the party/how did you become involved?

2. Borders and immigration

- What, according to PVV, is the main purpose and function of the Dutch national border?
- What kind of control does the PVV want at the Dutch borders?
- Can you tell me about PVVs general political stands on immigration and asylum?

Who are welcome into the Netherlands? Who is not? Refugees, politics around return of asylum seekers who have not received refugee status, family reunion, language requirement, details here.

- EU, Schengen

3. Citizenship

- What is PVVs stand on the issue of criteria for Dutch citizenship?
- Double citizenship

4. Islam

- PVV have a significant focus on the issue of Islam. Why is that?

- **“Henk and Ingrid are sick of paying for Ali and Fatima”** was a slogan in the 2010-election campaign. What was the purpose behind this campaign?

- Who are Henk and Ingrid?
- Who are Ali and Fatima?

- What are PVVs plan in regard to the Muslims already living in the Netherlands? (Integration, bannings etc.)

- What do you think the world would be like if people could move freely across any border?